

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

DA BOX

No 763.

LN 852
ex 3

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130016731812

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Viro non minus pio quam erudito, honesto & prudenti Dño Johanni Petro, Mysteriorum Dei in Ecclesia Skelskørensi oeconomo fideliss: Ecclesiarumque Flaccimontanarum Præposito vigilantiss: æquiss: ideoque digniss: preceptori cariss: & amico de se optime merito, libellum hunc amicitiæ, gratitudinis & obsequii ergô dat

Erasmus Iohannes Rervanus.

Anno MDLXXV.
XII die Iunij

Vt tibi μνημόσυνον carj contingat amicj
Hæc quoties relegis scripta memento mej.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

LIBELLVS DE Coniugio, Repudio, & Diuortio.

IN GRATIAM FRATRVM, QVI IV-
DICES CAVSARVM MATRIMONIA-
lium in Regnis Dania & Noruegia conſti-
tuti ſunt, conſcriptus

A

Nicolao Hemmingio D.

Leuit. 19.

Nolite facere aliquid iniquum in iudicio.

LIPSIAE.

CVM PRIVILEGIO.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

JOANNES STOSSELIVS DOCTOR, ERNESTO VOEGELI-NO S. IN CHRISTO IESV.

ORnatiſsime & integerrime Vir, domine & amice colende. Cum in Regno Daniæ, vbi ad quartum vſq; menſem, cum Illuſtriſsimo Principe D. Auguſto, Duce & Electore Saxoniæ, &c. commorandũ mihi fuit, inter reliquas cum reuerendo & clariſs. viro D. Doctore Nicolao Hemmingio ξυνομιλίας, *quæ inter nos de præcipuis in Theologia materijs, crebræ & dulciſsimæ interceſſerunt, quæſtiones etiam de Coniugio & caſibus in eo controuerſis agitarentur: hortator ei fui, vt quæ tum placidè inter nos diſceptarentur, & poſt accuratam ventilationem definirentur, ſcripto compræhenſa, alijs etiam* ἀφθόνως *impertiret. Id ego pro eximia viri illius erga me beneuolentia, & incredibili erga bonos omnes humanitate & benemerendi ſtudio, facile obtinui. Mitto igitur ad te ſcri-*

ptum illud γαμικὸν *ſeu coniugiale, varios & perplexos caſus in hac materia, methodicè & eruditè propoſitos determinans: Ut porro ex officina tua typographica, non tantum ad Danicarum Eccleſiarum vſum, quibus inprimis deſtinatum eſt, Sed ad aliorum etiam informationem in Germanicis Eccleſijs, nitidis characteribus tuis impreſſum, in publicum prodeat & euulgetur. Valde gratum ei hactenus officium tuum fuit, in edendis monumentis & lucubrationibus ipſius, quibus vtiliter ſcripta doctrinæ cœleſtis illuſtrauit, & depoſitũ à præceptoribus* θεοδιδάκτοις *acceptum, fideliter cuſtodiens, præter pontificiam* εἰδωλομανίαν, *multos etiam fanaticos errores & portentoſas opiniones de ſacris fidei myſterys, grauiter & ſolidè refutauit. In hoc nobis & noſtris doctoribus fœlicior, quod Balthico mari cinctus, ob eiuſdem doctrinæ confeßionẽ, quam* ὁμοψήφως καὶ ὁμοσπόνδως *verè conſentiente animo & voce conſtanter nobiſcum ſonat: à ſycophantarum morſibus, & rabie Flacianorum minus impetitur. E-*

molu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

molumenta ſuorum librorum ſeu ἀντίδωρα *nulla abs te flagitat, Neque enim* χρυσὸν, *ſed* χριστὸν *quærit, &* πλεονεκτικὰ *illa aucupia, quæ multi hodie venantur, ſerio odit & deteſtatur. Vbi editio huius ſcripti abs te adornata & confecta fuerit, aliquot eius exemplaria benigne mecum & cum autore communicabis, idq́; efficies, vt Optimus & Doctiſs. vir intelligat, nos mutuo viciſsim amore, & non fucata beneuolentia ipſum proſequi. Danicæ quædam appellationes libro inſertæ ſunt, quas optarim etiam in noſtram linguam transferri, vt lectio noſtris hominibus magis commoda & expedita reddatur. Verum id tuo iudicio permitto. Vale fœliciter, meq́; non minus ac D. Hemingium, cum vere hic ſint* δύο σώματα καὶ μία ψυχὴ *amicorum tuorum ordini & catalogo aſcribito. Salutem opto reuerenter Clariſs. viro D. Camerario & dominis Theologis amicis & fratribus coniunctiſsimis. Pirnæ Myſorum, Calend. Decembris. Anno* τῆς θεογονίας. 1572.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

DE CONIVGIO.

TRes ſvnt appella-tiones præcipuæ, quibus copula coniugalis apud Latinos ſignificatur; videlicet, Nuptiæ, Coniugium, & Matrimonium: quæ appellationes, tametſi non re, ratione tamen quadam differunt, ſingulæq; coniuges de officio monent.

Nvptiae dicuntur à geſtu ſponſæ. Nam ſponſa, cùm in domum ſponſi duceretur, velabat faciem, & flammeo, hoc eſt velamine matronali, vultum & caput veluti nube quadam obtexit, idque in ſignum caſti pudoris, liberalis ſubiectionis, & firmi propoſiti quòd ſponſa ſtatueret ſub tectum ſolius mariti degere, eiuſque ſolius thoro contenta eſſe. Ex quo factum eſt vt hæc copula nuptiæ & connubium dicatur, etſi poſtea vox nuptiarum apud ſolas ceremonias & ſolennitates nuptiales remanſerit.

Conivgivm appellatur à iugo, eò quòd coniuges ſtabili iugo, parique iunctos eſſe oporteat, ſeu quòd ſint eiuſdem iugi conſortes: Quo ſymbolo indicatur, quòd parem conatum, curam, amorem ſtudiumque in conſortibus eſſe deceat, vtq; mutuis officijs, paribuſque obſequijs coniuges ſe complectantur, domum regant, & adminiſtrent. Huc reſpexit Sapiens, cùm de impari coniugio diceret: Βοοζύγιον σαλευόμενον γυνὴ πονηρὰ, hoc eſt, Mulier mala eſt tanquam iugum bouis inſtabile, vt quod huc illuc agitetur inconſtans.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Matrimonivm, quare dicatur maritalis copula, intelligemus, ſi cur facultates, quas liberis relinquunt parentes, patrimonij nomen acceperint, cognouerimus. Cùm ergo non ſit dubium, facultates, quas parentes liberis relinquunt, ex eo dictas eſſe patrimonium, quòd potiſſimum patris induſtria, labore, & ſolicitudine ſint acquiſitæ; ſequitur matrimonium dici ab induſtria, labore & ſolicitudine matris in pariendis, fouendis, curandis & educandis prolibus, quæ, pignora, tanquam certiſſima amoris mutui, & indiſſolubilis copulæ argumenta, nominantur. Tametſi autem ſæpè contingit, vt coniuges abſque prolibus viuant: tamen denominatio rectè à cõſilio & propoſito contrahentium deſumta eſt, & non ab euentu qui eſt incertus. Atque hactenus de appellationibus.

Porrò cùm vniuerſa de coniugio doctrina, pendeat ab eius iuſta definitione, ex verbo Dei rectè extructa, in principio definitionem coniugij tradam. Deinde, quoniam in definitionis analyſi, offerent ſe omnia quæ de coniugio vtiliter dici poſſunt, ea quoque pertractabimus, qua poſſumus ſumma perſpicuitate, diligentia, ac fide. Deinde de repudijs & diuortijs dicturi.

Etſi autem Iuriſconſulti & Canoniſtæ ſuas habent definitiones eruditas & bonas, quas in declaratione definitionis, quam dabimus, per occaſionẽ attingemus: tamen hac vice nobis placet paulo pleniorem definitionem, ab ipſo Moſe, qui primus de coniugio ex ore Dei ſcripſit, deſumtã, proponere. Hic ergo cap. 2. Gen. Hanc definitionem cõiugij nobis ſuppeditat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

DEFINITIO CONIVGII.

Coniugium eſt diuinitus ordinata, vnius maris & vnius fœminæ, legitimè conſentientium, in vnam carnem, mutui adiutorij cauſa coniunctio. Hæc definitio plena eſt, in qua nec quicquam redundat, nec quicquam deſideratur. Omnibus enim partibus iuſtæ definitionis conſtat. Quare non dubium eſt, quin quicquid de coniugio vtiliter dici poſſit, ex hac definitione, tanquam ex fonte fluat.

ANALYSIS DEFINITIONIS.

Hanc definitionem, ſi retexuerimus in ſuas, ex quibus contexta eſt, partes quinque inueniemus, quas diſtinctè proponemus & declarabimus.

PRIMA, quiſnam ſit coniugij autor.

SECVNDA, quæ ſit coniugij materia.

TERTIA, quæ ſit coniugij cauſa efficiens.

QVARTA, quæ ſit coniugij forma.

QVINTA, quis ſit finis coniugij.

DE PRIMA.

DEVM ipſum autorem, conciliatorem & approbatorem eſſe coniugij, prima definitionis pars oſtendit, & ex 2. cap. Gen. manifeſtum eſt. Ex hac definitionis parte tanquam ex immoto principio, vt multa extruuntur in laudes coniugij: ita multi pernicioſi errores, quibus nonnulli deformarunt hanc Dei ordinationem clariſſimè refutantur. Quid enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

quæſo laudabilius eſſe poteſt, quàm à Deo eſſe profectum? Quis eſt qui opus Dei accuſare, & ordinationi ipſius quicquam detrahere audebit, niſi ab impuro dæmonio impulſus?

Primum itaque, cùm coniugium prædicatur eſſe ordinatio diuina, neceſſe eſt, vt coniugij ſtatum ſanctum & bonũ eſſe fateamur: cùm certum ſit, nihil niſi ſanctum & bonum, manare poſſe à ſanctitatis & bonitatis fonte Deo. Is enim & coniugium ſapienter inuenit, & vtiliter ordinauit, idque non in pœnam, ſed in bonum eorum, qui coniugio piè copulantur, & in ſuam gloriam, quemadmodum ex circumſtantijs inſtituti coniugij promtum eſt colligere. In paradiſo enim ſanctiſſimo loco initium cœpit coniugium, idque ante lapſum primorum coniugum. Proinde nullo pacto ſentiendum eſt, quòd cõiugium ſit ordinatum in pœnam. Non enim pœna præcedit, ſed ſequitur culpam. Cœptum eſt coniugium inter ſanctiſſimos homines Adam & Euam, tum alienos ab omni labe & peccato. Ipſe Deus ſancto ſponſo ſanctam copulauit ſponſam, & copulatis benedixit, tanquam ſuæ ſanctiſſimæ ordinationi. Neque hæc benedictio ad perſonas illas ſolummodo, quæ tum præſentes aderant, referenda eſt, verùm etiam ad ipſam Dei ordinationem in omnes poſteros Adæ. Tametſi autem poſtea aſtu Satanæ ſubintrauit peccatum in mundum, quo omnes homines natura polluti ſunt: tamen ſanctitas coniugij, vt ordinationis Dei perpetua eſt. Peccatum quidem polluit contrahentes: ordinationem tamen Dei non vitiat. Huc reſpiciens Apoſtolus ait: Honorabile ſeu precioſum eſt coniu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

gium in omnibus, & thorus immaculatus. Hîc profecto Apoſtolus & coniugium honorabile ſanctumque vult haberi, & ipſum thorum, hoc eſt, congreſſum piorum coniugum, immaculatum, hoc eſt, ſanctum cenſeri poſtulat. Quis quæſo mortalium in hac clariſſima veritate non acquieſcit, qui verbum Dei in aliquo loco habet?

Sit proinde hoc ante omnia infixum animis noſtris aduerſus omnes, qui vel minimum detractum volunt huic Dei ordinationi, quòd coniugium non ſit immundicia, ſed res ſancta, immaculata, precioſa, omnibus ordinibus & ſtatibus hominum conceſſa. Quod qui negant, Deum abſque omni dubio autorem malorum tacitè ſtatuunt, quicquid verbis ſimulent.

Tacianus, à quo ſuum venenum ſuxere Encratitæ, nuptias vocat πορνείαν, φθορὰν, μῦσος, βδέλυγμα, hoc eſt, Scortationem, corruptionem, ſcelus, abominationem. Et addit, Nihil plane differre matrimonium à ſcortatione, nec quenquam ſaluari poſſe, qui coniugium ſit amplexus, adeò quòd nec Adam quidem ipſius ſententia ſit ſaluatus. Quis non exhorreſcit ad hanc blaſphemiam? Quis non videt iſtam blaſphemam vocem, manifeſtè pugnare cum veritate Dei quam propoſuimus? Quis non intelligit impurum iſtum nebulonem, confuſionem à diabolo inuectam, confundere cum ordinatione Dei bona? Quare non immerito Paulus, de ipſo & eiuſdem farinæ hæreticis prædicens, vocat illorum furores doctrinas Dæmoniorum 1. Timoth. 4.

Fuerunt multi, qui tametſi primas nuptias vtcun-

que

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

que ferebant, de ſecundis tamen variè iudicabant. Quidam enim eas prorſus damnabant. Nonnulli, vt Antanagoras, σέμνην μοιχεῖαν definiuerunt. Sed horum vanitatem ſuo loco videbimus.

Pontificij, etſi coniugium ipſum nō videntur damnare. (Nam illud titulo Sacramenti ornant) tamen cùm vſum coniugij coniunctum eſſe cum peccato fabulantur, re ipſa cum Encratitis ſentiunt. Quis enim rem probauerit, cuius vſus improbetur, quaque vti non liceat ſine peccato? Sed quo nam quæſo nituntur fundamento? Coniuges, inquiunt, mutua concupiſcētia ardent, ſine qua opus generationis iacet: Concupiſcentia autem peccatum eſt, vt carnis opus. Proinde vſus coniugalis cum peccato coniunctus eſt. Sed falluntur & fallunt Papiſtæ, cùm non diſcernunt inter concupiſcentiam ordinatam, imò creatam à Deo, & concupiſcentiam ruentem contra ordinem diuinum. Nos autem ex verbo Dei nouimus, diſcernendum eſſe inter concupiſcētiam honeſtorum coniugū, quæ Deum autorem habet, & concupiſcentiam carnis, id eſt, vicioſitatis naturæ, quæ limites ordinationis diuinæ tranſgreditur, qualis eſt perditè & contra ordinem diuinum ſe amantium. Deinde carnis opus duplex eſt, licitum & illicitum. Licitum, quod non pugnat cum ordinatione Dei, nec aduerſatur caritati Dei aut proximi. Illicitum autem, quod huic aduerſatur. Nec iuuat cauſam eorum dictum Dauidis: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Non enim rectè inferunt: Dauid eſt conceptus in peccato: Ergo complexus piorum coniugum eſt peccatum.

tum. Nam cui perſuadebunt, quòd Dauid hîc tranſferat culpam ſuam in matrem, & non conqueratur potius de contagione & reatu totius humanæ naturæ propagatæ ab vno Adam? Nullo proinde modo, opus generationis in ſanctis coniugibus pollutum eſſe pronunciat Dauid, neque ſtatus coniugalis ab eo carpitur, neque congreſſus piorum coniugum, qui fit in timore Dei, taxatur. Eſt enim ſancta Dei ordinatio, & opus Deo acceptum. Senſus proinde verborum Dauidis hic eſt, In iniquitatibus conceptus ſum, id eſt, mox in conceptione fui pollutus communi naturæ vitio, & in peccatis concepit me mater mea, id eſt, cùm conciperer in vtero matris meæ, fui reus, idque ex iuſto Dei iudicio. Propter vnius enim peccatum, rea eſt facta tota humana natura, Rom. 5.

Cæterum cùm Papa ſuis ſacrificulis legem perpetui celibatus imponit, tametſi multa videtur cumulare argumenta, quibus ſimpliciores ſeducit, eodem tamen quo Tacianus & Encratitæ fundamento nititur. Omnia enim argumenta Papæ de celibatu ſacerdotum hinc fluunt, quod tacitè ſtatuat coniugium eſſe rem prophanam, & immundam. Quod vt clarius pateat, argumenta Innocentij III. in formas dialecticas retexta proponam, vt nuditas Babylonicæ meretricis conſpiciatur. Habetur autem Innocentij decretum diſtinctione 82. capite, Propoſuiſti, in quo capite Innocentius ſecutus veſtigia Siricij, tanquam principium ſibi ſumit ad abolenda coniugia ſacerdotum, quòd coniugium ſit res prophana & immunda. Quod etſi verbis non dicit, ex conſecutione tamen argumentorum ipſius ſequitur.

Propo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Propoſitio probanda in nominato capite hæc eſt: Sacerdotes non debent eſſe coniuges. Hanc propoſitionem confirmat ordine, his argumentis.

PRIMVM, Coniuges ſunt incontinentes: Sacerdotes non debent eſſe incontinentes. Igitur Sacerdotes non debent eſſe coniuges. RESP. Etſi fateor inueniri quoſdam incontinentes coniuges, qualis eſt maxima celibum turba: tamen non rectè culpa hominum transfertur in rem, qua homines & bene & male vti poſſunt. Deinde, Paulus ex ſpiritu Dei pronunciat coniugium eſſe remedium aduerſus incontinentiam, 1. Cor. 7. Quis ergo credet Innocentio, qui ex ſpiritu Montani contrarium docet?

SECVNDVM, Leuitici Sacerdotes abſtinebant eo anno à coniugibus, quo ſacra in templo adminiſtrabant. Ergo Chriſtiani Sacerdotes, qui ſemper in templo ſacrificant, debent ſemper abſtinere. Iccirco prorſus à coniugio alieni eſſe debent. RESP. In hoc argumento multa ſunt vicia. Primum non poſſunt Papiſtæ docere, quòd Leuitici Sacerdotes toto tempore vicis ſuæ abſtinuerint ab vxoribus. Debili igitur fundamento nituntur. Deinde in hoc peccat argumentum, quòd id quod omnibus Chriſtianis eſt commune, proprium ſacerdotum eſſe nugatur. Verùm ſi de Miſsis intelligunt, ſicuti reuera faciunt, nouimus Miſſam illorum horrendam eſſe prophanationem, & non minus execrandam, quàm Sodomiticam abominationem.

TERTIVM, Quicunque ſeruient iugiter ſacris oblationibus, puri & ab omni labe purgati eſſe debent.

bent. Sacerdotes iugiter ſeruient ſacris oblationibus. Igitur ſacerdotes puri & ab omni labe purgati eſſe debent. Ex quo ſequitur, ſacerdotes non debere eſſe coniuges. RESP. Quis non videt hæc profecta à Montani ſpiritu, & non à Chriſti ſpiritu. Siquidem Apoſtolus per ſpiritum Chriſti loquens, thorum coniugalem, ſanctum & immaculatum eſſe pronunciat. Gloſſator decreti multo rectius, qui audet contra Papam dicere, matrimonium eſſe rem ſanctiſſimam.

QVARTVM, Sacerdotes debent eſſe ſancti, Coniuges non ſunt ſancti: Ergo Sacerdotes non debent eſſe coniuges. RESP. Hoc argumentum extruit Papa ex verbis Domini, Leuit. 20. Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Gloſſator hoc loco contra Papam argumentatur ab autoritate Nicenæ Synodi, Contra eſt, inquit, Nicena Synodus, quæ caſtitatem concludit eſſe concubitum cum propria vxore.

QVINTVM, Quibuſcunque ſacrificandi & orandi iuge officium eſt, ſemper abſtinebunt à coniugibus. Sacerdotibus iuge ſacrificandi & orandi officium eſt. Igitur ſacerdotes non debent eſſe coniuges. RESP. Hoc argumentum re ipſa conuenit cum ſecundo & tertio. Sed & maior & minor falſa eſt: Nam vt multi ſancti coniuges fuêre & ſunt, qui & ſemper orabant, & vera ſacrificia quotidie offerebant: ita non Sacerdotum tantum eſt, veras hoſtias offerre, ſed omnium piorum, ſiue ſint coniuges, ſiue celibes. Offerre autem in Miſſa papiſtica filium Dei, (hoc enim Papiſtæ officium iuge ſacrificulorum definiunt)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

niunt) non eſt officium, ſed contra officium, cùm ſit mera abominatio à Deo damnata. Sed de idolo papiſtico vide quæ annotauimus in Pſal. 84.

Sextvm, Contaminati carnali concupiſcentia non exaudiuntur. Sacerdotes debent exaudiri. Igitur non debent contaminari carnali concupiſcentia. Hinc vult inferre Innocentius, Sacerdotes debere eſſe celibes, quaſi omnes coniuges eſſent contaminati carnali concupiſcentia. Resp. Hoc argumentum petunt ex verbis Pauli: Omnia munda mundis, pollutis autem & infidelibus, nihil eſt mundum, quorum & mens & conſcientia polluta eſt. Quis hîc non agnoſcit Montani ſpiritum, qui pollutum pronunciat, quod Spiritus ſanctus ſanctum eſſe affirmat. Deinde malignè torquet verba Pauli ad ſuam Sodomiticam caſtitatẽ. Neq; enim Paulus eo in loco confert inter ſe celibes & coniuges, ſed impios Iudæos (delectũ ciborum ſuperſtitioſè docentes) & pios ex Gentibus conuerſos; Illorum mentem pollutam ait: atq; ideo omnem illorum cibum immundum concludit : horum autem mentem mundam affirmat, atque adeò omnem cibum eorum mundum pronunciat, ſiue ſint coniuges ſiue celibes. Deinde de exauditione dico: quòd vnicũ habeamus Sacerdotem, quem ſcimus exauditum eſſe, Ieſum Chriſtum, cuius interceſſione omnes, qui ex fide inuocãt, exaudiuntur, ſiue ſint coniuges, ſiue celibes. Quis non ex hoc argumento intelligit? quid ſentiat Innocentius de coniugibus, quorũ & mentem & conſciẽtiam pollutam eſſe ſubindicat. Imo niſi ſic ſentit, nulla eſt conſecutionis argumenti ipſius neceſſitas.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

SEPTIMVM, Qui in carne ſunt Deo placere non poſſunt: Coniuges ſunt in carne. Igitur coniuges Deo placere non poſſunt. Sacerdotes itaq; cùm debeant placere Deo, non poſſunt eſſe coniuges. RESP. Huc renitentem & inuitum obtorto collo trahunt Apoſtolum, cuius verba hæc ſunt, Rom. 8. Qui autem ſunt in carne, Deo placere non poſſunt, Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Quis non riſerit ineptias iſtius pontificis? qui ita verba Pauli accipit, quaſi diſtingueret inter coniuges & Sacerdotes, vt coniuges dicantur in carne eſſe, Sacerdotes autem in ſpiritu, cuius vanitas indigna eſt reſponſo. Nemo enim tam rudis erit, qui vel elementa religionis didicit, qui non intelligat, Papam iſtum ludere, quòd ita in alienum ſenſum verba Apoſtoli torquet. Paulus vult, homines iuſtificatos fide ſeruire Deo per iuſticiam, & non indulgere vicioſitati naturæ ad perpetrandam iniuſticiam, vt eſſe in carne, ſit nihil aliud, quàm obœdire carni in concupiſcentijs damnatis à Deo, & eſſe in ſpiritu, ſit, ſpiritui fide ſe ſubmittere per nouam obœdientiam.

Præter hæc ſeptem argumenta Innocentij & Siricij habent & alia, quorum præcipua attingam.

OCTAVVM, Qui ducit vxorem, ea quæ ſunt mundi curat, 1. Cor. 7. Sacerdos non debet curare quæ ſunt mundi, ſed quæ ſunt Dei. Igitur Sacerdos non debet vxorem ducere. RESP. Maior comparatiuè accipienda eſt, Qui ducit vxorem, curat quæ ſunt mundi, ſcilicet, plus quàm celebs habens donum caſtitatis. Nam celebs non habens donum caſtitatis, non tàm curat quæ ſunt mundi, quàm quæ

ſunt immunda. Ad minorem dico. Sacerdos non debet curare, quæ ſunt mundi, quatenus impediunt ipſius miniſterium, & auocant à confeſſione tempore perſecutionis, quale tum fuit, cùm Paulus hæc ſcriberet.

NONVM, Sacerdotum ſtatus debet eſſe perfectior, Celibatus eſt perfectior coniugio. Igitur Sacerdotes non debent eſſe coniuges. RESP. Primum dico, perfectionem ſtatus Chriſtianorum, non poſitam eſſe in vitæ genere, ſed in animo & propoſito, videlicet, cùm homo pius obedientiam erga Deum, omnibus rebus mundi, atque adeo propriæ vitæ anteponit, ſiue ſit coniugiatus ſiue celebs. Deinde quantum ad minorem attinet, dico, coniugium nequaquam poſtponendum eſſe celibatui, propter perfectionis meritum. Non enim Abraham poſtponendus eſt Iohanni, quia ille maritus, hic celebs fuit. Concludo itaque, celibatum non eſſe meliorem coniugio, ἁπλῶς, ſed κατά τι, hoc eſt, non bonitate operis, ſed vſu, idque nec ſemper nec in omnibus, ſed ſolummodo in ijs, qui donum habent continentiæ. Hanc eſſe ſententiam Pauli non negabit, qui textum inſpexerit.

PORRO, tametſi ex ijs quæ hactenus diximus, patere exiſtimo, quam ſit impium interdictum, quo Sacerdotes arcentur à nuptijs: tamen vt fortius premantur aduerſarij, & habeant pij præcones Euangelij, quo ſuas conſcientias aduerſus impia paparum decreta muniant, quædam argumenta notabo, quibus nuptias ſacerdotibus liberas eſſe diuino iure demonſtrabimus, & cum Deo pugnare omnes qui imponunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ponunt perpetui celibatus iugum vlli hominum ordini.

PRIMVM, Quod ſanctum eſt, honorabile, & immaculatum, nullis ordinibus aut ſtatibus hominum eſt illicitum. Quomodo enim illicitum quod ſanctum eſt? Quomodo illicitum quod eſt honorabile? Quomodo illicitum, quod eſt immaculatum? Neque enim prophanat quod eſt ſanctum, neque viciat quod eſt honorabile, neque polluit, quod eſt immaculatum. Cùm igitur Spiritus ſanctus, coniugium ſanctum, honorabile & immaculatum eſſe affirmet, ſicuti ſuprà à nobis demonſtratum eſt, Quis ſanæ mentis audebit ſe ſpiritui ſancto opponere? & arcere ſacerdotes à nuptijs, tanquam eorum ſtatui indignis, niſi impuro Montani ſpiritu fuerit agitatus?

SECVNDVM, Author Epiſtolæ ad Heb. clarè & diſertè ponit particulam vniuerſalem, cùm affirmat, nuptias ἐν πᾶσι in omnib. eſſe honorabiles. Hîc neceſſe eſt, vt retineamus particulam vniuerſalem & eam applicemus, & omnibus hominibus aptis ad coniugium, & omnibus partibus coniugij. Cùm igitur Papa autoritatem Apoſtolicam mentitus, excipit ſacerdotes, ſatis oſtendit ſe non Apoſtolico, ſed apoſtatico ſpiritu regi. Nam manifeſta contradictio eſt, honorabiles eſſe nuptias inter omnes, & non eſſe honorabiles inter Sacerdotes. Quicunque ergo ſtatuit Deo obediendum eſſe magis quam homini, Apoſtolum & non apoſtatam ſequendum eſſe ſciat. Græcus ſcholiaſtes admodum eleganter vniuerſalem particulam partibus coniugij ac-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

commodat: Τίμιος, inquit, ἐν πᾶσι ὁ γάμος οὐκ ἐν τούτῳ μὲν τῷ μέρει τίμιος, ἐν ἑτέρῳ δὲ οὐκ ἔτι, ἀλλ᾽ ὅλος δι᾽ ὅλου πᾶσι τρόποις τίμιος. Hæc interpretatio includit priorem, & omnem exceptionem quam papiſtæ afferre poſſunt, euertit.

Tertium, Epiſcopum, inquit doctor Gentium, oportet irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris maritum, &c. Si ergo habere vnam vxorem caret repræhenſione, quicunque Sacerdotibus interdicit nuptias, Paulo ſe opponit, vt qui repræhendat, quod Paulus non repræhendendum eſſe pronunciat, atq; adeò Deum in Paulo loquentem contemnit. Proinde cùm Spiritus ſanctus in Paulo nuptias Epiſcoporum probat, vt irreprehenſibiles, quis feret Siricium, Nicolaum, Innocentium, aut alios Papas, Montani ſpiritu afflatos, ſibi legem celibatus tanquam neceſſariam imponere? Innocentius Papa hoc argumentū ex Paulo deſumtum eludere conatur, cùm ait: Sed fortè, inquit, hoc ſibi licere credet, quia ſcriptum eſt: Vnius vxoris virum: Non dixit hoc, vt permaneat in concupiſcentia generandi, ſed propter incontinētiam futuram, hoc eſt, propter incontinentiam quam metuebat Apoſtolus. Sed quis non videt Papam ſe ſuo gladio confodere? Nam ſi Paulus, metuens futuram incontinentiam, vult Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum, cur non Papa idem periculum metuit? Alij, vt refert Græcus ſcholiaſtes, dicunt, vnius vxoris, id eſt, vnius Eccleſiæ, oportet Epiſcopum, hoc eſt, ſacerdotem eſſe, ſed pudendo errore. Nam Paulus in eo loco nō loquitur de officio Epiſcopi, ſed de conditione ſeu qualitate perſonæ Epiſcopi.

QVARTVM, Omnis qui cõtinere ſe non poteſt, mandato Dei, per Paulum loquentis, & vocatur & obligatur ad coniugium: Vnuſquiſque, inquit, propter fornicationem (ſcilicet vitandam) propriam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum. Verbum ἐχέτω imperantis eſt, & non liberum permittentis. Hoc mandatum cùm ſit vniuerſale, nullam prorſus exceptionem admittit. Siue ergo ſit Sacerdos, ſiue Monachus qui vritur, hoc eſt, vincitur à flammis libidinum, ita vt ſcortationem aut aliam immunditiem nefandam meditetur, Deo potius quàm homini obœdientiam debet, ne contemto hoc Dei mandato in laqueos diaboli propter incontinentiã ſuam incidat. Fit enim violenta continentia, vt plurimum laqueus Satanæ, quo inuoluuntur homines, vt tandem ruant in varias concupiſcentias, donec prorſus à Deo deficiant ad impuras & damnatas libidines: quemadmodum videre eſt in regno pontificio, in quo lupanaria præferuntur honeſtis nuptijs, vt manifeſtum eſt in illo, quod iactabatur à Papiſtis, tempore Vdalrici Auguſtani: Honeſtius eſt, inquiunt, pluribus occultè implicari, quàm apertè & in hominum vultu & conſcientia cum vna ligari. τὰ ἄῤῥητα σιγᾶν βέλτερον.

QVINTVM, Nicæna Sinodus, etſi inclinauit in celibatum Sacerdotum: tamen audita ſententia Paphnutij, pro coniugio Sacerdotum pronunciauit. Ita enim (vt doctiſſimus Gallus hiſtoriam recitat) in actis Synodalibus ſcriptum eſt: In media Epiſcoporum turba, diuinus Paphnutius magna voce clamans: Ne, inquit, aggrauate ſacerdotum iugum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

cùm honoratæ ſint in omnibus nuptiæ, & cubile impollutum, ne potius iſta ſumme exacta ſeueritate, detrimentum eccleſiæ afferatis, Nec enim omnes tuēdæ iſti rationi vitæ ab omnibus iſtiuſmodi affectibus alienæ pares eſſe poſſunt. Nec quiſquam, opinor, caſtitatem ſeruabit, ſi vxores ſuis maritis priuentur. Aio verò, honeſtam etiam caſtitatem eſſe, cuiuſque cum legitima vxore concubitum. Hæc Paphnutius, in cuius ſententiam itum eſt à toto conſilio.

SEXTVM, Exempla laudatorum ſacerdotum, in veteri & nouo teſtamento, vim regulæ habent, præſertim cùm ſcripturis congruant. Rectè igitur Syneſius affirmat, ſe non dimiſſurum vxorem, quam & Deus, & Lex, & Epiſcopi manus ſibi tradidiſſent.

SEPTIMVM, Chriſtus Matth. 19. vult omnes remedio diuinitus dato, hoc eſt coniugio, vti, niſi quos vel natura ineptos ad coniugium procreauit, vel caſus impotentes reddidit, vel gratia continentes fecit. Qui plures eximunt à lege coniugij, Chriſto aduerſantur, & eius doctrinam conantur corrigere.

PORRO cùm Papiſtæ ſe hiſce ſolidis rationibus adeò vrgeri animaduertunt, vt cauſa prorſus cecidiſſe videantur, alia via aggrediuntur, & nouis technis conantur ſacerdotum celibatum ſtabilire. Ad quatuor enim confugiunt, vt ipſi putant tutiſſima præſidia, videlicet, autoritatem Eccleſiæ, votum, meritum & conſuetudinem longam, clamantes, temporibus mutari decreta, & diſciplinæ leges, prout commodum videatur gubernatoribus. Iſta præſidia ſi expugnauerimus, nihil erit reliquum præter pertinaciam, quo ſe recipiant celibatus defenſores.

Primum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Primum ergo aiunt, ſe fateri, nuptias olim fuiſſe ſacerdotibus, ſicuti alijs, liberas, at nunc ijſdem autoritate ſummi pontificis imperatum eſſe, vt à nuptijs abſtineant. Huic imperio clamant neceſſe eſſe parere, præſertim cùm Papa habeat iuriſdictionem ſupra omnes reges, atque adeò ſupra imperatorem ipſum. Ita enim Bonauentura nugatur. Hîc primum illos interrogo, num liceat homini œconomo, quoſdam excludere ab eo, ad quod Deus paterfamilias vult omnes liberum habere acceſſum? Nam ſi hoc licebit, œconomus erit ſupra patremfamilias, quo nihil eſt dictu abſurdius. Deinde manifeſtè iuriſdictionis eminentiam mentiuntur, extra expreſſum Dei verbum. Nam illi obtemperandum eſt, non propter eminentiam hominis, ſed propter autoritatem Dei. Cùm igitur poteſtas Eccleſiaſtica ab ipſo Dei verbo dependeat tota, dico non licere cuiquam in Eccleſia leges condere, quæ verbo Dei, Apoſtolorum decretis, & purioris Eccleſiæ inſtitutis repugnant. Præterea & hoc addo, ſi Papa tam facilè caſtitatem dare quàm imperare poſſet, non tamen deberet legem celibatus condere neceſſariam, Sed relinquere hoc in cuiuſuis arbitrio, propter multiplices diaboli inſidias. Fieri enim poteſt, vt qui longo tempore continens vixit, accedente lege, tentetur ac ſuperetur à carne, atque ita ruat in laqueos diaboli. Nam vt eſt in verſiculo: *Nitimur in vetitum ſemper capimúſque negata.* Eſt enim continentia perpetua non hominis opus, ſed ſingulare Dei donum, vt Chriſtus ait: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Cùm igitur Chriſtus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ipſe, incontinentib. celibatum imperare noluit, neque Papa vel alius quiſquam hoc facere debuit. Fateor quidem, bonum eſſe vxorem non attingere, ſcilicet illi cui collatum eſt continentiæ donum, ſed ſimul dico, bonum eſſe vxorem attingere, ſcilicet illi, qui donum continentiæ non habet. Nam hic regulam habet, quam ſequatur, modo non velit in laqueos diaboli incidere: Vnuſquiſque propter fornicationem, propriam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum.

De voto quod obijciunt, facile refellitur. Vota, inquiunt, ſunt ſeruanda. Scriptum eſt enim Pſal. 76. Vouete & reddite Domino Deo veſtro. Item Paulus affirmat damnari viduas, quæ poſt votum celibatus factum, ſectantur nuptias. Cùm igitur Sacerdotes celibatum perpetuum vouerunt, debent manere perpetuo celibes. Resp. Diſcernendum eſſe inter vota pia & impia. Illa propter mandatum Dei ſeruanda ſunt, hæc quia contra mandatum Dei pugnant, non ſunt ſeruanda. Viduarum, quarum Paulus meminit, votum fuit pium, vt quòd ex caritate profectum, finem habuerit curam pauperum Sanctorum. Sacrificulorum autem & Monialium impium eſt, vt quòd ex errore profectum in finem malum tendat. Vouent enim Sacerdotes, vt meritò celibatus Deum ſibi debitorem faciant, vt Deum colant abominatione Miſſæ, & mandatis hominum, contra apertum interdictum Dei apud Prophetam, & Chriſti apud Euangeliſtas: fruſtrà me colunt mandatis hominum.

De votis igitur teneatur hæc regula: Nullum votum

tum ratum haberi debet, cùm homo vouet quod Deus improbat. Hinc illa hypotheſis Bernhardi: Reſcinde fidem in malis promiſſis, in turpi voto muta decretum. Et Canon Iuris: In malis promiſſis fidem non expedit obſeruari. Ratio regulæ eſt: Qui præſtat quod impiè vouit ſine iuramento, duplicat ſcelus, quia & impiè vouit, & impiè votum præſtitit. Qui verò præſtat, quod impiè vouit interpoſito iuramento, triplicat malum, quia & impiè vouit, & impiè iurauit, & impiè quod vouit præſtitit, vt Herodes. Siquidem iuramentum non debet eſſe iniquitatis vinculum.

De merito hoc inter alia afferunt: Chriſtus, inquiunt, laudat eos, qui caſtrauerunt ſe propter regnum Dei, id eſt, iuxta papiſticum ſpiritum, qui vouerunt caſtitatem, vt mereantur regnum Dei. Resp. Verba Chriſti agnoſco, ſed interpretationem vt impiam & blaſphemam in Chriſtum repudio. Non enim, iuxta Chriſti ſententiam, caſtrare ſe dicuntur, qui volunt cœlum mereri celibatus dignitate, ſed qui cùm habeant donum caſtitatis, vt vterque Iohannes, Baptiſta, & Apoſtolus, abſtinent à nuptijs propter regnum Dei propagandum abſque diſtractione per prædicationem Euangelij: id quod ex ingenti amore propagandi Euangelium Chriſti profectum eſt, cùm adhuc non eſſent conſtitutæ Eccleſiæ & diſtinctæ Parochiæ. At nunc poſtquam ſingulis Eccleſijs præfecti ſunt Parochi, & Epiſcopi diœceſibus additi, vtilius & laudabilius cenſeo miniſtros Euangelij eſſe maritos, cùm vt honeſtate familiæ ornent miniſterium ſuum, alijſque coniugibus ſint

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

bono exemplo, & veluti viuendi norma, tùm vt minus ſint expoſiti laqueis Satanæ,propter quas cauſas nollem paſtores, adhuc ætate robuſta, & ſalua valetudine,viuere celibes.

Quod afferunt de CONSVETVDINE & præſcriptione temporis, nihil eos iuuat. Nam neq; ſemper obtinuit ea conſuetudo,nec apud omnes. Siquidem nec Græcæ Eccleſiæ nec Rhutenicæ vnquam legem celibatus ſacerdotũ admiſerunt. Deinde conſuetudinis differentia duplex eſt. Eſt enim conſuetudo æqua,quæ à iure dependet,& habet iuſtam rationem: eſt cõſuetudo iniqua, quæ cum iure pugnat, & nulla iuſta ratione nititur, qualis eſt, quam hic prætendunt Papiſtæ, de qua Chryſoſt. in hunc modum loquitur: Non conſuetudo quæ irrepſit impedire debet,quo minus veritas præualeat & vincat. Nam cõſuetudo longa ſine veritate vetuſtas erroris eſt. Et Tertullianus ait: Veritati nemo præſcribere poteſt, non ſpacium annorum,non patrocinia perſonarum, non priuilegia nationum, quia Chriſtus qui in æternum manet, veritatem ſe, non conſuetudinem cognominauit. Et Cyprianus: Non hominis conſuetudinem ſequi oportet,ſed Dei veritatem.

Atq; hactenus dictũ ſit de prima definitionis parte, in qua coniugium affirmauimus eſſe ordinationem Dei ſanctã,& de quæſtionib. cum ea coniunctis. Nam ſtante hac definitionis parte inconcuſſa, omnes aduerſæ ſentẽtiæ corruunt. Cuiuslibet.n.rei vna eſt tantum veritas, quæ opponenda eſt tanquam murus omnium aduerſariorũ rationib. quantumuis ſubtilib. & acutis. Nunc ad ſecundam noſtræ definitionis partem veniamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

DE SECVNDA PARTE DEFINITIONIS CONIVGII.

Secunda pars definitionis Moſaicæ continet materiam coniugij. Diximus enim coniugium eſſe vnius maris, & vnius fœminæ: Ex quo ſequitur, non debere eſſe in vno coniugio vel vnum marem & plures fœminas, vel vnam fœminam & plures mares. Siquidem inſtitutionis vox eſt: Et erunt duo in carnem vnam. Hanc inſtitutionem, aliquando collapſam, reuocat Dominus, atque eam ſuæ Eccleſiæ commendat, Matth. 19.

Cum hac coniugij inſtitutione pugnat Polygamia, non qua quis ſucceſſiuè, priore vxore mortua, ſecundam ducit, & hac mortua, tertiam, &c. ſed qua quis, vel vno tempore plures habet vxores, vel vna non legitimè abiecta, aliam viuente priore ducit.

Sunt ergo tria polygamiæ genera, quorum primum licitum eſt, reliqua autem duo pugnant cum coniugij inſtitutione. De his tribus polygamiæ generibus ordine dicemus.

De primo Polygamiæ genere.

Primum polygamiæ genus eſt, vt diximus, cùm quis vna vxore mortua, aut legitimè per ſententiam iudicis excluſa, aliam ducit. Hoc genus polygamiæ in omnibus damnabant Cathari, & Montaniſtæ: in Sacerdotibus non ferebant Papiſtæ: in alijs honeſtam eſſe ſcortationem mentiebantur. Antanagoras, vt ſupra attigimus, in apologia pro Chriſtianis coram Antoninis σέμνην μοιχεῖαν iteratum coniugium pronũciabat.

ciabat. Horum omnium ſententias vaniſſimas eſſe clariſſimis rationibus oſtendemus.

Etſi autem multa contorquent argumenta, qui ſecundas nuptias damnant: tamen hoc eſt præcipuum illorum fundamentum: Quod Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Hoc ſi euerterimus, non magnopere curanda ſunt leuiora quæ afferunt.

Colligunt autem hoc modo: Quod Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Igitur ne morte quidem (aiunt) ſoluitur coniugij vinculum. Primum reſpondeo ad antecedens, quod illi contra mentem Chriſti interpretantur. Neque enim hoc dicto negatur ſeparationem fieri poſſe, ſed ſolummodo vetatur, ne quis vxorem abijciat, ſcilicet illegitimè. Senſus ergo eſt: Ne ſeparet, id eſt, non debet ſeparare. Hoſtes autem ſecundarum nuptiarum atq; adeò Papiſtæ iſti, ſic accipiunt: Homo non ſeparet, hoc eſt, homo nullus poteſt ſeparare. Quod igitur Chriſtus de iure intelligit, illi de facto interpretantur. Quod Chriſtus de officio, illi tanquam de eo quod fieri non poteſt, accipiunt. Quod denique Chriſtus homini marito præcipit, hoc extendunt ad quemuis hominem. Quod quàm vicioſum ſit, nemo non videt, niſi qui μὴ χωριζέτω pro μὴ χωρίζῃ ἂν imperitè accipiat, cùm illud ſit prohibentis, hoc negantis. Ex his videmus conſecutionem argumenti vicioſam eſſe. Etſi enim non oportet vt homo ſeparet, quod Deus coniunxit: tamen fieri poteſt ſeparatio, vel morte alterius interuenien-te, vel facto legitimo diuortio. Quoties enim duo vno ligantur vinculo, ſoluitur vterque alterutro quouis modo ſoluto. Huius rei teſtem habemus Apo-

ſtolum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſtolum,qui ait: Mulier viuenti viro alligata eſt lege, ſed ſi mortuus fuerit vir eius, libera eſt vt nubat alteri. Ad hæc, Chriſtus ait: Si quis vxorem dimiſerit extra rationem fornicationis,& aliam duxerit,mœchatur. Ergo ſi quis dimiſerit vxorem propter fornicationis rationem, & aliam duxerit, non mœchatur. Soluitur ergo coniugium non minus diuortio, quàm morte.Hinc falſum eſſe fundamentum hæreticorum, ex quo extruunt ſecundas nuptias licitas nõ eſſe,manifeſtum eſt: quandoquidem vinculum coniugij rumpitur, vel cùm alter coniugum moritur, vel cùm alteruter legitimè ſeparatur ab altero propter crimen alterius. Soluto igitur vinculo,liberum eſt viuenti, vel alioqui iudicis ſententia abſoluto,alias ſectari nuptias, modo in Domino, alioqui Paulus non rectè diceret: Iuniores viduas volo nubere.

Quanquam autem Papiſtæ,quantum ad ſummam rei attinet, hoc ipſo fundamento nituntur: tamen aliud quærunt ſuæ opinionis fulcimentum. Omitto quòd, ante legem latam de celibatu ſacerdotum, permiſerint ſacerdoti virginem ducere, ſed illa mortua non licere iterare nuptias, propter excellentem honorem ſacerdotum, & dignitatem,vt ait Epiphanius. Hæc enim vanitas per ſe euaneſcit,euerſo fundamento, de ſecundis nuptijs damnatis. Secundæ, inquiunt, nuptiæ nõ ſunt ſacramentales. (vide, quæſo,principium papiſticum.) Cur non ſunt ſacramentales? Quoniam,inquiunt,non ſunt vnæ vnius. (præclara,ſi dijs placet,principij demonſtratio) Sed quid hinc concludunt? Ergo, inquiunt, ſecundæ nuptiæ non habent plenam Chriſti & Eccleſiæ cõiugij ſigni-

fica-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ficationem, ex quo ſequitur eas non eſſe ſacramentales. Hoc præcipuum papiſtarum fundamentum eſt, ex quo concludunt, ſecundas nuptias parum honeſtas, & Chriſtianis non ſatis dignas.

Verùm vt ſtudioſi hoc argumentum rectius diſſoluant, placet illud ſubtilius proponere. Solæ iſtæ nuptiæ ſunt probandæ, quæ ſunt ſacramentum Chriſti & Eccleſiæ. Primæ nuptiæ ſolummodo ſunt ſacramentum Chriſti & Eccleſiæ. Igitur ſolæ primæ nuptiæ ſunt probandæ. Proinde cùm ſecundæ nuptiæ non ſunt ſacramentum Chriſti & Eccleſiæ, vt quæ non ſint vnæ vnius, ſed plurium, non videntur probandæ. Ad maiorem, quam dicunt eſſe Pauli, reſpondeo, & dico Paulum nequaquam affirmare coniugium eſſe ſacramentum gratiæ & noui teſtamenti, ſicuti illi falſò ſomniant, ſed ſolummodo illius ſpiritualis Chriſti & Eccleſiæ coniunctionis, veluti imaginem quandam in coniugali copula extare, idque vt cõiuges ad mutuum amorem exemplo Chriſti & Eccleſiæ excitet. Deinde minorem propoſitionem nego. Non enim minus ſecundæ nuptiæ, tertiæ, quartæ, quintæ, ſextæ, &c. ſunt iſtius ſpiritualis copulæ myſterium, quàm primæ. Nam illud quo minorem fulciunt eſt debile. Non, inquiunt, ſunt vnæ vnius, quaſi vero qui ſecundam ducit, non ſit æquè vna caro cum illa, ſicut fuit cum priore, dum viueret. Perperam præterea faciunt Papiſtæ, cùm quod Paulus in genere dixit de quouis coniugio, transferunt ad primas nuptias tantum.

Subuerſis hoc modo fundamentis Montaniſtarum & Papiſtarum, videamus quibus rationibus

noſtra nitatur ſententia, qui & ſecundas & tertias & quartas, adde etiam ſi fieri poſſet centeſimas probamus nuptias. Non enim tam ſpectandum eſt, quis hoc vel illud dixerit, quàm expendendum quibus rationibus id quod defenditur, nitatur & confirmetur. Argumenta itaque quibus iteratæ nuptiæ licitæ eſſe probantur, hæc inter multa ſunt præcipua.

PRIMVM, Eædem cauſæ, & ijdem fines, ſunt in bonis & pijs hominibus coniugij ſucceſſiuè iterati, quæ cauſæ & qui fines fuére primarum nuptiarum, quas ſanctas & honorabiles eſſe demonſtrauimus. Quare neceſſe eſt, vt fateamur iteratas nuptias, ſiue fuerint ſecundæ ſiue tertiæ,&c. eſſe ſanctas, honeſtas & honorabiles. Nam vt primæ nuptiæ mutui adiutorij cauſa (cuius partes ſunt plures, ſicuti ſuo loco docebimus) per legitimum conſenſum promittuntur & ineuntur: ita & ſecundæ, tertiæ & quartæ,&c. Nullo enim modo fingendæ ſunt aliæ cauſæ honeſti cõiugij iterati, quam fuêre primi, nec alij fines. Proinde cùm quælibet actio, ſua natura media ſiue indifferens, à cauſis efficientibus & finalibus qualitatem bonitatis vel malitiæ mutuetur, ſtultiſſime faciunt, qui iteratis nuptijs piorum hominum, vel minimum honoris detractum volunt. Eraſmus quidem dicit, Monogamiæ applauditur, polygamia toleratur: Sed angeli Dei & pij omnes, qui ordinationes Dei ſanctas honorandas eſſe norunt, non ſolùm applaudunt caſtis nuptijs, ſiue fuerint primæ ſiue ſucceſſiuè iteratæ, ſed etiam ſuis precibus iuuant & caſtitatis teſtimonio ornant.

His addo, quod interdum finis iterati coniugij, etſi in genere ſit idem qui fuit primi: tamen vehementior,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tior, grauior & ſanctior videatur, propter circunſtantias graues, honeſtas & ſanctas: familia fideliter regitur, pueri piè educantur, conſilium domeſticum expetitur, in aduerſa valetudine diligens fidaq́; cuſtodia ſubleuat, ſocietatis ſolatium iuuat, pia & ſancta de Deo colloquia exhilarant, mutuæ admonitiones, exhortationes & conſolationes percipiuntur. Cùm igitur & cauſæ & fines & circumſtantiæ iterati coniugij ſint graues & honeſtæ & ſanctæ, nemo iure huiuſmodi nuptias reprehenderit, quibus Deus benedicit, angeli applaudunt, & ſancti Dei congratulantur. Ideo Auguſtinus in hæc Pauli verba: Si dormierit vir eius, ſcribens, rectè ſentit, cùm ait: Non dicit Apoſtolus, vel ſecundas vel quartas, nec nobis definiendum eſt, quod non definiuit Apoſtolus. Vnde nec vllas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam inferre numeroſitatis. Idem, Nuptiæ non tantum primæ ſunt inſtitutæ diuinitus, & benedictæ à Domino, ſed etiam ſecundæ & tertiæ.

SECVNDVM, Quod verbo Dei nec expreſſè, nec implicitè eſt prohibitũ, nequaquam vel vt illicitũ damnandum eſt, vel vt miniſtris Euangelij, tanquam illorum excellenti honore indignum interdicendum, præſertim cùm gubernatores Eccleſiarum habeant ſolummodo poteſtatem ædificandi Eccleſiam iuxta verbum Dei, & non deſtruendi, ſiue præter, ſiue contra verbum, per nouas leges quæ poſſunt fieri laquei conſcientiarum, in multarum animarum certiſſimum interitum. Cùm ergo ne vnum quidem iota, ex verbo Dei poſsint Papiſtæ afferre de prohibitione ſecundarum nuptiarum, contra officium faciunt, ne

quid

quid durius dicam, cùm legem condunt de abſtinendo vel à ſecundis, vel tertijs, vel quartis, alijſque nuptijs ſucceſſiuè iteratis.

TERTIVM, Quod ſcriptura requirit, clareq; & diſertè approbat, hoc Deus requirit & approbat. Nunc autem ſcriptura & requirit & approbat ſecundas nuptias: Volo, inquit Paulus, iuniores viduas nubere. Ergo Deus eas & requirit & approbat. Proinde nullus debet lege humana à ſecundis arceri nuptijs.

QVARTVM, Quod in probatis exemplis eſt laudabile, non eſt in genere illicitum. Cùm ergo Abraham iam ſenex duxit Cethuram mortua Sara, non eſt improbandum ſi filij patris veſtigijs inſiſtant, præſertim cùm exemplũ congruat cum regula.

QVINTVM, Hæc vox Dei: Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, hoc eſt, abſque vxoris adiutorio, ſeu extra coniugium, vniuerſalis eſt. Pertinet igitur etiam ad eos, quorum vxores vel mortuæ ſunt, vel propter crimen eiectæ per ſententiam iudicis Deum timentis.

SEXTVM, Neceſſitas vitandæ ſcortationis, omnes qui non habent cõtinentiæ donum obligat ad obedientiam huius mandati: propter fornicationem vnuſquiſq; habeat ſuam vxorem, & vnaquæq; ſuum virum. Si ergo aliquis amiſſa priore vxore vritur, hoc præcepto obligatur ad quærẽdas nouas nuptias. Huc illud Auguſt. Quia ægritudini ſemper conſulendũ eſt, propterea ſi cõtigerit primo priuari coniugio, ſi voluerit ſecundas vel tertias inire nuptias, nullum de illis peccatum habebit, ſi eas caſtè ſeruauerit.

C Por-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Porro cùm hæc certiſſima ſint & luce meridiana clariora, meritò mirantur multi, quid mouerit papiſtas, cur tam abiectè iudicarint de nuptijs, præſertim iteratis, eaſque tandem prorſus ſuis interdixerint ſacrificulis. Hoc ex ſingulari calliditate & malicia Satanæ profectum eſſe non eſt dubium. Videbat enim impurus iſte ſpiritus, ſe hac ratione ſeu lege perpetui celibatus poſſe totum terrarum orbem nefandis libidinibus, quibus curſus Euangelij impediretur, implere. Nam cùm ſacerdotes rectores aliorum, & veluti morum cenſores conſtricti lege celibatus, propter incontinentiam ruerent in varias libidines, non dubitabat ſimilem damnatæ veneris peſtem inuaſuram alios: *Scilicet in vulgus manant exempla regentum.* Hac ſpe minimè fruſtratus eſt Satanas, quemadmodum videre eſt hodie in toto regno pontificio.

Huc acceſſit inſatiabilis Paparum & Epiſcoporum auaritia, qui putarunt bona Eccleſiaſtica conſeruari melius & augeri per celibes ſacerdotes, quàm per maritos. Ita enim Papa Gelaſius Cethego, patricio Syracuſanæ vrbis reſcripſit, cùm peteretur Epiſcopus vir coniugatus, vt eſt in decretis diſtinct. 28. capite de Syracuſane. Ibi enim apertè Papa fatetur, ſe annum diſtuliſſe ordinationem eius qui electus erat, propterea quod haberet ſuperſtitem adhuc vxorem, & liberos ex ea natos, per quos, inquit, Eccleſiaſtica ſolet periclitari ſubſtantia.

Ad hæc, propoſitum Satanæ & auaritiam Epiſcoporum plurimum adiuuit hypocriſis eorum, qui & virginitatis laudem vulgò captabant, & meritum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ex voto celibatus venabantur. Ex quo factum eſt, vt & corpora & animæ ſeorſim & vtraque ſimul venerint in Satanæ poteſtatem per legem celibatus ſacerdotum. Siquidem corpora ipſa, per libidines, animas per auaritiam, & vtraque ſimul per hypocriſin diabolo obtulêre in maximam ruinam veræ religionis & Eccleſiæ Chriſti, quemadmodum res ipſa clariſſimè docet.

De ſecundo polygamiæ genere.

Secundum polygamiæ genus eſt, cùm vnus vir eodem tempore & ſimul, plures habet vxores, vel cùm vna fœmina ſimul plurib. eſt nupta viris. Sunt qui hãc polygamiam probant, eamq; nituntur ſtabilire ſanctorum quorundam exemplis, qui leguntur fuiſſe polygami, habentes ſimul plures vxores.

Verùm vicioſè adducunt exempla particularia contra vniuerſalem regulam. Nam tum demum valent exempla, quando cum vniuerſali regula congruunt, & nulla monſtrari diuerſitatis ratio poteſt. Quare rectè à Iuriſconſultis dicitur: Non exemplis, ſed legibus iudicandum eſt. Diſcernendum eſt igitur inter vniuerſalem regulam & extraordinarios caſus, quorum eſt peculiaris ratio. Exempli gratia: Regula vniuerſalis in lege Moſis erat, Nemo ducat vxorem fratris ſui. Nam huiuſmodi nuptiæ ſunt inceſtuoſæ: Nihilominus tamen in certo caſu, ob peculiarem cauſam Deus, qui eſt ſupra omnes leges, mandat, vt ſi quis moriatur ſine ſemine, frater ſuperſtes ei ſemen excitet, quod & ante legem vſitatum fuit, & poſtea noua lege ſancitum eſt. Abraham

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

promtiſſima voluntate Deo mandante aſcendit mõtem, ligat filium, imponit in rogum, ſtringit gladium vt mactet filium, quæ ipſius promtitudo magnopere Deo placuit, & pro facto reputabatur. Quod exemplum cùm alij imitarentur, horribiliter peccarunt, non diſcernentes inter vniuerſalem regulam: nõ occides, & peculiarem rationem facti Abraham. Ad eundem modum iudicandum eſt de propoſita quæſtione. Regula vniuerſalis eſt: Erunt duo in carnem vnam. Specialis caſus fuit patrum polygamia, quæ peculiarem rationem habuit. Deus enim in populo Iſraëlitico ad polygamiam conniuebat, vt præſtandæ ſuæ fidei, de innumerabili multitudine, ex pauciſſimis orituræ, quendam aditum hoc pacto ſibi faceret. Non ergo turpis libidinis explendæ gratia, ſed prolis tollendæ cauſa, patres polygami fuêre. Hîc proinde locum habet regula Iuris: In argumẽtum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa. Alias rationes eorum qui defendunt hoc polygamiæ genus omitto, vt quæ indignæ ſint refutatione. Sunt enim ex Veneris ſchola adductæ. Quare ijs præteritis, firmas demonſtrationes aſcribam, quibus iſta impura Polygamia funditus euertitur.

Prima, Coniugij inſtitutio ad quam Chriſtus nos reuocat Matth. 19. tantum duas perſonas in vno coniugio admittit. Eſt autem hæc inſtitutio: Data eſt vna Eua vni Adam, & commendatum eſt exemplum toti poſteritati hac lege: Erunt duo in carnem vnam. Hanc enim legem Chriſtus & Apoſtolus Paulus accommodant ad omnium æta-

tum

tum coniugia. Ergo contra hanc inſtitutionem, & contra hanc legem coniugij perpetuam fuerit, ſi vel vnus vir ſimul habuerit plures vxores, vel vna fœmina pluribus ſimul viris nupſerit. Hæc ratio vel ſola omnibus pijs abſque dubio ſatisfacit. Pij enim non ſtultæ rationis argutias, ſed lucernam verbi Dei ſequuntur, iuxta illud: Lucerna pedibus meis verbum tuum.

SECVNDA, Vnum debere vnius eſſe, & non plures in vno cõiugio, ipſa natura nos docet, & ipſo opificio corporum maris & fœminæ, & perfectione generationis oſtendit. Perficitur enim generatio ex duorum corporum complexu.

TERTIA, Maximus & integerrimus amor debet eſſe coniugũ inter ſeſe. Solidus amor & ex omni parte æqualis eſt maximus & integerrimus. Igitur cõiugum amor ſolidus & ex omni parte æqualis eſſe debet. Nunc autem natura duce intelligimus, duorũ tantum inter ſe amorem poſſe eſſe ſolidum, & ex omni parte æqualem, vt qui æmulatione careat, & non duorum aut plurium ad vnum. In hunc enim æmulatio cadit, qui reddit amorem languidiorem, & inæqualem. Igitur naturali inſtinctu eò ducimur, vt iudicemus ſocietatem cõiugalem ex duabus ſolummodo perſonis, videlicet maſculo & fœmina debere conſtare. Hæc naturæ lux, cùm congruat cum prima coniugij inſtitutione & perpetua lege, debet nobis gratiſſima eſſe.

QVARTA, Societas coniugalis æqualem obligationem cõiugum requirit, quantum ad vſum corporum attinet. Nunc autem cùm vel vnus maritus plu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

res habet vxores, vel vna fœmina plures habet maritos, nõ poteſt ſeruari in obligatione æqualitas. Cùm ergo huiuſmodi inæqualitas ſit contra naturam, erit profectò contra naturam, ſi plures perſonæ quàm duæ in vno cupulentur coniugio.

QVINTA, Recta ratio in omnibus ſanis dictat, quòd nemo debeat ſe obligare ad aliquid cui par eſſe nequeat. Iam autem fieri non poteſt, vt vnus vir peræquè obligari poſſit pluribus vxoribus, ſicuti vni ſoli. Quare cum natura pugnat vnius viri cum pluribus vxoribus copula.

SEXTA, Pax domeſtica eſt ſumma coniugum felicitas, vt diſcordia ſumma miſeria. Verum hæc pax domeſtica conſeruari non poteſt, ſi vnus maritus plures habet vxores. Fieri enim nequit, quin zelo quodam mulierculæ aduerſus ſe mutuo inflammentur, vnde iurgia, conuitia, negligentia in officijs præſtandis, breuiter, totius familiæ perturbatio, & euerſio tandem, quibus malis quid quæſo poteſt eſſe miſerius? Cùm igitur natura pacem domeſticam poſtulet, polygamiæ manifeſtè aduerſatur.

SEPTIMA, Ius naturæ eſt, vt nemo faciat alteri quod ſibi nolit fieri. Cùm ergo maritus nolit vxorem ſuã pluribus miſceri viris, debet & ipſe vna vxore contentus eſſe. Cùm autem hoc ius analogum violatur, vis fit legi naturæ, & iniuria alteri coniugum.

OCTAVA, Chriſtus apertiſſimè pronunciat eum mœchari, qui omiſſa vxore, excepta ratione fornicationis, aliam ducat. Ergo prohibet Chriſtus polygamiam. Nam ſi plures ſimul habere vxores liceret, nequaquam committeret adulterium quiſquam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

aliam ducendo, ſiue priorem repudiaret ſiue minus. His rationibus muniti aduerſus polygamiæ defenſores, eorum fallaces concluſiunculas contemnamus.

De tertio Polygamiæ genere.

Tertium polygamiæ genus ſequitur, de quo quid ſit iudicandum, ex proxima ratione, qua euertimus polygamiam ſecundi generis, ſatis euidenter cõſtat. Diximus autem ſuprà, tertium polygamiæ genus eſſe, ſi quis priore vxore non legitimè ſeparata alteram ducat, quod cùm quis fecerit, manifeſtè adulterium committit, iuxta hanc Chriſti ſententiam: Si quis vxorem dimiſerit extra adulterij rationem, & duxerit aliam, mœchatur, & facit eam mœchari, ſi ſcilicet alteri nupſerit. Proinde, & vir dimittens vxorem, nõ ob rationẽ adulterij, & vxor dimiſſa, ſi alias nuptias quærunt, adulterium committunt. An idem ſentiendum ſit de illo, qui eam in vxorem ducit, cum qua conſueuit viuente marito, variant ſententiæ doctorum. Iuriſconſultus quidam ait: Id quod initio vicioſum eſt, non poteſt tractu temporis conualeſcere. Sed de hac quæſtione infrà plenius dicemus.

DE TERTIA PARTE DEFINITIONIS CONIVGII.

Tertio loco in coniugij definitione legitimi conſenſus meminimus, qui eſt veluti quædam contractus coniugalis anima. Sine enim legitimo cõſenſu nuptiæ ritè fieri nequeũt. Siquidem conſenſus primus eſt ad nuptias gradus. Conſenſus quidem eſt, quãdo plures

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

idem & ſentiunt & volunt, vt ad conſenſum requirantur duo, videlicet iudicium & voluntas. Legitimus verò eſt rectus & laudabilis, videlicet, qui cum voluntate Dei, cum iure naturæ, cum honeſtis hominum conſtitutionibus, cum honeſtate publica, cum ordine decenti, & decoro congruit.

Spectatur autem hic conſenſus & in ſponſalibus, & in nuptijs, vt ille ſit pactionis de futuro coniugio, hic autem de præſenti. Conſenſus enim in ſponſalibus eſt cauſa diſponens ad nuptias futuras. Ideo rectè dicitur, Sponſalia eſſe promiſſiones de accipienda vxore, qualibuſcunque tandem verbis fiant. Conſenſus in nuptijs eſt cauſa efficiens coniugium, qui dicitur conſenſus cohabitationis, & indiuiduam vitæ conſuetudinem retinendi. Iccirco rectè aſſeritur, nuptias eſſe quibus accipitur vxor, & ratificatur promiſſio prius facta. Longe enim aliud eſt promittere quàm facere, & longe aliter iudicandũ eſt de promiſſis nuptijs, quàm de ratificatis & conſummatis. Quapropter verè dictum eſſe exiſtimo de conſenſu ſponſalium: Conſenſus cauſa eſt nuptiarum, ſed non tota. Et rurſus verè dicitur: Conſenſus facit coniugium, cùm de conſenſu, qui in nuptijs fit, loquimur.

Quoniam autem conſenſum coniugalem grauiſſimum, ſanctiſſimum, & religioſiſſimum eſſe oportet, vt qui contrahunt verè ſtatuere poſſint ſe à Deo cõiungi & copulari, vt Adam & Eua à Deo coniuncti ſunt: neceſſe eſt diligenter perpendere, quales conditiones legitimus nuptiarum conſenſus requirat, ne quid in tanta re peccetur.

Requiruntur igitur ad legitimum conſenſum plures

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

res conditiones, quas recitabo, & ſunt ſex præcipuæ. Debet enim legitimus conſenſus eſſe,

1. Licitus.
2. Honeſtus.
3. Iuſtus.
4. Liber.
5. Plenus.
6. Sincerus.

Licitus, ne fiat contra Dei & naturæ legem, néue contra honeſtas hominum conſtitutiones. Nam conſenſus qui fit contra voluntatem Dei & naturæ legem, pro nullo habendus eſt. De humanis conſtitutionibus eſt exceptio, de qua ſuo loco dicemus.

Honeſtus, ne ſit inter diſſimiles moribus, genere, fortuna, religione, perſonas, aut etiam contra honeſtatem publicam.

Iuſtus, ne ſit clandeſtinus, & contra eorum voluntatem, in quorum poteſtate, vel vterque contrahentium vel alter fuerit. Huius iuſticiæ rationem reddidit Iuſtinianus, cùm ait: Nam hoc fieri debere & ciuilis & naturalis ratio ſuadet, in tantum vt iuſſus parentis præcedere debeat.

Liber, ne quis vel coactus metu aut minis, vel pellectus promiſſionibus, promittat verbis, quod animo improbet.

Plenus, ne ſit vel ambiguus vel turbatus cœco amore aut temulentia. Ratio ergo in re tanti momenti in conſilium adhibenda eſt, & non affectus ſine ratione.

Sincerus, ne alter alterum vllo dolo aut menda-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

cio circumueniat. De his ſex conditionibus legitimi contractus ordine dicemus. Etſi autem requiruntur omnes hæ conditiones, vt contractus ſit legitimus, non ſunt tamen omnes eiuſdem ponderis. Aliæ enim impediunt nuptias, ſi non aſſunt. Aliæ grauitatem & circumſpectionem in tanti ponderis contractu reſpiciunt.

Prima conditio conſenſus.

Conſenſus legitimus debet eſſe licitus, ratione perſonarum contrahentium, ne videlicet perſonæ contrahentes ſe attingant conſanguinitate aut affinitate in gradibus prohibitis, quas & Moſes recitat Leuit. 18. & Imperator lib. 1. inſtitutionum, titulo de nuptijs, & omnes ſani tacito naturæ conſenſu agnoſcunt. Hoc ergo loco dicendum nobis erit primum de conſanguinitate. Deinde de affinitate.

De conſanguinitate hæc ordine ſunt explicanda.

1. Quid conſanguinitas.
2. Quæ conſanguineorum appellationes.
3. Lineæ conſanguinitatis.
4. Gradus conſanguinitatis.
5. Supputatio graduum.
6. Leges diuinæ de prohibitis gradibus.
7. Cauſæ prohibitionis.
8. Leges humanæ de interdictis nuptijs.
9. Humanæ prohibitionis ratio.

Hiſce

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Hiſce veluti elementis dextrè explicatis, nihil reliquum erit, vt ſpero, quod in hac parte deſiderabimus.

Quid Conſanguinitas?

Quandoquidem ſtipes, conſanguinitatis origo & cauſa exiſtit, primum de ſtipite nobis dicendum eſt, ſine quo nec de lineis, nec de gradibus rectè iudicabimus.

Eſt itaq; Stipes, quantum ad noſtrum inſtitutum attinet, perſona, à qua alij traxerunt originem. Metaphora ſumta à ſtipite, hoc eſt, à trunco. Vt enim à ſtipite viuo in terram defixo plures rami, eiuſdem cum ſtipite naturæ, pullulant: ita ab vno patre plures generantur, qui patris originem ſapiunt.

Porro quadruplex ſtipes eſt. Primus, communis omnium. Secundus, communis multorum. Tertius, communis duorum tantum. Quartus, ſuus cuiq; proprius ſeu ſingularis.

Communis omnium ſtipes eſt Adam. Siquidem ab hoc vno traximus originem omnes, adeoq; vniuerſum hominum genus ab eo propagatum, non aliter quàm à trunco rami. Quare & natura ipſius conſortes ſumus omnes. Hinc conſanguinitas omnium hominum communis naſcitur, qua omnes propagati ab vno Adam, naturæ vinculo iuncti, atque adeò nobis inuicem æterna lege deuincti ſumus, qua de cauſa quilibet homo alteri cuiuis proximus dicitur. Hinc manat præceptum illud diuinum & naturale: Diliges proximum

tuum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tuum ſicut teipſum. Dicitur autem hæc communis conſanguinitas naturalis.

Stipes multorum communis eſt, à quo multi deſcendunt, & ad quem ſuam originem multi referunt. Vt Iſraël eſt Stipes communis multorum. De hoc enim vt generis ſui autore gloriantur Iſraëlitæ omnes. Duodecim Patriarchæ ſtipites ſunt, à quibus duodecim propagatæ ſunt tribus, Vt Rubenitæ à Ruben, Beniamitæ à Beniamin, &c. Ad eundem modum ab AEaco AEacidæ, Dardanidæ à Dardano. Ab Hercule Hiraclidæ, Rumulidæ à Rumulo propagantur. In hoc regno Daniæ multæ ſunt nobiliſſimæ familiæ, ad quarum ſtipites, hoc eſt, autores familiarũ, ſuam plurimi originem reuocant, cognomina ab illis ſe obtinere non parum gloriantes. Neque enim contemnenda eſt gloria à bonis & fortibus natum eſſe, modo maiorum indolem ſapias, & à virtute progenitorum non degeneres. Vt hic ſtipes rectè familiarum dicitur: ita cognatio eorum generis cognatio appellabitur.

Communis duorum ſtipes eſt, quem duo ſolummodo inter ſe collati communem agnoſcunt, & ad quem vt communem patrem ſe referunt.

Suus cuique proprius ſtipes eſt, qui non eſt pluribus eodem reſpectu communis, ſed vni tantum proprius, quemadmodum videre eſt in hoc Schemate.

SCHEMA.

ABRAHAM.

Iſmaël.	Iſaac.
Nabaioth.	Iacob.
Cedar.	Iudas.

Hic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Hîc Cedar habet ſuum proprium ſtipitem, videlicet Nabaioth. Similiter Nabaioth habet proprium ſtipitem, nempe Iſmaëlem, & Iſmaël proprium ſtipitem, agnoſcit Abrahamum. Ad eundem modum ab altera parte Iudas habet proprium ſtipitem, Iacobum, Iacob Iſaachum, Iſaac Abrahamum. Verùm ſi illi qui ſunt in lateribus oppoſitis, inter ſe conferuntur, communem ſtipitem habent, Abrahamum, eumq́ue propinquum. Cedar igitur & Iudas inter ſe collati, communem habent ſtipitem, Abrahamum. Quare cùm de eorum cognatione quæritur, ad Abrahamum communem ſtipitem recurrendum eſt. Vocatur hic ſtipes communis & propinquus, & cognatio generali vocabulo conſanguinitas.

De primo & vltimo genere ſtipitis & conſanguinitatis non eſt præſentis inſtituti diſputare, ſed ſecũdum & tertium, quorum ratio habetur in conciliandis nuptijs, ad noſtrum inſtitutum pertinent. Ex his promtum eſt intelligere vſitatam conſanguinitatis definitionem quæ ſequitur.

Conſanguinitas eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum. Siquidem cõſanguinitas dicitur à communi ſanguine, vt quæ ſit quaſi vnius & eiuſdem ſanguinis communio.

Hæc conſanguinitas generali quoque vocabulo cognatio appellatur, quam latius extendunt, & in tres ſpecies diuidunt, videlicet, naturalem, ciuilem & ſpiritualem.

Naturalis cognatio eſt, quæ per generationem con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

contrahitur, & ſubdiuiditur in agnationem & cognationem ſpecialem.

Ciuilis cognatio eſt quæ per adoptionem contrahitur, vt cum hominem alienum, vel ſaltem remotiorem à ſanguine meo in filium aut nepotem adopto.

Spiritualis cognatio eſt duplex, vna communis omnibus verè Chriſtianis. Huius enim virtute iuncti ſumus omnes eodem Chriſti ſpiritu: Et Eccleſiaſtica quam compaternitatem vocant. De hiſce duabus poſterioribus cognationibus quid ſit ſentiendum, ſuo loco videbimus.

Quæ Conſanguineorum appellationes?

Conſanguinei dicuntur omnes, qui quouis modo ſe ſanguine attingunt. Horum duo ſunt veluti prima genera. Conſanguineorum enim quidam agnati, quidam cognati dicuntur. Agnati quidem ſunt mihi qui me ſanguine paterno attingunt. Cognati verò, qui mihi ſanguine materno iuncti ſunt, tametſi interdum vtrique promiſcuè, latius accepto vocabulo, cognati dicuntur. Horum alia atque alia habitudo eſt, vt ex eorum definitionibus & comparatione patebit.

Agnati mei in recta linea ſi ſurſum aſpicio, hi ſunt: Proximè à patre meo, hoc eſt, in ſecundo gradu eſt Auus paternus, patris mei pater: Auia paterna patris mei mater (**Fader moder: Eltermutter oder groß-mutter.**) In tertio Proauus paternus aui mei pater:

Olde-

(Oldefader: Oberelter vater) Proauia paterna auiæ meæ mater, (Oldefaders moder: Oberelter mutter.) In quarto Abauus paternus proaui mei pater: (Sto refader: Vorelter elter Vater.) Abauia paterna proauiæ meæ mater. In quinto Attauus paternus abaui pater: Attauia paterna abaui mater. In ſexto Tritauus paternus attaui pater: Tritauia paterna attaui mater. Huc vſque aſcendendo à filio ad Tritauum, generali nomine parentes dicuntur & progenitores, (Foreldre: Voreltern.) Qui verò ſupra hos ſunt, communi appellatione maiores dicuntur, tametſi ſæpenumerò, omnes qui ſunt ſupra nos quouis gradu, dicuntur maiores, (Oldinge: Eltern oder vorfahren.)

Sed vt clarius hæc conſpiciãtur, ſchemata proponamus, quæ omnia ob oculos ponent. Verùm quia ſæpè vnus plures perſonas pro eius diuerſa comparatione ad alios, ſuſtinet, fingamus eum vocari IANVM. Vt enim Ianus bifrõs fingebatur, vt qui & retrorſum & antrorſum ſpectaret: ita nobis Ianus ſit, qui nunc ad ſuperiores, nunc ad inferiores, nunc ad eos qui ſunt ad latera reſpiciat.

SCHEMA.

6 { Tritauus paternus.
Tritauia paterna.

5 { Attauus paternus.
Attauia paterna.

4 { Abauus paternus.
Abauia paterna.

Proa-

3 { Proauus paternus.
Proauia paterna.

2 { Auus paternus.
Auia paterna.

1 Pater.

IANVS.

Ianus hîc fungitur vice filij, & quia non perueni-tur ad Auum, niſi per patrem, primo loco patrem poſuimus, etſi non agnatus, ſed pater dicitur. Illi au-tem qui ſunt ſupra patrem, ſurſum agnati dicuntur, quorum gradus diſtinguunt numeri appoſiti.

In tranſuerſa linea ſi ſurſum aſpicit Ianus, agnati ſunt illi patruus, (**Farbroder: Vetter.**) Amita, (**Farſøſter: Baſe.**) Supra hos patruus magnus, (**Faders farbroder: Großuetter.**) Amita magna, (**Faders farſøſter: Großbaſe.**) Supra hos patruus maior & amita maior. Item patruus maximus, & amita maxima.

SCHEMA.

5 { Patruus maximus.
Amita maxima.

4 { Patruus maior.
Amita maior.

3 { Patruus magnus.
Amita magna.

1 Pater 2 { Patruus.
Amita.

IANVS.

Hîc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Hîc Ianus etiam filij locum obtinet, à quo ad patruum non peruenies, niſi per patrem tranſeas, ex quo fit, vt patruus ſit à Iano in ſecundo gradu, ſicuti nota numeri indicat.

Porro ſi in tranſuerſa linea deorſum à patruo deſpicis, ſic ordinabis Schema.

SCHEMA.

1 Pater.	2. patruus.
IANVS.	3. patrui filius.
	4. patrui nepos.
	5. patrui pronepos.
	6. patrui abnepos.
	7. patrui atnepos.
	8. patrui trinepos.

Hîc etiam patrem appoſui, quia per illum tranſitur ad agnatos Iani, qui ſunt deorſum in tranſuerſa linea.

Porro cognatorum, hoc eſt, eorum qui nos attingunt materno ſanguine, eædem ſunt appellationes, quæ agnatorum ſolo Epitheto mutato. Vt Auus maternus, matris pater. Auia materna, matris mater. Proauus maternus, proauia materna, & ſic de cæteris.

SCHEMA.

6 Tritauus maternus.
Tritauia materna.

5 Attauus maternus.
Attauia materna.

4 Abauus maternus.
Abauia materna.

3 Proauus maternus.
Proauia materna.

2 Auus maternus.
Auia materna.

1 Mater.

IANVS.

Porro in tranſuerſa linea ſurſum eſt Auunculus, (Morbroder: öhem.) Matertera, (Morſøſter: Muhm) & ſupra hos proauunculus ſeu auunculus maior, (Morſøſters fader: Großöhem.) promatertera ſeu matertera maior, (Morſøſters moder: Großmuhm.) Auunculus maximus, (Morſøſters oldefader: Oberöhem.) matertera maxima, (Morſøſters oldemoder: Obermuhm.)

SCHEMA.

5 Auunculus maximus.
Matertera maxima.

Auun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

4 { Auunculus maior, ſeu proauunculus.
Matertera maior, ſeu promatertera.

3 { Auunculus magnus.
Matertera magna.

1 Mater 2 { Auunculus.
Matertera.

IANVS.

Ianus non poteſt venire ad auunculum & materteram, niſi tranſierit per matrem, ideo auunculus eſt in ſecundo gradu.

Porro qui deſcendunt recta & perpendiculari linea, ſic ordinantur, Ianus. 1. filius filia. 2. nepos neptis. 3. pronepos proneptis. 4. abnepos abneptis. 5. atnepos atneptis. 6. trinepos trineptis. Hi omnes generali nomine liberi dicuntur. Qui verò infrà hos ſunt, poſteri nominantur. Vt Adæ filius Seth, nepos Enos, pronepos Cainan, abnepos Malalehel, atnepos Iareth, trinepos Enoch. atq; hi liberi dicuntur. Qui verò infra hos ſunt, Mathuſalem, Lamech, Noë, Sem, &c. poſteri Adæ nominantur.

Comparantur autem ſeu relatiuè opponuntur perpendiculariter pater & filius, auus & nepos, proauus & pronepos, abauus & abnepos, attauus & atnepos, tritauus & trinepos, maiores & poſteri. Addamus ſchema cùm aſcendentium, tùm deſcendentium in recta linea.

D 2 SCHE-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

SCHEMA.

Maiores.

6. Tritauus, tritauia.
5. Attauus attauia.
4. Abauus abauia.
3. Proauus proauia.
2. Auus auia.
1. Pater.

IANVS.

1. Filius, & filia.
2. Nepos & neptis.
3. Pronepos proneptis.
4. Abnepos & abneptis.
5. Atnepos & atneptis.
6. Trinepos & trineptis.

Poſteri.

Hîc Ianus ſurſum ſpectans, filium refert, deorſum verò patrem. Numerus appoſitus & comparationem ſuperiorum & inferiorum, & gradus aſcendentium & deſcendentium indicat. Linea à Iano ſurſum verſus rectà aſcendentium dicitur. At linea à Iano deorſum verſus appellatur rectà deſcendentium. Sed paulò poſt de lineis dicetur.

Cæterum in tranſuerſis lineis æqualibus opponūtur relatiuè, proximè à Iano Frater & Frater, Frater & Soror, Soror & Soror. Infra hos fratrum liberi, qui ſi nati ſunt ex duobus fratribus maſculis, patrueles, (Farbrodre ſønner: Bruder kinder.) dicuntur.

Si ſunt

Si ſunt ex duobus fratribus maſculo & fœmina, ille conſobrinus hic amitinus dicitur. At ſi filij duarum ſororum ſunt, conſobrini dicuntur, (**Syskenbørn: Geſchwiſter kinder.**) Infra hos Sobrini, (**Neſt Syskenbørn: nechſt geſchwiſter kinder / oder / geſchwiſter neffe.**) Sobrinorum filij noſtra lingua dicuntur, (**Førſte frender: nechſt geſchwiſter vnterkinder/oder/geſchwiſter vnterneffe.**)

SCHEMA.

A.		B.		C.	
Frater.	*Frater.*	*Frater.*	*Soror.*	*Soror.*	*Soror.*
Patruelis.	*Patruel.*	*Conſobrinus.*	*Amitinus.*	*Conſobri.*	*Conſobri.*
Sobrinus.	*Sobrinus.*	*Sobrinus.*	*Sobrinus.*	*Sobrinus.*	*Sobrinus.*

Poſt hos Sobrinorum filij, nepotes, pronepotes, &c. Idem iudicium ſit de fœmellis.

In linea inæquali quomodo fiat comparatio, oſtendit ſequens ſchema.

SCHEMA.

IANVS.

1.	Petrus	1.	Paulus.
2.	Iacobus.	2.	Andreas.
3.	Marcus.	3.	Robertus.
4.	Lucas.	4.	Ionas.
5.	Probus.	5.	Chriſtiernus.
6.	Albertus.	6.	Iohannes.

1. Petrus vocabit Andream fratris filium, Rober-

tum fratris nepotem. Ionam fratris pronepotem. Chriſtiernum fratris abnepotem. Iohannem fratris atnepotem.

2. Iacobus vocabit Paulum patruum. Robertum patruelis filium. Ionam patruelis nepotem. Chriſtiernum patruelis pronepotem. Iohannem patruelis abnepotem.

3. Marcus vocabit Paulum patruum magnum, (**Faders farbroder: Großuetter.**) Andream Sobrino propiorem. Ionam Sobrini filium. Chriſtiernum Sobrini nepotem. Iohannem Sobrini pronepotem.

4. Lucas vocabit Paulum patruum maiorē, (**Sin oldefaders broder: Oberuetter.**) Andream patrui maioris filium. Robertum patrui maioris nepotem. Ionam (qui eſt in æquali gradu) patrui maioris pronepotem. Chriſtiernum patrui maioris abnepotem. Iohannem patrui maioris atnepotem.

5. Probus vocabit Paulum patruum maximum, (**Oldefaders farbroder: Vorelter oberuetter.**) Andreā patrui maximi filium. Robertum patrui maximi nepotem. Ionam patrui maximi pronepotē. Chriſtiernum patrui maximi abnepotem.

5. Albertus vocabit Paulum patrui maximi patrē. Andream filium patris maximi patrui, atque ita ordine deſcendendo, ad nepotes, pronepotes, &c. patris patrui maximi.

Ab altero latere eodem prorſus modo inſtituenda eſt comparatio.

SCHEMA.

IANVS.

IANVS.

1. Anna. | 1. Paulus. | 1. Martha.
2. Petrus. | 2. Iohannes. | 2. Iacobus.
3. Ionas. | 3. Claudius. | 3. Probus.

1. Anna vocabit Iohannem fratris filium. Claudiũ fratris nepotem. Iacobum ſororis filium. Probum ſororis nepotem.

Petrus vocabit Paulum auunculum. (**Morbroder: Oehem.**) Martham materterã. (**Morſøſter: Muhm.**) Iohannem conſobrinum, (**Morbroder Søn.**) (cui ipſe viciſſim eſt amitinus. Eſt enim Anna amita Iohannis.) Iacobum ſimiliter vocabit Petrus conſobrinũ, cui ipſe viciſſim dicitur eſſe conſobrinus. At Claudium & Probum conſobrinorum filios appellabit Petrus, quem ipſi viciſſim ſobrino propiorẽ agnoſcent.

3. Ionas Paulum Auiæ fratrem agnoſcit & Martham auiæ ſororem, Iohannem ſobrino propiorem, etſi Ioannes Ionam amitini filium nominat. Idem Ionas ſalutat Iacobum ſobrino propiorem, etſi Iacobus Ionam conſobrini filium nominat.

Lineæ Conſanguinitatis.

Ordines cognationum vſitatè lineæ dicuntur. Definitur autem linea, quantum ad noſtrum propoſitum attinet, hoc modo.

Linea eſt ordinata collectio perſonarum conſanguinitate coniunctarum ab eodem ſtipite deſcendẽtiũ, diuerſos continens gradus, numeros diſtinguẽs.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Metaphora ſumta videtur à lineis fabrorum. Vt enim illi lineas pingunt, quarum ductum in ædificãdo ſequuntur, ne aberrent: ita in cognatorum examine ordines cognatorum deſcribimus, quos cùm intuemur, & gradibus & numero, abſque omni errore eos diſcernimus.

Linearum differentiæ ex diuerſitate comparationis cognatorum inter ſe ſumuntur. Quare cùm hæc comparatio in genere ſit triplex, erit & triplex linea.

PRIMA comparatio cognatorum eſt ſurſum verſus perpendiculariter, vt filij ad patrem, patris ad auum, aui ad proauum, proaui ad abauum, abaui ad attauum, attaui ad tritauum, hinc ad maiores. Linea quæ ex hac comparatione naſcitur, dicitur aſcendentium, quæ hoc modo definitur.

Linea aſcendentium eſt, quæ ſurſum verſus rectà tendit, hoc eſt, quando numerando aſcendimus à filio ad patrem, ab hoc ad auum vſque ad tritauum, tritaui patrem & auum, cæteroſque quibus non ſunt peculiaria vocabula.

SECVNDA comparatio cognatorum deorſum verſus perpendiculariter vergit, vtpote à patre ad filium, à filio ad nepotem, à nepote ad pronepotem, hinc ad abnepotem, atnepotem, trinepotem. Ex hac comparatione naſcitur linea deſcendentium, quæ hoc modo definitur.

Linea deſcendentium eſt, quæ deorſum verſus rectà tendit, hoc eſt, cum numerando progredimur à patre ad filium, ab hoc ad nepotem, deinde ad pronepotem, &c.

TERTIA comparatio cognatorum eſt, quando à

do à duobus fratribus (quorum communis ſtipes eſt pater) tanquam proprijs ſtipitibus deſcenditur, quales ſunt fratrum filij, fratrum nepotes, fratrum pronepotes, abnepotes, atnepotes, trinepotes, &c. Ex hac comparatione lineæ laterales ſeu parallelæ naſcuntur, quæ definiuntur hoc modo.

Lineæ laterales ſunt, quæ ex duobus oppoſitis lateribus nunc ſurſum nunc deorſum ſpectant.

Verùm cùm cognati, qui ad iſtum modum deſcendunt, ab oppoſitis lateribus ſe mutuo reſpiciũt, naſcitur linea quæ trãſuerſa dicitur, eaq́; vel æqualis vel inæqualis. Nam ſi æquè diſtant perſonæ, quæ in lateribus oppoſitis ponuntur à communi ſtipite, tranſuerſa æqualis dicitur. At ſi inæqualiter, tranſuerſa inæqualis appellatur. Sed omnia in hoc ſchemate clarius conſpiciuntur.

SCHEMA A.

Patruus max.	Abauus.	Amita max.
Patruus maior.	Proauus.	Amita maior.
Patruus mag.	Auus.	Amita mag.
Patruus.	Pater.	Amita.

A.

IANVS.

B.

Filius.	Filius.	Filius.
Nepos.	Nepos.	Nepos.
Pronepos.	Pronepos.	Pronepos.
Abnepos.	Abnepos.	Abnepos.
Atnepos.	Atnepos.	Atnepos.
Trinepos.	Trinepos.	Trinepos.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Ab A ſurſum verſus ad Abauum, &c. eſt linea recta aſcendentium, à B, deorſum vſque ad trinepotem, &c. eſt rectà linea deſcendentium, reliquæ ſunt laterales, quæ cùm inter ſe conferuntur, in tranſuerſas æquales & inæquales diuiduntur, quemadmodũ ex ijs conſtat, quæ ſuprà diximus de linea tranſuerſa.

Gradus Conſanguinitatis.

Gradus aliter ab alijs definitur, Iuriſconſultis nihil aliud eſt gradus, quàm generatio, vt graduum ordo ſit generationum ſeries. Canoniſtis autem gradus eſt habitudo perſonarum diſtantium, qua cognoſcitur, quota diſtantia perſonæ inter ſe differunt, hoc eſt, Gradus eſt interuallum, quo cognoſcitur perſonarũ (quæ in quæſtionem veniunt) inter ſe propinquitas & diſtantia.

Metaphora autem ſumta eſt à gradibus ſcalarum, ſeu locorum procliuium. Vt enim in ſcalis & locis procliuibus à proximo gradu in proximum, atq; ita ordine progredimur, donec peruenerimus quo tendimus: Ita hîc gradatim per ſeriem generationum ducimur à proximo in proximum, qui ab eo naſcitur, atque ita deinceps, donec ad eum veniatur, quem quærebamus.

Porro cum gradus ſimpliciter à Iuriſconſultis pro generatione accipitur, duplex eſt eius conſideratio. Aut enim reſpicit plures ab eodem ſtipite immediatè ortos ſine reſpectu vlterioris progreſſus. Vt cùm à Iacob plures filij, videlicet Ruben, Simeon, Leui, Iudas, naſcuntur, hîc quia ſunt tres generationes,

tres

tres quoque gradus eſſe ſtatuuntur. Sed hæc conſideratio graduum ad noſtrum inſtitutum parum admodum facit. Aut ſpectatur gradus, prout ordine ad remotiores per intermedios progredimur, cùm videlicet alij ab alijs progignuntur, & quaſi per gradus alios atque alios deſcendunt, Vt cùm à Thare naſcitur Abraham, ab hoc Iſaach, ab hoc Iacob, ab hoc Ruben, vt Abraham ſit à Thare in primo gradu, Iſaach in ſecundo, Iacob in tertio, Ruben in quarto. Atque hic reſpectus graduum & generationum ſolummodo habetur à Canoniſtis, cùm agitur de nuptijs. Ob quam cauſam doctiſſimi quidam viri potius retinent definitionem Canoniſtarum, quia congruit ad nuptiarum argumentum, quàm Iuriſconſultorum, quæ latius patet, & eorum inſtituto optimè congruit, vt qui de hæreditatibus & tutelis diſputent.

Supputatio Graduum.

In lineis rectis aſcendentium & deſcendentium nullum planè eſt diſcrimen inter ſupputationem Legalem & Canonicam. Nam iuxta Iuriſconſultos & Canonicos computādæ ſunt perſonæ mediæ (ſi quæ ſunt) inter illas de quibus quæritur, ex quarum numero graduum ſupputatio inſtituitur, hoc modo.

Si nulla ſit perſona media inter perſonas, de quibus quæritur, erunt in primo gradu, vt Abraham & Iſaach deſcendendo, Iſaach & Abrahā aſcendendo, hoc eſt, pater & filius ſunt in primo gradu, ſiue aſcēdas, ſiue deſcendas. Verùm ſi inter eas perſonas, de qui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

de quibus quæritur, aliæ fuerint intermediæ perſonæ, numerentur omnes perſonæ, hoc eſt, & mediæ & extremæ, & tot emergent gradus quot ſunt perſonæ vna demta. Hinc regula Canonica: In lineis rectis aſcendentium & deſcendentium, tot ſunt gradus quot ſunt perſonæ vna demta. Vt ſi quæras de Thare & Iuda, numera perſonas intermedias & extremas, & habebis quinque perſonas. Nam inter Thare & Iudam ſunt Abraham, Iſaach & Iacob, tres perſonæ, extremæ ſunt duæ, videlicet, Thare & Iudas. Coniunctæ ergo ſunt quinque, vt Thare, Abraham, Iſaach, Iacob, Iudas. Erit ergo Iudas iuxta regulam in quarto gradu à Thare deſcendendo, & Thare ſimiliter aſcendendo à Iuda in quarto gradu erit. Idem ſit de alijs iudicium.

Sed quare in regula additur vna demta? Quia perſona per ſe gradum non facit, ſed quatenus eſt ab alia generata. Quare concinnius hic loqui videntur Iuriſperiti, cùm dicunt: Numera generationes (ſcilicet progrediendo ordine ad remotiores) & gradus numeraſti. Sed Canonica regula rectè intellecta, nihil habet incommodi.

In lineis collateralibus variant Iuriſconſulti & Canoniſtæ. Iuriſconſulti enim eadem ratione in lateralibus numerant gradus, vt in recta aſcendentibus & deſcendentibus. Nam vt generationes, ita & gradus numerant, atque primum gradum tribuunt ei qui proximus eſt illi de quo quæritur, iuxta regulam eorum: Cùm quæritur quo gradu quæque perſona ſit, ab eo incipiendum eſt, de cuius cognatione quæritur.

SCHEMA.

IANVS.

Anna.	Paulus.
Berta.	Andreas.
Marcus.	Robertus.
Lucas.	Ionas.
Probus.	Chriſtiernus.

Hîc ſi quæratur, quo gradu Marcus diſtet à Iona, iubet Iuriſconſultus, vt ordine à Marco aſcendas. (Nam de illo quæſtio eſt) & per ſtipitem tranſeas, vnde deſcendas in aliud latus ordine & gradatim ad Ionam. A Marco igitur in primo gradu eſt Berta, in ſecundo Anna, in tertio Ianus, in 4. Paulus, in 5. Andreas, in 6. Robertus, in 7. Ionas. Diſtat ergo Marcus à Iona in ſeptimo gradu, ex Iuriſconſultorum ſententia. Eodem modo de alijs omnibus abſque omni diſcrimine iudicandum eſt.

Etſi autem hæc ſupputatio Iuriſperitorum vera eſt & accommodata illorum vſibus, præſertim cùm de tutelis, ſucceſſionibus & hæreditatibus diſputatur: tamen cùm de nuptijs agitur, planè ocioſa eſt. Quid enim iuuerit ad conciliandas nuptias inter Annam & Chriſtiernum, quòd inter ſe ſexto diſtent gradu, cùm Anna ſit Chriſtierno loco matris. Eſt enim eius Amita maxima. Quare neceſſariò hîc alia inſtituenda eſt ſupputatio, qualis eſt Canonicorum.

Sup-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Supputatio graduum Canonica hoc pacto inſtituitur. Primum videndum eſt, vtrum perſonæ, de quibus quæritur, diſtent à communi ſtipite æqualiter vel inæqualiter. (Neque refert ſiue hoc explores deſcendendo à communi ſtipite iuxta naturæ ordinem, ſiue aſcendendo iuxta cognitionis noſtræ viam, id quod ideò dico, ne aſſentiamur illis, qui damnant Canonicos, eò quòd velint à ſtipite communi inchoandam eſſe ſupputationem.)

Si æqualiter ambo diſtant à communi ſtipite, eo gradu coniungendi ſunt quo diſtant à ſtipite, ex quo fit, vt quoto gradu vterlibet eorum diſtet à communi ſtipite, eo gradu inter ſe quoque iuncti ſint. Hinc regula Canonica.

In linea tranſuerſa æquali quoto gradu diſtat vna perſona à communi ſtipite, eo etiam altera alteri iũgitur. Fratres ergo iuxta hanc ſupputationem ſunt in primo gradu. Vt Nachor & Abraham, quorum communis ſtipes, hoc eſt, pater, eſt Thare. Patrueles iunguntur in ſecundo gradu. Sobrini in tertio. Sobrinorum filij in quarto, & ita ordine ad alios procedendum eſt, vt in propoſito Schemate Anna & Paulus ſunt in primo gradu. Berta & Andreas in ſecundo. Marcus & Robertus in tertio. Lucas & Ionas in quarto. Probus & Chriſtiernus in quinto.

Porro ſi perſonæ, de quibus quæritur, in linea inæquali à communi ſtipite diſtant: vt frater & fratris filia, Sobrino propior & Sobrina, Sobrinus & Sobrini filia: gradui nomen ab eo qui remotior eſt à communi ſtipite, tribuunt Canonici, id quod vtiliſſimo conſilio factum eſt. Nam cùm lege cauiſſent generali,

rali, ne vlli matrimonio copularentur intra gradum quintum, quæſtio ſæpe offerebatur, an, cùm vnus eſſet in ſecundo vel tertio, alter in quinto gradu alterius lateris, licitè contraherent nec ne? Hæc quæſtio ſoluitur, cùm gradui inæqualiter diſtantium à ſtipite, nomen tribuitur à remotiore. Si ergo quæritur, An Berta & Chriſtiernus, vt maneamus in propoſito Schemate, poſſint connubio iungi, reſpondetur, quòd poſſint, quia ſunt in quinto gradu.

Noſtris legibus Eccleſiaſticis cautum eſt, ne vlli in tertio gradu copulentur. Offerebantur duo in Conſiſtorio Roſchildenſi, quorum ille in quarto, hæc autem in tertio gradu fuit. Hîc iudices rectè ex regula Canonica pronunciarunt, eos non contra legem noſtram, quæ vetat contractus coniugales fieri in tertio gradu, facturos, ſi contraherent, vt qui in quarto gradu cenſerentur eſſe. Atque hinc regula illa approbata à doctis extructa eſt, quæ eſt in decretis. Collateralium in linea inæquali, quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, hoc eſt, Quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, eodem etiam à quolibet per aliam lineam deſcendentium diſtat. Hæc regula veriſſima & certiſſima eſt, modo accipiatur ſine calumnia & Sophiſtica, eo ſenſu quo tradita eſt. Neque enim regula hoc vult, vt ſtatuamus ſimpliciter, à ſe inuicem peræquè diſtare eos, quorum vnus eſt in ſecundo, & alter in quinto gradu alterius lateris. Sed vt quantum ad ius connubialis contractus attinet, æquè diſtare cenſeantur. Significatur igitur regula iſta, ſuperuacaneum eſſe, diſputare de

deſcen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

deſcendentibus in altera linea, id eſt, de ijs, qui ſunt poſteriores primo gradu à ſtipite, modo in alterius fratris linea is de quo quæritur, in quinto ſit à communi ſtipite gradu. Vt ſi vnus fuerit in quolibet gradu deſcendentium ab vno latere, alter verò in quinto, Canonici rectè iuxta regulam traditam nuptias concedunt. Nam ambo cenſentur in quinto gradu.

Verùm quidam contra hanc regulam, ſed mutilatam, hoc modo inſurgunt: Quoto gradu diſtat remotior à ſtipite, toto inter ſe diſtant. Si hæc regula vera eſt (aiunt) Ianus qui eſt in quinto gradu, poteſt ducere Annam amitam maximam.

SCHEMA.

PAVLVS.

Anna. Iacobus.
Andreas.
Ionas.
Petrus.
Ianus.

Sed cùm amita maxima ſit Iano loco matris, profecto contra legem naturæ fuerit Ianum & Annam connubio iungi, id quod Gloſſographus licere ex regula malè intellecta ſtatuit. Putat enim cognationem Pauli in Iano deſijſſe, hoc eſt, non extendi cognationem vltra atnepotes. Sed error, vt fit, errorem parit. Quid ergo dicendum? Regula integra eſt inſpicienda, hæc videlicet: Quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, eodem etiam à quolibet per aliam lineam deſcendentium diſtat. Si ergo Anna deſcen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

deſcendit per lineam alterius lateris, rectè concludunt, qui regulam impugnant. At ſi non deſcendit, nulla eſt illorum concluſio, vt quæ cum regula qua nituntur, pugnet. Quis enim quæſo verè dixerit, Annam ab altero latere à ſtipite deſcendere? Nam ſi Annam conſideres reſpectu ſtipitis, an non in recta linea aſcendentium inuenitur? Recta enim linea à filia ad patrem aſcenditur, vt viciſſim à patre ad filiã, perpendiculariter deſcenditur. At ſi reſpicias Annam reſpectu deſcendentium à latere, nequaquam in numero deſcendentium eius lateris cenſenda eſt, cùm ſit ſtipes deſcendentium in eo latere, & filius eius primus deſcendentiũ, Nepos ſecundus, Pronepos tertius, atque ita deinceps. Proinde Anna & Iacobus, neque reſpectu mutuo, neque comparatè ad ſtipitem dicuntur laterales, ſed propter aliud, hoc eſt, quia ſunt ſtipites collateralium, ex quibus laterales deſcendunt. Ex quo factum eſt, quòd quidam ex veteribus, filios eorum, qui ſunt primi in oppoſitis lineis in prima generatione poſuerint. Cùm ergo dicitur in regula: à quolibet per aliam lineam deſcendentium, is qui eſt proximus ſtipiti, manifeſtè excluditur, vt qui à ſtipite recta linea deſcendat, à quo prognati deſcendunt quidem recta linea, ſed laterales dicuntur, quia opponuntur aduerſo lateri. Non ergo ex hac regula ſequitur, quod Ianus poſſit Annam ducere. Non enim eſt in numero deſcendentium, ſi latera oppoſita reſpicis. Atque ita videmus regulam accommodatam inſtituto eorum, qui ipſam primi tradiderunt, ex omni parte conſtantem & firmam eſſe, modo non ab eius vero ſenſu, quem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

vel ipſa grammatica ſuppeditat, diſcedamus.

Cæterùm cùm hæc regula vulgò mutilata allegatur hoc modo: Quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto gradu inter ſe diſtant, & generalius quàm voluerunt, qui illam tradiderunt, accipitur, videtur ſanè ſua generalitate primum etiam gradum alterius lateris à ſtipite communi complecti, ex quo factum eſt, quòd multi hanc regulam impugnauerint. Exemplum eſto,

THARE.	
Abraham.	Aram.
	Sara.

Hîc quia Sara diſtat ſecundo gradu à ſtipite communi, Abrahæ iuncta eſt ſecundo gradu. Hoc exemplum ſanctiſſimæ memoriæ præceptor noſter Philippus Melanthon ponit, neque tamen regula ita accepta, modo commoda adhibeatur interpretatio, falſa erit. Nequaquam enim vult hæc regula, vt æqualiter à ſtipite vel inter ſe diſtare putentur remotior à ſtipite & vicinior ſtipiti, quod quidem ſentire abſurdiſſimũ eſſet. Sed hoc ſolummodo vult regula, quòd remotior à ſtipite nõ propius attingat quemlibet eorum, qui ab altero latere deſcendunt, quàm ſtipitem ipſum. Ponamus exempli gratia hoc Schema.

PAVLVS.	
Anna.	Iacobus.
Petrus.	Andreas.
	Ionas.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Hîc Ionas, qui eſt in tertio gradu, non propius attingit Petrum viciniorem ſtipiti, videlicet, in ſecundo gradu, quàm ſtipitem ipſum. Nec idem Ionas propius attingit Annam, quæ eſt in primo gradu à ſtipite, quàm ipſum ſtipitem, etſi Ionas eſt in tertio gradu. Quod tamen ſuſpicari quis poſſet, cùm Anna & Iacobus ſint in vno gradu à ſtipite, nempe primo. Vult ergo regula, vt diſcernamus inter gradum ſimplicẽ & duplicatum. Breuiter, Si exponimus verbum diſtat, vt res ipſa poſtulare videtur per remotionem, ſeu negationem contrarij, vt diſtat ponatur pro non propius attingit, regula nihil habet incommodi, tametſi ſatius eſt eam reuocare ad pleniorẽ illam regulam, & inde eius interpretationem petere. Sed hæc placuit breuiter adijcere, ne regulam iſtam truncatam, tanquam abſurdiſſimam cum quibuſdam abijciamus, cùm poſſit commoda interpretatione adhibita rectè defendi, & vtiliter retineri.

Porrò quæ hactenus diximus, de regulis illis tribus Canonicorum, quæ ſeruiunt ſupputationi graduum, eò tantum referri volo, vt rectè eas iuxta Canonicorum ſententiam intelligamus, & accommodemus legib. diuinis & humanis, de licitis & illicitis nuptijs, ad quas modo nobis tranſeundum eſt.

LEGES DIVINAE DE PROHIBITIS GRADIBVS.

Quoniam Deus hominem ad imaginem ſuam cõdidit, vult hanc imaginem in homine lucere. Huius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

quædam lineamenta ſunt virtutes, quæ in Deo ſunt perfectiſſimæ, inter quas primum locum modò rectè iudicauerimus, occupat caſtitas, quæ in ſcripturis ſanctitas ſæpenumerò appellatur, ad quam Deus ipſe inuitat, cùm ait: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Ab hac enim vt manant cæteræ: ita quoque ad eandem tuendam & conſeruandam referuntur omnes: Ex quo factum eſt, vt Græci caſtitatem aptiſſimis vocabulis, nunc à forma ἁγνότητα, nunc σωφροσύνην ab effectu nominent. Nam quemadmodum corpus hominis in eburneo ſepulcro conditum, non putreſcere putatur: ita anima hominis, donec in vera caſtitate manet, à putredine viciorum immunis eſt, & tuta conſeruatur. Vt ergo homines hanc virtutem hominis excellentia digniſſimam magis expeterent, amarent, tuerentur, Deus legem coniugiorum & in natura impreſſit, & poſtea eandem ſuo teſtimonio confirmauit, quam multæ etiam barbaræ nationes ignaræ Dei agnouerunt, tametſi, proh dolor, inueniuntur, qui omni exuta humanitate, à diabolo impulſi, tanquam frenetici aduerſus hanc legẽ ferantur. Sed hi non tam homines quam immanes beſtiæ dici merentur. Huc acceſſerunt Imperatorum Conſtitutiones, Epiſcoporum decreta, & nationum inſtituta, quibus lex naturæ impreſſa, de caſtis coniugijs fulcitur, munitur & conſeruatur, ne homines inſtar beſtiarum in obſcœnas ruant libidines, quibus imago Dei veluti inducta aboletur, peritque. Hinc facile eſt iudicare, in quanto precio ſint apud Deum caſta coniugia, quibus tot limites præfixi ſunt, vt lex naturæ, teſtimonium Dei, religioſorum

Impe-

Imperatorum Conſtitutiones, Sanctiones Epiſcoporum, & nationum inſtituta, de quibus ordine dicemus, ac primum de lege naturæ & teſtimonio Dei, quo non noua lex conditur, ſed olim mentibus hominum impreſſa repetitur & declaratur.

Quantum igitur ad legem diuinam (quæ eadem naturæ eſt) attinet, obſeruandum eſt inprimis, à quorum nuptijs Deus velit nos abſtinere. Vult autem nos abſtinere ab ijs, qui nos proximè attingunt conſanguinitate & affinitate, quorum certos gradus limiteſque ſtatuit, & addidit pœnas, ſi quis hos limites contumaciter tranſgrediatur, idque ideò, ne vel ignorantia boni, vel peruerſitate mali, hanc legem violaremus. Dicamus ergo primum de prohibitione graduum, iuxta legem Dei & naturæ.

In prohibitione graduum propinquitatis ſeu conſanguinitatis, tria ſunt nobis ordine ex verbo Dei ſpectanda, videlicet, lex generalis, definitio propinquitatis, & declaratio vtriuſque.

Lex vniuerſalis, ex qua particulares fluunt, in Leuitico ad verbum hæc eſt, capite 18.

Vir vir ad omnem propinquitatem carnis ſuæ non appropinquabitis.

Id eſt, non appropinquabitis vnuſquiſq; ad propinquitatem carnis ſuæ, hoc eſt, Latina phraſi, nemo ad propinquam carnis ſuæ accedat, id eſt, ducat in vxorem, & cum ea rem habeat, ſeu, nemo iungat ſibi propinquitatem carnis ſuæ. Hanc legem, quæ caput eſt particularium prohibitionum, ſi rectè intel-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

lexerimus, facilis erit omnium aliarum legum, quæ ex ea concluduntur, intelligentia.

Primum ergo in hac lege obſeruandũ eſt, quo pertineat particula vniuerſalis. Deinde quòd non dicat lex, nemo accedat ad proximã ſuam aut conſanguineam ſuam, ſed ad propinquitatem carnis ſuæ, ſeu vt proprijſſimè reddidere ſeptuaginta interpretes, πρὸς οἰκεῖαν σαρκὸς αὐτοῦ, hoc eſt, domeſticam carnis ſuæ.

Propinquitas autem carnis meæ eſt, quæ me ſine interuallo attingit, idque vel supernè vel infernè, vel dextrà aut ſiniſtrà, hoc eſt, ad latera. Supra me proximè ſunt pater & mater. Ad latera, hoc eſt, dextrà & ſiniſtrà, fratres & ſorores. Infrà me proximè ſunt filius & filia. Ergo hac lege generali prohibentur parentes & liberi contrahere, & ex conſequenti, omnes qui in illorum loco ſunt. Item fratres & ſorores. Reliquis lege Dei liberum relinquitur.

Poteſt ergo, inquies, auus cum nepti contrahere? Nullo pacto. Ideò adieci, qui in horum loco ſunt. Nam ſi non licet filiæ patri nubere, multò minus licebit nepti auo nubere, qui illi patris loco eſt. Siquidem maior reuerentia naturæ inſtinctu debetur & exhibetur remotioribus parentibus, quàm propinquis. Si ergo non licet contrahere cum proximis in recta linea, neq; cum remotioribus licebit, quorum reuerentia maior eſt, & dilectio arctior, ſicuti ſtorga in omnibus bonis teſtatur, & experientia confirmat. Ecce totum negocium de prohibitis gradib. conſanguinitatis, hac vniuerſalis legis expoſitione expediuimus, & poteſt hæc expoſitio prudentioribus, quantum quidem ad legem diuinam attinet, ſatisfacere.

Hanc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Hanc noſtram legis generalis enarrationem, clariſſimè confirmat definitio propinquitatis à Moſe Leuit. 21. tradita, vbi in hanc ſententiam loquitur Moſes. Super anima nullus (ſcilicet Sacerdotum) contaminetur in populis ſuis, niſi ſuper propinquitate ſua, hoc eſt, propinquo ſuo, nempe ſuper matre ſua, & ſuper patre ſuo, & ſuper filio ſuo, & ſuper filia ſua, & ſuper fratre ſuo, & ſuper ſorore ſua. Sub hac enumeratione cõtinentur & illi, qui in horum numero ſunt. An non hæc definitio propinquitatis, per omnia congruit cum enarratione noſtra? Proximus enim ſupra me eſt pater & mater, proximus iuxta me eſt frater & ſoror. Proximus infra me eſt filius & filia. Patrueles ergo cõſobrini, conſobrinus & amitina ſub hac lege nõ comprehenduntur. Nam patruelis mea, conſobrina mea, aut amitina mea, non ſunt mihi proximè, neq; ſupra me, neque iuxta me, neq; infra me. Proinde lege diuina non cogor ab illarũ nuptijs abſtinere, ſed de humanis legibus ſuo loco dicemus, quas nemo pius contemſerit.

Maximilianus Imperator patruelem ſuam in vxorem duxit, quæ res tametſi imperitos offendit, tamen culpa caruit. Nam principes neq; communi lege, niſi quantum ad iuſticiam attinet, vt nemini cõtra leges fiat iniuria, tenentur, neq; illorũ facta, modo à Deo non ſint prohibita, transferenda ſunt ad imitationem, præſertim cùm ſubditi aliam legem habeant, cui eos propter publicum bonum obœdire oportet. Quod ergo licuit Maximiliano, non ſtatim licebit cuiuis nobili aut plebeio in Romano imperio. Sed hac de re infrà copioſius dicendum erit.

Porro cùm lex generalis vetat copulari propinquos, quales ſunt parentes & liberi, & qui in illorum numero ſunt, item fratres & ſorores, ſciendum eſt, quinam in ordine parentum, & qui in numero filiorum habendi ſint.

In ordine parentum ſunt, & qui ſunt iuxta parentes, ſeu ad latera parentum tranſuerſa & æquali linea, & qui ſunt recta linea ſupra parentes. Ad latera quidem patris mei ſunt patruus & amita, Matris verò, auunculus & matertera. Supra verò parentes ſunt patris & matris reſpectu, auus auia, proauus proauia, abauus abauia, &c. De his tradunt regulam: Prohibitio aſcendentium & deſcendentium in recta linea eſt perpetua. Adduntque facetè, Si hodiè viueret Adam, in celibatu illi fore viuendum. Verùm alij in quinto gradu redire ius contrahendi contendunt, ſed potius eorum ſententia probanda eſt, qui perpetuam prohibitionem eſſe malunt.

In ordine filiorum ſunt omnes, qui ſunt in eadem linea deſcendente, hoc eſt, omnes qui recta linea à ſtipite deſcendunt, item omnes qui à fratre meo & ſorore mea naſcuntur. Nam ego, frater meus, & ſoror vna caro ſumus.

Similiter in tranſuerſa linea ab Amita & matertera ſurſum aſcendẽdo, perpetua quoq; eſt prohibitio. Amita enim & matertera, cæteræq; deinde perſonæ aſcendentes, cum nepotibus, alijſque deſcendentibus comparatæ, eorum parentum, quibus æquali linea tranſuerſa adiungũtur, vicem obtinent, Id quod in patruelibus, amitinis & conſobrinis nullum locũ habet. Similiter deſcendendo à fratris & ſororis fi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

lia, perpetua eſt prohibitio, quia comparatæ inter ſe, parentum & filiorum vice funguntur. Quare laudandus eſt Paulus Iuriſconſultus, qui tempore Alexandri Imperatoris vixit, qui ius gentium eſſe docet, hanc de qua loquimur prohibitionem. Sororis, inquit, proneptem non poſſum vxorem ducere, quoniam parentis loco illi ſum. Eſt enim prohibitio, vt diximus, vniuerſalis, non ſolùm inter aſcendentes & deſcendentes in recta linea, verùm etiam in tranſuerſis lineis, inter eos qui parentum & liberorum loco ſunt.

Iam veniemus ad declarationem vtriuſque, hoc eſt, legis generalis & definitionis propinquitatis, hoc eſt, ad particulares ſeu ſpeciales leges, quæ ex communi lege concluduntur, quemadmodum declarabimus.

Prima Lex Specialis.

Pudorem patris tui & matris tuæ non diſcooperies.

Hoc eſt, filia patri non nubet, nec filius matrem in vxorē ducet, ſeu quod idem eſt, pater non ducet filiam in vxorem, nec mater filio nubet. Nullus enim limes eſt inter has perſonas, proximè enim ſe attingunt. Concluditur igitur hæc lex ex generali lege, vt ſpecies à ſuo genere, ſeu hypotheſis à ſua theſi. Homo ad proximam ſuæ carnis non accedet. Mater & filia ſunt filio & patri proximè, Quare nec pater filiam, nec filius matrem in vxorem ducet. Hæc lex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

comprehendit etiam eos, qui loco parentum & filiorum ſunt. Rectè igitur Iuriſconſultus: Nuptiæ non poſſunt contrahi inter eos, qui parentum & liberorum ſunt numero, ſiue proximi, ſiue remotiores gradus ſpectentur.

Pœna gemina violatorib. huius legis debetur. Vna corporalis, nempe mors, Altera ſpecialis, videlicet maledictio. Nam ſi qui violat nouercæ thorum, morietur, & erit maledictus, multò magis qui hanc legem tranſgreditur.

Secunda Lex Specialis.

Pudorem Sororis tuæ, filiæ patris tui, aut filiæ matris tuæ, quæ genita eſt domi, vel genita eſt foris, non reuelabis.

Huius legis eadem ratio eſt quæ ſuperioris. Vt enim nihil propinquius eſt filiæ & filio, ſi ſurſum ſpectes, quàm pater & mater: ita ſi ad latera reſpicis, nullum interuallum inter fratres & ſorores, ſiue ſint nati ab vtriſq; patre & matre, ſiue ab alterutro. Eodē modo ergo concluditur hæc lex à generali, vt prima.

Porro foris & domi naſci alij aliter interpretantur. Quibuſdam enim domi naſci eſt legitimè naſci, foris autem illegitimè. Alijs à patre naſci ab alia vxore, eſt domi naſci, ex matre naſci ex alio viro, eſt foris naſci.

De pœna corporali violatæ huius legis Moſes loquitur Leuit. 20. cùm ait: Si quis acceperit ſororem ſuam filiam patris ſui, occidetur in conſpectu populi. Spi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

li. Spiritualis pœnæ meminit idem Moſes Leuit. 27. Maledictus qui dormit cum ſorore ſua.

Tertia Lex Specialis.

Pudorem nepotis tui aut neptis tuæ non reuelabis.

Hoc eſt, Auia non nubet nepoti, nec auus nepté in vxorem ducet. Ratio legis eſt, quòd Auus & Auia parentum loco ſunt, vt nepos & neptis liberorum. Qui tametſi ſe proximè non attingunt, tamen maiorem reuerentiam nepos auo exhibet, quàm patri, & auus nepotem arctiore dilectionis vinculo cõplectitur, quàm filium.

Pœnæ ergo tranſgreſſoribus huius legis eædem proponuntur, quæ violatorib. primæ legis ſpecialis.

Quarta Lex Specialis.

Pudorem amitæ tuæ non diſcooperies.

Ratio legis eſt, quòd amita ſit loco matris, vt quæ ad latus ſit patri. Cùm igitur fratris filius amitam ducere prohibetur, amita quoq; illi prohibetur nubere. Iam ſi fratris filius non poteſt ducere amitam, profectò, nec fratris filia poteſt nubere patruo ſuo, aut auunculo, nec frater fratris filiam, nec neptem, nec proneptem. Nam cuius filiam ducere non poſſum,

nec

nec eius neptem, proneptem, abneptem, atneptem, trineptem, &c. licet mihi ducere. Siquidem cuicunque fœminæ non licet mihi nubere, eam non licebit mihi in vxorem ducere, & contra, quam non licet mihi ducere, ei non licebit mihi nubere. Vtrinque enim eadem eſt ratio. Cùm ergo non licet fœminæ nubere auunculo aut patruo, non licebit profectò auunculo aut patruo, filiam ſororis aut fratris ſui ducere. Nam cùm vna perſona prohibetur, reliquæ omnes quæ ſunt in pari gradu, cùm illis prohibentur. Siquidem ex ijs, quæ vetantur, certa norma de ijs, quæ non expreſſè ponuntur, petenda eſt.

Quinta Lex Specialis.

Pudorem materteræ tuæ non diſcooperies.

Huius Legis ratio ex ſuperius dictis manifeſta eſt. Eſt enim matertera loco matris, vt quæ illi ad latus, hoc eſt, in tranſuerſa linea æquali ſit proxima.

His quinque legibus prohibetur omnis conſanguineorum inceſtuoſus coitus. Qui autem ſub his legib. non continẽtur, iure diuino propter conſanguinitatem non vetantur nuptias contrahere. Sed hæc omnia propoſitis ſchematibus oculis ſubijciemus. Primum enim Schema ſimplex erit, ex verbis nudis Moſis deſumtum. Alterum ex conſecutionis neceſſitate extruetur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

SCHEMA PRIMVM.

Amita.	Mater	Matertera.
Soror.	IANVS.	
	Filia.	
	Neptis.	

Hîc IANVS prima lege à matris & filiæ: Secunda à ſororis : Tertia à neptis : Quarta ab amitæ : Quinta à materteræ nuptijs arcetur.

Alterum Schema ex conſecutionis neceſſitate extructum.

&c.	&c.	&c.
maxima.	Abauia.	maxima.
maior.	Proauia.	maior.
magna.	Auia.	magna.
Amita.	Mater.	Matertera.
Soror.	IANVS.	Frater.
Filia.	Filia.	Filia.
Neptis.	Neptis.	Neptis.
Proneptis.	Proneptis.	Proneptis.
&c.	&c.	&c.

IANVS procus nullam ex his fœminis poteſt in vxorem ducere. Nam quæ ſupra illum ſunt, matres cenſentur : Quæ infra illum perpendiculariter, filiæ ſunt. Ijs quæ à ſorore Iani & fratre eiuſdem deſcendunt, ipſe Ianus eſt patris loco, qui cum ſorore ſua vna eſt caro. Idem iudicium ſit de fœmina quæ-

rente

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

rente nuptias, quæ ſimiliter abſtinebit ab ijs, qui ſimili modo ſe attingunt.

Licebit ergo per leges diuinas patrueles, amitinos, conſobrinos, & qui ſunt infra illos, matrimonio iungi. Non enim ſunt ſibi proximi ſanguine. Nam limes tranſuerſus interponitur inter ipſos & ſtipitem, nec parentum & liberorum loco ſunt. In horum igitur nuptijs, quantum ad leges diuinas attinet, licet exempla ſanctorum ſine peccato bona conſcientia imitari. Quatenus autem legibus humanis obligemur, & qua exceptione, ſuo loco docebimus.

Exempla Sanctorum.

BATHVEL.

Rebecca.	Laban.
Iacob.	Rachel.

Hîc Iacob filiam auunculi in vxorem duxit.

Ioſue 15.

IAPHVNE.

Caleb.	Cenas.
Axa.	Othoniel.

Hîc Othoniel patrui filiam ducit in vxorem. Quod matrimonium ipſe Ioſue legis diuinæ ſanctiſſimus cuſtos & conciliat & probat.

Aliud quod Philippus ponit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

MATHAN.

Iacob.	Eli.
Ioſeph.	Maria.

Hîc Ioſeph patrui filiam in vxorem ducit, quod nequaquam feciſſet vir ſanctus & iuſtus, ſi contra legem Dei fuiſſet patruelem ducere. Quod autem Eli dicitur pater Ioſeph à Luca, qui tamen patruus ipſius fuiſſe videtur, id fit more ſcripturæ, quo maiores minorum patres cenſentur. Quod autem Euangeliſta Matthæus, Iacob fuiſſe filium Mathan affirmat, & Lucas Eli fuiſſe filium eiuſdem Mathan teſtatur, id ideò factum eſt, vt cognatio Ioſeph & Mariæ intelligatur, vt cùm Ioſeph deſcendat à Dauidis proſapia, intelligatur Maria ab eadem deſcendiſſe.

Si iam licuit Ioſepho ducere patrui filiam. Si licuit Othoniel idem facere, & ſi licuit Iacobo auunculi filiam per legem diuinam in vxorem ducere, cur non Maximiliano Imperatori patrui ſui Caroli V. filiam, hoc eſt, ſuam patruelem ducere in vxorem liceret? Nam præterquam quòd huiuſmodi contractus coniugalis, videlicet, natorum ex duobus fratribus, non ſit prohibitus, habet probata ſanctorum exempla, & approbationem Moſis & Ioſue, qui huiuſmodi nuptias & conciliauerunt & approbauerũt. De Moſe enim legitur vltimo Numerorum capite, vbi Maacha, Therſa, Egla, Melcha, & Noa filijs patrui ſui approbante Moſe nupſerunt. De Ioſue legitur in eius lib. cap. 15. vt paulò antea meminimus.

Si quis autem obijciat, non tam ſpectandum eſſe quid liceat, quàm quid honeſtum ſit, & habendam

eſſe rationem publicæ honeſtatis, huic viciſſim interrogo, Quis nam honeſtatis maiorem rationē quàm ipſe Deus omnis honeſtatis fons & autor habere potuerit? Si ergo Deus hoc honeſtum iudicat, tu quis es, qui hoc inter minus honeſta numeras? Loquor autem de diuinis legibus, de humanis autem quid ſit ſentiendum, quos obligent & quatenus, paulò poſt dicam.

Cauſæ interdictarum nuptiarum in certis gradibus.

Cùm non dubium ſit omnia officia Chriſtianorum ſub his duabus legibus: Dilige Deum ex toto corde, & dilige proximum tuum vt teipſum, contineri, meritò hîc quæritur, quomodo prohibitiones nuptiarũ inter certas perſonas ſub his legibus contineãtur. Nam ſi lege prohibitionis obligamur, qui legib. Moſaicis exemti ſumus, neceſſe eſt, vt ea prohibitio ſub altera harum legum contineatur: præſertim cùm Dominus ſolam dilectionis legem nobis cõmendet, & omnia in ea contineri affirmet. Ad hanc quæſtionem ita reſpondeo: Duæ ſunt cauſæ prohibitionis diuinæ, videlicet naturalis ſanguinis reuerentia, & dilectionis inter homines propagatio. Naturalis ſanguinis reuerentia eſt, quam homines ſibi mutuo iuxta naturæ legem & mandatum debent ob ſanguinis propinquitatem. Liberi progenitoribus ſuis debent ſummam reuerentiam, & quo ſunt remotiores, eò maiorem. Sunt enim progenitores liberis loco Dei, vt ſecundum Deum ipſos honorent.

Proinde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Proinde oportet, vt in omni vita liberi parentes ſuos tanquam deos quoſdam ſuſpiciant. Cùm ergo coniuges debent eſſe pares, etſi non conditione, coniugali tamen amore, reuerentia & dignitate, contra ſanguinis reuerentiam fieret, ſi parentes cum liberis connubio copularentur. Nam ſi pater filiam duceret, eamq; ſibi ſociam adiungeret, ipſe quidem ſuam eminentiam & dignitatem contra naturæ ordinem & legem Dei deponeret & contemneret. Illa verò reuerentiam paternam maritali cõmutaret. Et quoniam vxor marito vt capiti iure naturæ ſubiecta eſſe debet, contra naturam faceret mater, ſi filio nuberet. Similiter filius maternam reuerentiam maritali commutaret contra naturæ ordinem. Breuiter, ius naturæ dictat, maiorem deberi reuerentiam parentibus, quàm coniugibus. Ex his manifeſtè concluditur, quòd lex prohibens nuptias parentum cum liberis, contineatur ſub quarto præcepto, & ſub communi dilectionis proximi capite. Eadem naturæ lex fratres cum ſororibus connubio iungi vetat, etſi hîc ratio obſcurior eſt. Videtur autem ordini naturæ nõ congruere, vt qui iam ſanguine vnum ſunt, fœdere maritali iungantur, neque reuerentia fraterna in maritalem contra naturæ ordinem transformanda eſt. Ideò Auguſtinus ait: Neſcio quomodo ineſt humanæ verecundiæ quiddam naturale, vt cui debet cauſa propinquitatis verecundum honorem, ab ea contineat. Huc accedit tacitus naturæ conſenſus in omnibus ſanis hominibus, ex quo factum eſt, quòd etiam ethnici ignari Dei, præſertim philoſophi Græci & Romani, nuptias parentum cum li-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

beris, & fratrum cum ſororibus inceſtas iudicarint.

Altera cauſa prohibitarũ nuptiarum in gradib. certis eſt caritatis inter homines propagatio. Lex ergo dilectionis vetat quicquid impedit caritatis mutuæ inter homines propagationẽ, & præcipit, quod eam latiſſimè inter homines ad ſocietatem natos diffundit, hoc eſt, quod alijs verbis dici ſolet. Lex naturæ ea dictat quæ faciunt ad conſeruationem naturæ, & vetat impedientia naturæ cõſeruationem. Nunc autẽ nuptiæ cum propinquis amorem inter homines in anguſtum cogunt & impediunt, quominus ſe latiſſimè amor inter homines diffundat: Et contra, nuptiæ cũ remotioribus initæ amorem inter homines latiſſimè ſpargunt, & veluti fugientem reuocant. Qua re & ſocietas humana ſtabilitur, & incolumitas conſeruatur. Proinde vt illæ nuptiæ lege naturæ & dilectionis prohibentur, ita hæ præcipiuntur. Siquidem ſocietas hominum amore coit, amicitia firmatur, officijs mutuis continuatur, nuptijs fouetur, dilatatur & conſeruatur. Id quod Deus abſque omni dubio his legibus de nuptijs voluit.

Sed video quid obijciant, qui noſtræ ſentẽtiæ aduerſantur. Lex naturæ, inquiunt, eſt immutabilis. Si ergo licuit aliquãdo cum proximis matrimonio iungi, videtur prohibitio non eſſe legis naturæ, ſed politicæ ordinationis in republica Moſaica. Reſpondeo. Lex naturæ dupliciter conſideratur. Aliàs enim lex naturæ ſic dicitur, ἁπλῶς ſeu ὅλως, hoc eſt, ſimpliciter, & ex omni parte, vt Deus colendus eſt, honorandi ſunt parentes, nati ſunt educandi, parentum

tum & liberorum nuptiæ ſunt inceſtæ. Hæc lex naturæ planè eſt immutabilis. Aliàs dicitur lex naturæ κατά τι, ſeu τινὸς ἕνεκα, videlicet, cùm natura finem intuetur, qui eſt incolumitas humanæ ſocietatis & conſeruatio. Hæc lex naturæ, etſi quo ad finem mutabilis nō eſt: tamen ſi modum, quo ad finem peruenitur, reſpicis, eſt mutabilis. Lex naturæ in exordio mundi requirebat proximorum nuptias, vt fratrum cum ſororib. vt homines multiplicarentur. Iam eadē lex naturæ, humano genere multiplicato, & latè ſparſo, prohibet proximorum nuptias in lineis certis & gradibus propter eundem finem, videlicet, vt homines inter ſe ſocietate coaleſcant, & firmis amicitiæ federibus iungantur, ſerpente in plures caritate per affinitates. Cicero ait: Ipſa caritas generis humani qua tota domus coniugio & ſtirpe coniungitur, ſerpit ſenſim forâs cognationibus primum, tum affinitatib. Et Auguſtin. Habita eſt ratio rectiſſima caritatis, vt homines, quibus eſſet vtilis & honeſta concordia, diuerſarum neceſſitudinum vinculis necterentur, nec vnus in vna multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos, ac ſic ad ſocialem vitam diligentius colligendam plurimæ plurimos obtinerent. Voluit ergo natura, vt neceſſitudinis vinculum in multos diffuſis coniugijs, & non intra eoſdem parietes manentibus, plures necteret. Hanc naturæ legem, vt ſit inuiolabilis, Deus ſua voce confirmauit, & diſertè eam pertinere ad omnes nationes pronunciat, Leuit. 18.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

LEGES HVMANAE DE PROHIBITIONE CERTORVM GRADVVM.

Leges humanæ de nuptijs ſunt triplices. Pontificiæ, Imperatoriæ, & Nationum propriæ.

Pontificiæ leges Chriſti ſponſam non obligant. Nam cùm Pontifex ſit verus Antichriſtus, illius legibus non poteſt ſe ſubijcere Chriſti ſponſa, niſi Chriſto perfidè repudiato. Ineptiſſima eſt ratio, qua Bonauentura αὐτονομίαν papalem extollens, nititur. Dicit enim Deum dediſſe Petro Iuriſdictionem ſupra omnes Reges & Imperatorem ipſum. Ideò ſtandum eſſe Papæ legibus, qui Petro ſucceſſit. Hac oratione Bonauenturæ nihil vanius, nihil mendacius, nihil contumelioſius fingi potuit. Chriſtus enim Eccleſiæ Monarcha vult reges gentium dominari in mundo, & non ſuos. Et Petrus Apoſtolorum coriphæus prohibet, ne quis dominium in hæreditatem Dei, hoc eſt, in Eccleſiam ſibi vendicet. Non igitur dare Petro claues regni cœlorum, & Petrum habere Iuriſdictionem, ſeu autoritatem ſupra reges mundi & Imperatores, idem ſunt, cùm hæc duo Dominus adeò exactè diſtinguat. Non eſt proinde, quòd moueamur autoritate Papæ, quæ planè nulla eſt in Eccleſiam Dei. Præterea, ſi rationem, qua lex pontificia de interdictis nuptijs nititur, examinemus, inueniemus eam ridiculam eſſe & ineptam. Quatuor, inquiunt, ſunt humores in humano corpore, & in his totidem elementa. Ideo non licet nuptias coire intra quartum gradum, quaſi verò humorum aut elementorũ

in hu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

in humano corpore plus faceret ad prohibitionem nuptiarum, quàm numerus partium anni aut portarum Nili. Olim duriores fuerunt, cùm intra ſeptimũ gradum nuptias non admitterent, propterea quòd ſeptem (iuxta illos) numerentur ætates mundi. Quæ lex vt crudeliſſima fuit, ita eius ratio ſtultiſſima. Cùm igitur leges pontificiæ de gradibus prohibitis nec autoritate, nec ratione nituntur, non ſunt nobis vt iuſtæ leges obtrudendæ.

Imperatoriæ leges de prohibitis certis gradibus, graues & honeſtæ ſunt. Nituntur enim autoritate ſummi Monarchæ, & honeſtis rationibus fulciuntur. Has leges dico obligare eos qui ſunt ſub Romano imperio, & non alios. Quemadmodum ergo nos Dani ſumus non ſub Imperatore, ſed ſub proprio rege: ita non legibus Imperatoris, ſed noſtri principis legibus parere debemus. Quilibet enim ſuo magiſtratui, & non alieno ex mandato Dei obedientiam, quæ cum pietate ſtare poteſt, debet. Præterea leges Imperatorum ſæpè variarunt. Ante Theodoſiũ nihil adiecerant Imperatoriæ leges diuinis legibus. Theodoſius prohibuit, ne patrueles, fratrum liberi matrimonio iungerentur, quam legem ſucceſſores rurſus aboleuerunt.

Propriæ nationum leges ſunt, quas nationes habent peculiares, quæ non ſunt ſub Romano imperio. Atque hæ in nonnullis locis magis ſunt conſuetudines laudabiles, quàm leges, niſi quòd conſuetudo longa, modo laudabilis fuerit, vim legis obtineat. His legibus ſiue conſuetudinibus in quibuſdam regnis abſtinetur à tertio gradu, vtrinque incluſiuè:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Rurſus alibi à quarto ſimiliter incluſiuè, iuxta ſupputationem Canonicam.

Ratio humanæ prohibitionis.

Imperatoriæ & nationum leges honeſtiſſimas rationes prohibitionis nuptiarum in certis gradibus aſſignant. Viderunt enim ſapientiſſimi gubernatores ad quartum vſque gradum durare amicitiam inter homines, propter vinculum amoris naturale, quo conſanguinei inter ſe deuincti ſunt. Ideò putarunt vſque ad hunc gradum non ſuperſtitioſè, ſed ob politicum finem, abſtinendum eſſe à nuptijs. Rurſus quoniam viderunt illam naturalem amicitiam, veluti fugere in quarto, & in reliquis inferioribus gradibus, cõcedebant nonnulli nuptias in quarto, multi in quinto, & inferioribus gradib. vt amicitia quodammodo fugiens reuocaretur, vtque iſto pacto caritas inter homines ſpargeretur latius, & plures amica ſocietate iungerentur. Nam poſtquam caritas ad paucos affectuum vicio & ſcelere cõtrahi cœpit, rurſus per connubia eam diffundi in plurimos ſapienter ſtatuerunt nationum gubernatores. Vnde Philo: Connubia cum exteris, nouas coniunctiones faciunt, nihilo deteriores quàm conſanguinitas. Et Cicero affirmat caritatem ad plurimos ſerpere affinitatibus. Etſi autem hanc honeſtiſſimam rationem eſſe iudico, nolim tamen in ea regulam generalem figere, ſed habendam eſſe rationem publici boni, & ad illud accommodandas eſſe leges.

Primum igitur iudico, rectè diſcerni inter illuſtres

perſo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

perſonas, præſertim eas, penes quas ſumma rerum eſt, & alias. Eſt enim planè indignum communibus legibus principes conſtringere, vt nullis in rebus eis quicquam, quod tamen fieri poſſit ſine offenſione Dei & iniuria ſubditorum, concedatur, niſi quod infimis cerdonibus & baiulis ex lege communi conceditur, cùm tamen multis priuatis propter ſingularia in rem publicam & Eccleſiam merita iuſtè conceduntur priuilegia. Nec omnium in vlla benè conſtituta republica eadem eſt prærogatiua, id quod profectò omnem ordinem tolleret, & barbaricam ἀναρχίαν inueheret, qua nihil humano generi magis noxium eſſe poterit. Inter illuſtres igitur perſonas nuptiæ concedi iuſtè poſſunt in omnibus gradibus diuinitus non prohibitis, potiſſimum cum inde bonum publicum ſperetur. Nam ſi idem finis monſtrari poterit conceſſionis nuptiarum in illuſtribus perſonis, qui eſt prohibitionis in alijs, poterit & conceſſio & prohibitio ſimul ſtare ſine vlla legis communis iniuria. Nam vt conceſſio non pugnans cum verbo Dei, vergit ſæpè in publicum bonum in illuſtribus perſonis: ita prohibitio humana in alijs ad bonum publicum refertur. Non igitur inter ſe pugnant conceſſio & prohibitio, cùm finibus conueniant. Hanc ob cauſam concedi poſſunt illuſtribus perſonis nuptiæ in gradibus diuino iure non prohibitis, præſertim cùm contractus huiuſmodi, vt diximus, videtur in bonum publicum cedere. Nulla enim lex Dei id vetat, nec voluntas communis legis alia eſſe poteſt. Siquidem omnis lex iuſta bonum publicum ſibi pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ponit, vt finem vltimum, quem cùm aſſecuta fuerit, ſibi ſatisfactum eſſe iudicat, etiamſi τὸ ῥητὸν legis aliud videtur poſtulare. In papatu recurritur ad diſpenſationem, quæ non poteſt fieri, niſi per eum, penes quem eſt ſumma rerum, quam diſpenſationem papa, tanquam ſummus in Chriſtianorum orbe Monarcha ſibi vendicat, & diſpenſat cum ijs, qui pecuniâ numerant. Subditorum autem non eſt diſpenſare cum ſuis principibus, ſed ijs ſubeſſe & parere, & nihil inquirere in ea quæ principes faciũt præter legem communem, præſertim cùm nec legem Dei violant, nec vllam ſuis ſubditis ſuo facto iniuriam inferunt, ſed potius bonum publicum ſpectant.

Cæterum, etſi eorum, qui in ſecundo gradu æquali ſunt, & eorum qui infra eos collocantur, ſiue æquali, ſiue inæquali linea, nuptiæ, verbo Dei prohibitæ non ſunt: tamen optandum eſſet in alijs omnibus, præter illuſtres perſonas, idq́ue propter finem à nobis poſitum, prohibitionem humanam ſeruari, qua cauetur, ne qui contrahant in primo, ſecundo, & tertio gradibus, ſeruata ſupputatione Canonica. Nõ enim tam ſpectandum eſt, quid liceat ſimpliciter, quàm id quod expediat faciatq́ue ad humanæ ſocietatis conſeruationem & incolumitatem. Nam ſi idem permitteretur alijs quibuſuis, quod illuſtribus perſonis propter certas cauſas conceditur, factiones metuendæ eſſent, ex quibus periculum immineret, ne potentiores inſtar piſcium paulatim deuorarent minus potentes.

Porro quia ſæpè accidit, vt vnus volentium contrahere ſit in tertio gradu, alter in quarto, vellem tales

les non arceri à nuptijs, ſed reputari vtrunq; in quarto gradu, iuxta veterem regulam: Quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, eo inter ſe diſtant. Hoc enim modo & caritas ſe ad plures diffunderet, & non prorſus alieni à ſanguine, in bona mortuorum inuolarent. Vnde ſæpè magnæ inimicitiæ oriuntur in ſocietatis humanæ detrimentum.

A monarcha autem vellem caueri, ne contra has leges cõnubiales vllam permiſſionem aut relaxationem admitteret. Diſpẽſationes enim, maximè ſi crebræ fuerint, faciunt vt leges paulatim vileſcant, & tandem penitus intercidant.

DE AFFINITATE.

Diximus ſuprà propinquitatem carnis, & affinitatem impedire nuptias. De propinquitate carnis hactenus diſputauimus, quantum ratio inſtituti noſtri poſtulat, Nunc ideò breuius de affinitate dicemus, quia ea res, ex ijs quæ diximus, magna ex parte pendet. Excutiantur autem hæc ordine.

1. Qui affines.
2. Nomina & comparationes affinium.
3. Regulæ iudicij.
4. Leges prohibitionis.

Quinam dicuntur affines?

Affines dicuntur non maritus & vxor. Ab his enim affinitas oritur: Sed qui neceſſitudine quadam copulantur matrimonio iunctis, propter ſolas nu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ptias. Nam vt cognati ipſius viri neceſſitudine affinitatis mulieri iunguntur, ita cognati ipſius mulieris neceſſitudine affinitatis viro copulantur. Siquidem qui eiuſdem cognationis proximæ non erant, noua hac neceſſitudine nectuntur, vt non minus ſint inter ſe deuincti, quàm ſi eſſent cognati. Eſt ergo affinitas duarum cognationum neceſſitudo, quaſi finib. & certis punctis contracta. Metaphora ſumta eſt ab ijs, quorum agri vicinis finib. ſunt coniuncti. Quemadmodum enim illi, quorum agri finibus ſe contingunt, propter coniunctos agrorum fines, affines dicũtur: ita cognatio viri, quæ eſt veluti ager diſtinctus, & cognatio mulieris, quæ eſt vt alter ager diſtinctus ante nuptias, finib. hoc eſt, marito & vxore, per nuptias copulantur, ideoq; ſic iuncti, affines dicuntur. Dicuntur ergo ipſius viri cognati, affines mulieris: & ipſius mulieris cognati, affines appellantur viri. propterea quòd duæ cognationes inter ſe per nuptias copulentur, & vtraque ad alterius cognationis finem accedat. Affinitatis autem huius ratio eſt: quòd maritus & vxor ſint vna caro: ex quo fit, vt cognati ipſius mariti ſint vxori affines, & cognati ipſius vxoris ſint marito affines, vt alter ab alterius cognatis, quantum ad nuptias attinet, abſtinere debeat, tanquam à proprijs. Sunt enim noua quadam neceſſitudine, videlicet, affinitatis, quæ non eſt deterior quàm cognationis, coniuncti.

Et quemadmodum non omnes partes vicinorum agrorum finibus copulantur, ſed in certis duntaxat locis: ita conſanguinei vxoris, & conſanguinei mariti,

riti tanquam agrorum diſtinctæ partes non copulantur reſpectu mutuo, ſed ſolũmodo reſpectu eorum, qui connubio iuncti ſunt. Quare inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris, nulla eſt neceſſitudo nuptias impediens: ſed ſolummodo inter cõſanguineos viri, & mulierem: & inter conſanguineos mulieris & virum. Sed de hac re infrà dicendum erit.

Porro & hoc tenendum eſt, quòd affinitas iuxta leges ciuiles, ſolummodo ex nuptijs naſcatur: ſed ſecundum ius pontificium, ex quocunque coitu. Leges enim ciuiles tantum honeſtatis & neceſſitudinis neceſſariæ habuere rationem. Ius autem pontificium ſuis canonibus mixtiones promiſcuas cauere voluit.

Nomina & Comparationes affinium.

Fingamus nunc ſponſum, nunc ſponſam in hunc modum loqui.

1. Socer meus, (**min mands eller huſtruis fader: mein ſchweher.**) Socrus mea, (**min mands eller huſtruis moder: mein Schwiger.**) His opponuntur gener meus, (**min daaters mand: mein Eidem.**) & nurus mea, (**min Søns huſtrue/eller Sønnequen: mein Schnur.**)

2. Socer magnus, ſeu proſocer meus, (**min mands eller huſtruis farfader: Elter Schweher/oder Groß-ſchweher.**) Socrus magna, ſeu proſocrus mea, (**min mands eller huſtruis mormoder: Elder Schwiger/oder Großſchwiger.**) His opponuntur, progener meus, **min**

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

(min daater barns mand : vnter Eidem:) & pronurus mea, (min ſøn ſøns Huſtru/eller daater Søns huſtru : vnter Schnur.)
3. Vitricus meus,(min Steffader:mein Stieffvater.) Nouerca mea,(min Steffmoder:mein Stieffmutter.) His opponuntur, Preuignus meus, (min Steffſøn : mein Stieffſon.)& Preuigna mea,(min Steffdaater : mein Stiefftochter.)
4. Leuir meus, (min mands Broder : meins mans Bruder/mein ſchwager.)Glos mea, (min mands Syſter : meins mans Schweſter / mein ſchwegern.) His opponuntur, Sororius meus, (min Syſters mand : meiner ſchweſter man/ mein ſchwager.)& fratria mea, min Broders Huſtru : (meins Brudern weib / mein ſchwegerin.)

Hæ ſunt præcipuæ appellationes latinæ, vel ſi placet latinè hæc efferre, loquatur ſponſus in hunc modum, Socer eſt vxoris meæ pater, & ego illi gener. Socer magnus, vxoris meæ auus, ego illius ſum progener: & è conuerſo, Pater meus vxoris meæ ſocer eſt, hæc illi nurus. Et auus meus, ſocer magnus ſiue proſocer eſt vxori meæ, illa illi pronurus. Item proſocrus mihi vxoris meæ auia eſt, & ego illi progener. Et retro, mater mea vxoris meæ ſocrus eſt, illa huic nurus. Et auia mea vxori meæ ſocrus magna eſt, & vxor illi pronurus. Preuignus autem meus, eſt vxoris meæ filius, ex alio viro natus, ego illi vitricus. Et contrà, vxor mea liberis meis, aliunde ſuſceptis, nouerca dicitur: liberi mei illi preuigni ſunt. Frater meus leuir eſt vxori meæ. Soror mea illi glos eſt. Duorum fratrum vxores inter ſe εἰνάτερες vocantur. Sororius meus

meus eſt vxoris meæ frater. Fratria autem mea, fratris mei vxor. Hæc ferè ex Eraſmo.

Regulæ iudicij.

Prima.

Vir abſtinebit ab vxoris cognatis, vt à proprijs. Similiter mulier abſtinebit à mariti cognatis, tanquam à ſuis.

Huius regulæ fundamentum eſt: Quòd maritus & vxor vna ſint caro. Cùm igitur ego & vxor mea vna caro ſumus, ab ipſius cognatis, tanquam à meis, abſtinebo, & illa viciſſim à meis, tanquam à proprijs, Ex quo ſequitur, Eoſdem gradus affinitatis qui conſanguinitatis prohibitos eſſe.

Secunda.

Vir non poteſt eam ducere, cui ſibi nubere nòn licet, nec mulier ei nubere, qui ſe non poteſt ducere. Cùm igitur nouerca mea eſt vna caro cum patre meo, non poteſt mihi nubere, quare & ego abſtinebo ab illa, tanquam à matre. Similiter quoniam vitricus meus vna caro eſt cum matre mea, non poteſt me ducere, quare & ego ab illo abſtinebo, vt à patre proprio.

Tertia.

Cognati ipſius viri, & cognati ipſius mulieris affinitatis lege non prohibentur contrahere. Poſſunt igitur duo viri, qui ſunt pater & filius, cum duabus

fœmi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

fœminis, quæ ſunt mater & filia, contrahere. Item duo viri qui ſunt fratres, cum duabus fœminis quæ ſunt ſorores, licitè contrahunt. Item vir vxore ſua mortua, poteſt ducere eam quæ nupſerat fratri vxoris ſuæ iam mortuo. Item mariti filius ex alia vxore, & vxoris filia ex alio marito, vel contra, matrimonium rectè contrahunt.

Porro etſi in papatu olim numerarunt tria affinitatis genera impedientia nuptias, hodie tamen primum ſolummodo nuptias impedire rectè affirmãt. Diſcernuntur autem affinitatis genera iuxta hanc regulam: Perſona addita perſonæ per carnis copulam, mutat genus affinitatis, & non gradum. Si ergo quis fuerit mihi in primo gradu cognationis, vtpote filius, & duxerit vxorem, illa fœmina erit mihi in primo gradu affinitatis, & in primo genere. Si mortuo filio meo alius eam duxerit, is erit mihi ſimiliter in primo affinitatis gradu, ſed in ſecundo genere. Verùm ſi idem aliam mulierem cognouerit, ea erit mihi quoq; in primo gradu affinitatis, ſed in tertio genere. Perſona ſiquidem addita perſonæ, non gradum, ſed genus ſolummodo affinitatis mutat.

Eadem eſt prorſus ſupputandi gradus affinitatis ratio, quæ eſt cognationis. Filius eſt mihi in primo gradu cognationis, ergo nurus mea erit mihi in primo gradu affinitatis. Nepos eſt mihi in ſecundo gradu cognationis, ergo pronurus mea eſt mihi ſimiliter in ſecundo gradu affinitatis. Frater & ſoror ſunt mihi in primo gradu cognationis, ergo Sororius meus & fratria mea ſunt mihi in primo affinitatis gradu, atq; ſic de cæteris.

LEGES

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

LEGES PROHIBITIONIS GRADVVM AFFINITATIS.

Prima Lex.

Nouercæ tuæ pudorem ne reuelabis.

Ratio legis eſt : Pater tuus & nouerca tua vna eſt caro, vt pater tuus & mater tua fuêre. Proinde vt à matre propria : ita & à nouerca tua abſtinebis. Cōcluditur autem hæc lex ex prima regula, hoc pacto, Nouerca mea debet abſtinere à conſanguineis mariti ſui, hoc eſt, patris mei. Igitur non licet illi, mihi nubere. Proinde neque mihi licebit, eam in vxorem ducere.

Pœna corporalis violatæ huius legis eſt mors. Moriendo, inquit, morientur ambo, ſanguis eorum ſuper eos. Spiritualis, Deut. 27. Maledictus qui dormit cum vxore patris ſui. Huius inceſtus meminit Paulus 1. Corinth. 5.

Secunda Lex.

Pudorem Socrus tuæ non reuelabis.

Ratio legis ex prima regula dependet. Deinde Socrus matris loco eſt, vt leges etiam affirmant.

Pœna

Pœna corporalis Leuit. 20. hæc eſt: Igne comburantur ambo. Spiritualis Deut. 27. Maledictus qui cum ſocru ſua rem habet.

Tertia Lex.

Pudorem vxoris patrui tui non reuelabis.

Ratio legis: Cùm vxor patrui mei debeat abſtinere à conſanguineis mariti ſui, non poteſt nubere mihi, qui ſum filius fratris mariti ipſius: Quare nec mihi eam in vxorem ducere licebit, vt patet ex ſecunda regula. Præterea vxor patrui eſt mihi loco amitæ, hoc eſt, in numero parentum. Igitur non minus ab illa abſtinebo, quàm ab amita. Ex hac lege ſequitur, quòd ab vxore mei auunculi debeam abſtinere. Sunt enim patrui mei vxor & auunculi mei vxor, in pari gradu.

Quarta Lex.

Pudorem vxoris fratris tui non reuelabis.

Ratio legis: Vxor mea debet abſtinere à cognatis meis, Igitur abſtinebit à fratre meo, & frater meus viciſſim ab ea abſtinebit. Lex ergo hæc nititur prima & ſecunda regula, Leuit. 20. ratio huius legis adijcitur hoc modo: Vir qui acceperit vxorem fratris ſui,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſui, ſcelus eſt, pudorẽ fratris ſui reuelauit, orbus erit. Et Imperator in codice: Fratris vxorem ducendi, vel duabus ſororibus cõiungendi penitus licentiam ſubmouemus, nec diſſoluto quoquo modo coniugio.

Verùm huic legi duo videntur aduerſari, exemplum videlicet & lex contraria. Exemplum eſt Gen. 38. de filijs Iudæ patriarchæ, qui ſucceſſiuè eandem fœminam Thamar in vxorem duxerunt. Conſuetudo enim erat, vt ſi maritus ex vxore non gigneret, eo mortuo, frater ſuperſtes eandem duceret, vt excitaret mortuo fratri ſemen. Sed diximus ſupra, exempla non præbere firma argumenta, ſine generali regula. Lex contraria eſt Deut. 25. Quando habitauerint fratres ſimul, & vnus ex eis abſq; liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratri ſuo, & primogenitum ex ea filium, nomine fratris defuncti appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Iſraël. Reſpondeo, Diſcernendum eſſe inter legem generalem, quæ omnes obligat, & ſpecialem, quæ ad paucos pertinet. Specialis enim lex, quam adduximus, ſolummodo locum habet in caſu certo, in populo certo, & propter ſingularem finem, ſicut circumſtantiæ legis clariſſimè indicant. Quare qui contra generalem legem fecerit, inceſtum committit, & Deo, & naturæ ſe opponit.

Quinta Lex.

Sororem vxoris tuæ non accipies vxorem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Etſi hæc lex implicitè & obſcurè ponitur in Moſe, tamen eius clariſſima ratio eſt, & ex prima regula dependet, quam tradidimus, & ex quarta lege, quam iam poſuimus, euidenter concluditur. Nam ſi non licet vni fœminæ duobus fratribus nubere, profectò nec licebit vni viro, duas ſorores in vxores ducere.

Sexta Lex

Pudorem nurus tuæ non reuelabis.

Ratio legis eſt, Vxor filij mei, quæ nurus eſt mihi, debet abſtinere à me patre mariti ſui. Ergo filio meo mortuo, non licebit mihi eam, iam viduam, in vxorem ducere. Fluit enim & hæc lex à ſecunda regula.

Pœna corporalis violatæ huius legis, Leuit. 20. hæc additur: Vir qui dormierit cum nuru ſua, morte interficiantur ambo ipſi, Scelus fecerunt, Sanguis eorum ſuper eos.

SCHEMA.

Vxor patrui.	Nouerca Socrus.	Vxor auunculi.
Vxor fratris.	IANVS.	Soror vxoris.
	Nurus.	
	Preuigna.	
	Filia preuignæ.	
	Neptis preuignæ.	

Hæ fœminæ nominatim in affinitate recenſentur prohibitæ, excepta vxore auunculi, quæ tamen ſub

tertia

tertia continetur lege. Nam cùm prohibeor matrimonio iungi cum vxore patrui mei, profectò non licebit mihi in vxorem ducere viduam auunculi mei. Nam prorſus pari gradu & linea vtraque, videlicet vxor patrui, & vxor auunculi, me attingunt affinitatis iure.

Hactenus de legibus cognationis & affinitatis, quantum quidem ad nuptias attinet, cùm ex verbo Dei, tum ex iure humano diſputauimus. In verbo Dei clariſſimè inuenimus decem & ſeptem fœminas recenſeri, cum quibus prohibemur matrimonio iungi, quæ ſunt, Mater, Filia, Soror, Auia, Neptis, Amita, Matertera, Nouerca, Socrus, Vxor patrui, Vxor auunculi, Vxor fratris, Soror vxoris, Preuigna, Filia preuignæ, Neptis preuignæ, Nurus. Quæ autem ex conſecutionis neceſſitate prohibentur, ex regulis, quas ſuprà tradidimus, patet.

Porro, præter conſanguinitatem & affinitatem, numerantur plura nuptiarum impedimenta apud Iuriſcōſultos & Canonicos, vt ſunt: Publicæ honeſtatis iuſticia, adoptio, cognatio ſpiritualis, votũ, ordo, &c.

Pvblicae honeſtatis iuſticiam definiunt propinquitatem ex ſponſalib. puris & certis prouenientem, robur trahentẽ ex eccleſiæ inſtitutione, propter eius honeſtatem. Hanc aiunt impedire nuptias, cum conſanguineis ſponſæ, ante conſummatum matrimoniũ defunctæ. Ianus fidem dat Bertæ de futuris nuptijs, Berta moritur ante nuptias. Hîc quæritur, num liceat Iano Bertæ matrem, aut ſororem, aut filiam in vxorem ducere. Canonici negant. Dicunt enim iuſticiam publicæ honeſtatis huiuſmodi nuptias non

permittere, quæ publicæ honeſtatis iuſticia, robur trahit ex eccleſiæ conſtitutione. Verùm ego oppono iſti robori Eccleſiæ pontificiæ robur Chriſtianæ libertatis, quo exemti ſunt legibus Antichriſti, omnes qui in Chriſtum credunt. Siquidem longè alia eſt honeſtas ſponſæ Chriſti, quàm meretricis Babylonicæ, quæ externo fuco humanarum traditionum ſe pingit. Præterea Auguſtinus rectè ait: Illa mulier, cum qua cõmixtio ſexus non docetur fuiſſe, non pertinet ad matrimonium. Nihil igitur vetat quominus Ianus, contrahat cum Bertæ defunctæ matre, vel ſorore, vel filia, vel quauis alia ex eius cognatione. Verùm ſi ſponſalibus acceſſiſſet copula carnis ante nuptias, affinitatis lege à cognatis Bertæ abſtinere deberet.

ADOPTIO iuxta leges quoque Cæſareas impedit nuptias. Nam per adoptionem parentum & liberorum loco cenſentur, qui adoptant, & qui adoptantur. Huic legi oportet eos parere, qui ſunt ſub Romano imperio, alij iſta lege non obligantur. Nam neque fundamentum habet in iure diuino, aut naturali, ſed ſolummodo habita eſt ratio politici boni, non ita latè ſe extendentis.

In codice Imperatores volunt, SPIRITVALEM COGNATIONEM, quæ initur baptiſmo inter teſtes & eos qui baptizantur, connubia impedire. Verum iſta lex nulla ratione nititur, Quare ratione quidem nullos obligat: Autoritate verò ſola obligat eos qui magiſtratum agnoſcunt Cæſarem, tametſi illa lex non tam Cæſaris quàm papæ cenſenda eſt, in cuius gratiam Cæſar iſtam legem in codicem videtur tranſtuliſſe.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

De voto & ordine ſuprà à nobis dictum eſt, &c.

Secunda conditio conſenſus.

SECVNDA, quam requirimus in cōſenſu, conditio eſt, vt ſit honeſtus. Eſt autem conſenſus honeſtus cum circumſtantiarum, perſonarum, familiarum, ordinis, dignitatis, & officij ratio habetur, & quaſi æqualitas, quantum ad decorum politicum attinet, ſpectatur. Qui huius honeſtatis rationem nō habet, non ſolùm malè ſuis rebus conſulit, verùm etiam ipſam naturam & Dei ordinationem ingratus contemnit. Nihil enim tam expetit cuiuſque rei natura, quàm ſibi ſimile, nihil abominatur æquè & deuitat, quàm diſſimile. Deus quoque, qui omnia ordine pulcherrimo diſpoſuit, vult, vt in vita & moribus decorum non negligamus. Honeſtus proinde vir, nuptias quærens, abſtineat ab inhoneſta fœmina, in dignitate conſtitutus ab infami, liber à ſerua, illuſtris ab obſcura, ſua familia, ordine, dignitate, officio indigna.

Quorum igitur intereſt diſpicere de aliorum nuptijs, in hac re prudentiam adhibeant, caueantq́; ne cœco amore & iuuenili impetu nuptiæ contractæ, vel claritatem familiæ, vel dignitatem ordinis, vel officij eminentiam maculent. Et ſi quando talis conſenſus temerariè acceſſerit, autoritate cogent, qui poteſtatē habent, vt qui conſenſerunt, à ſuo temerario promiſſo, re adhuc integra, hoc eſt, ante nuptias vel carnalem copulam, diſcedant. Eſt enim huiuſmodi temerarius conſenſus contra Deum, qui vult

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

omnia honeſtè fieri & ordinatè. Quapropter, etiamſi quis ſe iuramento aſtrinxerit fœminæ impari, poteſt à contractu rectius edoctus decedere. Nunquam enim placueris Deo, ſi præſtes quod temerariè iuraſti contra Dei voluntatem. Teneatur ergo regula iuris: Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum iuramentum.

Tertia conditio conſenſus.

Tertia legitimi conſenſus conditio eſt, vt ſit iuſtus. Requirit autem iuſticia, vt liberi debitum honorem reddant parentibus, & parentes ſuorum liberorum ſanctam curam gerant. Hæc enim analoga parentum & liberorum officia ſunt. Qui ergo clam, hoc eſt, inſcijs parentib. aut ijs qui eorum vice funguntur, contrahit nuptias, contra iuſticiam facit, atq; adeò legis diuinæ tranſgreſſor eſt. Parentes qui non cogitant de honeſtis ſuorum liberorum nuptijs, immemores ſunt officij ſui, nec cogitant ſe Dei voluntatem in hac re vilipendere. Cùm igitur liberi non ſunt ſui iuris, non licet eis clandeſtinas ſectari nuptias, contra Dei voluntatem & naturæ legem: Honora patrem & matrem, vt tibi bene ſit. Atqui Iuſtinianus Imperator non permittit filijsfamilias vxores ducere citra parentum autoritatem, idq́; putat naturali ſimul & ciuili rationi congruere. Taceo Ethnicorum exempla, quæ vel ex poëtarum ſcriptis nota eſſe poſſunt. Achilles apud Homer. 9. Iliados non vult ſine patris ſui conſenſu, ne regis quidem filiam in vxorem ducere. Andromacha apud Euripidem, cùm ipſius nuptiæ petun-

petuntur, reſpondit, patris ſui eſſe, ſponſalium ſuorũ curam habere. Experientia præterea teſtatur, nuptias ſine hoc iuſto conſenſu initas, infelices eſſe, vt quæ ſint à Deo maledictæ & damnatæ. Prætereo quòd apud honeſtas Gentes, qui ſine conſenſu parentum vel duxerunt vel nupſerunt, meruerint abdicationẽ. Simo Terentianus parat abdicationem, patris nomen recuſans, quòd Pamphilus clam ipſo duxiſſet vxorem.

Cùm Canonici contendunt conſenſum liberorum de nuptijs non poſſe irritum fieri reluctantibus parentibus, falſum eſſe vel hinc cõuincitur. Deus ne ſibi quidem vel vnius duntaxat diei ieiunium filijsfamilias vouere, neſcio patre, permiſit, neq; gratum, ſi vouiſſent, habere voluit, & ſcilicet probet, vt filia inconſulto patre, patris poteſtate exemta, addicat ſe connubio alieno viro, vt iam relicto patre inuito, vna ſit cum illo caro: Etſi autem non licet liberis citra parentum autoritatem nuptias contrahere, tamen parentes nullo pacto debent cogere liberos ad nuptias quas oderunt, ſed illorum conſenſum quærere, vt Geneſ. 24. rogatur puellæ conſenſus. Vocemus, inquiunt, puellam, & quæramus os eius. Sit ergo talis temperatura, vt nec maiorum ſpernatur autoritas, nec liberis pereat ſua libertas.

Quarta conditio conſenſus.

Debet præterea legitimus cõſenſus eſſe liber, idq; & iudicio & voluntate. Iudicio quidem, vt qui conſentit, ſano iudicio, ſine errore hoc faciat. Nam qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

errat, iudicio fallitur: Qui fallitur iudicio, non purè conſentit: Qui non purè conſentit, non verè promittit. Quicquid enim impedit cauſam, impedit etiam effectum. Voluntate verò, vt quod ſano iudicio probatum eſt, libera voluntate, eaque pura & non turbata affectibus, approbetur. Non eſt igitur liber conſenſus, cùm vel impuberes, vel furioſi ſpondent nuptias, neq; cùm quis cœco amore & vino captus contrahit, multò minus, cùm qui in aliena poteſtate eſt, autoritate & minis eorum, in quorum poteſtate eſt, cogitur. Hinc regula: Sponſalia, per vim & metum contracta, nulla ſunt.

Quinta conditio conſenſus.

Oportet etiam legitimum conſenſum eſſe plenum, idque & verbis vtrinq;, & repromiſſione mutua. Verba careant omni fuco, ſint clara & perſpicua. Si autem conditio additur, ſit honeſta, grauis, vtilis. Futiles conditiones procul abſint à Chriſtianorum pactis. Promiſſio ſiquidem nuptiarum, vel eſt ſimplex & abſoluta, vel habet conditionem annexam. Simplex & abſolutus conſenſus aliàs fit promiſſione nuda, aliàs data arrha, aliàs annulo firmatur, interdum iuramentum accedit, quod tamen non facit nouam obligationem, ſed factam confirmat. Promiſſio quæ habet conditionem annexam, variat pro diuerſitate conditionis. Eſt autem conditio honeſta vel inhoneſta. Si honeſta fuerit conditio, ſtante conditione, ſtat obligatio, & promiſſio, niſi impedimentum iuſtum interuenerit. Si inhoneſta fuerit conditio, pro nulla

eſt ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

eſt habenda. Procul enim abeſſe ab ordinatione Dei oportet inhoneſtas & turpes conditiones.

Sexta conditio conſenſus.

Poſtremò requiritur, vt conſenſus ſit ſincerus, hoc eſt, purus, ſine omni dolo & fraude, ne alter alterum circumueniat mendacio, lactet iactantia & vanis promiſſionibus. Nam retecta fraude vel diſceditur turpiter à pactione, vel nuptiæ ſi ſecutæ fuerint, erunt inſuaues, & tota vita iniucunda & moleſta. Nunquam enim commoda, & ex tui animi ſententia vteris ea, quam tu ad te fraude pellexeris. Natura enim eum à quo ſumus falſi, vt hoſtem odimus, nihilque humano ingenio inuiſius, quàm fruſtrari ſpe atque expectatione tanquam debito. Huc refero conditiones tacitas inter honeſtas perſonas, videlicet integritatis ſeruatæ, & fidei coniugalis ſeruandæ, quæ non exprimuntur verbis ſiniſtræ ſuſpicionis, aut mali ominis vitandi gratia.

DE QVARTA PARTE DEFINITIONIS CONIVGII.

DE FORMA.

QVARTO loco in definitione meminimus formæ coniugij, quæ eſt legitima vnius maris, & vnius fœminæ in vnam carnem coniunctio. Qui enim ante coniugium duo erant, per nuptias vna fiũt caro, & veluti vnus homo. Cùm autem in carnem v-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

nam dicitur, vna caro eſt intelligenda. Porro caro hominem ſignificat, Vtrumq; ex Hebræi ſermonis proprietate. Itaq; qui prius duo erant homines conglutinati matrimonio, fiunt vnus. Hæc vnio coniugum, in prima coniugij inſtitutione pulcherrimè pingitur, ad quam picturam pios coniuges aſpicere oportet, vt rectè de vinculo coniugali cogitent. Quemadmodum enim Adam vnus eſt conditus, & ex eius latere ſumta eſt fœmina, tanquam pars eius, & poſtea rurſus à Deo per nuptias coniuncti ſunt: ita mas & fœmina contrahentes in vnam carnem tanquam in vnũ Adamum coaleſcunt, vt iam non vt duo, ſed veluti vnus homo cenſeantur. Ex quo ſequitur, tantā mariti & vxoris in coniugio eſſe neceſſitudinem, quanta poterit eſſe maxima, adeo vt neceſſitudinem, quæ eſt inter parētes & liberos longè ſuperet. Siquidē vnam carnem in coniugio fieri, eſt ſumma vniri animorum & corporum coniunctione. Ariſtoteles ex ſententia Pythagoræ amicum definit eſſe cuiq; alterum ipſum. Sed Deus cōiugem definit eſſe cuiq; eundem ipſum. Eſt proinde duplex vnio coniugum honeſtorum, vna animorum, altera corporum. Quemadmodum enim animorum conſenſus legitimus ex duobus animis vnum reddit: ita corporum legitima coniunctio ex duob. corporib. vnum efficit. Etſi autē ex hac vnione æqualitas coniugum quodammodo concluditur: tamen pares non ſunt, niſi impar ſit viro fœmina: Quēadmodum feſtiuè luſit Martialis Epigrammate: *Inferior matrona ſuo ſit, Sexte, marito, Non aliter fiunt fœmina virq; pares.*

Porro cùm Paulus affirmat, eum qui adhæret ſcorto, vnam

to,vnam fieri carnem cum ſcorto,& ad id probandũ adducit verba ex Geneſi, de prima coniugij inſtitutione: Et erũt duo in carnem vnam, non vult fornicarium concubitum æquare cum coniugali copula, quæ eſt ordinatio Dei,ſed eum vt horrendam confuſionem ordinis diuini,inuectã à diabolo,damnat.Etſi autem commixtio ſcortatoris & ſcorti, vnam carnem facit, ſi ſimilitudinem mixtionis corporum ſolummodo attendimus: tamen in coniugio cogitãda eſt longe diuerſiſſima & animorum & corporum copulatio, vt quæ à Deo ſit, Deo placeat, naturæ congruat,legibus approbetur,vt bona Dei ordinatio & ſocietas ſancta. Paulus ergo in cõfuſionem Chriſtianorum,qui ſcortationem ſectabantur, ita loquitur.

Cæterùm ex hac coniugij forma quinq; concluduntur hypotheſes, quarum explicatio,multum cõiugij excellentiam & dignitatem commendat & illuſtrat.

PRIMA HYPOTHESIS.

Vir & vxor vna caro ſunt, Igitur neceſſitudo inter virum & cognatas vxoris, & inter vxorem & cognatos viri,maxima eſt.Tantum enim vinculum eſt coniugalis vnio, vt alter in alterum ſe transferat, & alter cum altero totus cohæreat, quaſi eiuſdem ſubſtantiæ particeps. Hinc eſt quòd iubeamur lege Dei, non minus abſtinere à cognatis coniugum, quàm à proprijs. Coniuges enim cùm ſint vna caro,qui attingit matrem, aut ſororem, aut filiam vxoris ſuæ, proximam carnis ſuæ attingit,&inceſtum committit.Sola autem animorum coniunctio, quæ ſpiritualis

eſt vel

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

eſt vel maxima, & amor quantumuis ardens non impedit contractum coniugalem cum hominibus quibuſuis. Neceſſe eſt igitur coniunctionem maris & fœminæ maximam eſſe. Proinde admoneat hæc vnio coniuges mutuæ neceſſitudinis, vt cogitent eam quamlibet aliam vel maximam ſuperare.

SECVNDA HYPOTHESIS.

Vir & mulier ſunt vna caro, Ergo ius corporum æquale eſt vtriuſq; in alterius corpus. Vinculum igitur hoc coniugale facit, vt neuter coniugum ius ſui corporis habeat, ſed alter alterius. Quod non fit vinculo cuiuſuis alterius neceſſitudinis. Ita enim Paulus ait: Maritus ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier, & mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Quare? Quia vtrumque eſt alterius, & vtrunque eſt vnum. Eſt enim corpus vxoris, corpus viri, & corpus viri, corpus vxoris, & vtrumque vnum corpus. Debet ergo vir vxori debitam beneuolentiam reddere, ſimiliter & vxor viro. Hæc debita beneuolentia eſt corporum vſus mutuus in coniugio. Ex hac hypotheſi ſequitur, polygamiam & adulterium cum lege naturæ pugnare.

TERTIA HYPOTHESIS.

Vir & vxor ſunt vna caro, Igitur firmiſſimum & inſolubile oportet eſſe coniugale vinculum. Dominus interrogatus de diuortijs, ex hac vnione maſculi & fœminæ in vnam carnem, non ſoluendum eſſe cō-

iugium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

iugium reſpondet: Erunt, inquit, duo in vnam carnem. Item: Quod Dominus coniunxit, homo ne ſeparet. Hîc Dominus non negat vinculum coniugale ſolui poſſe, ſed ſolummodo de officio mariti contra leuitatem Iudæorum, qui quauis de cauſa diuortia fecerunt, loquitur. Prohibet enim ne maritus ſoluat, quod Deus coniunxit, neue homo, qui alteri homini fœdere coniugali iunctus eſt, adulterio diuidat ſe ab eo, cui iunxit ſe connubio, aut vllam ob cauſam abijciat carnem ſuam, contra Dei mandatum. Concluditur autem breuiſſimè reſponſum Chriſti hoc modo: Coniuges ſunt vna caro ex Dei ordinatione: Igitur vinculum coniugij debet à vobis haberi ſacroſanctum & inuiolabile. Proinde non debet maritus quamlibet ob cauſam vxorem dimittere, dato illi libello repudij. Hæc vera eſt ſententia reſponſionis Domini, qui non loquitur de homine iudice, vice Dei in iudicando fungente, & puniente ordinis diuini confuſionem, ſed de homine, qui alteri vinculo coniugij iunctus eſt, ne ipſe ſoluat vinculum, quod Deus vult eſſe inſolubile. Verùm cùm alteruter cōiugum diſcedit à matrimonij lege, contra ordinationem Dei peccat, & ſoluit quod Deus ſolui prohibuit.

Porro qui ex dicto Domini contendunt, vinculum coniugij indiſſolubile eſſe actu, non diſcernunt inter præcepta Dei & decreta Dei. Præcepta Dei violari ab hominibus poſſunt: Decreta autem Dei nunquā ab hominibus mutabuntur. Præceptum eſt, non occides. Hoc præceptum ſæpè violatur contra Dei voluntatem, qui non præcipit, niſi quod vult fieri. Sic hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

hoc loco, homo ne ſeparet, præceptum eſt, quod triſtiſſimè ab hominib. violatur. Nam ſi decretum eſſet, mutari nō poſſet, ne ab ipſo quidem Deo, qui mutabilis non eſt, neq; ab homine, qui decreta mutare nō poteſt. Quis enim voluntati eius reſtitit? Verùm ne quid dubij auditoribus relinquatur de dicto Domini, quod dicimus eſſe non decernentis, ſed prohibentis, quæſtionem phariſæorum cum reſponſo Domini cōferamus. Phariſæi itaq; tentātes Dominum quærunt, num liceat dimittere vxorem quamuis ob cauſam. Ad hanc interrogationem Dominus ex forma coniugij reſpondet hoc modo: An non, inquit, legiſtis, quod qui fecit hominem, maſculum & fœminā fecit eos. Hinc infert ex modo inſtituti coniugij: Propterea relinquet homo patrem & matrē, & agglutinabitur vxori ſuæ, & qui duo erāt, erunt in vnam carnem, hoc eſt, fient denuò vna caro, ſeu vnus homo, vt vnus ab initio creatus erat, vt eſſet videlicet ſignū copulæ coniugalis in tota poſteritate. Ex hoc fundamento, & ex hac concluſione infert Dominus præceptum, quod opponit leuitati Iudæorum, qui quamlibet ob cauſam ſuas abiecerunt vxores, & ait: Quod ergo Deus coniunxit, homo ne ſeparet, μὴ χωριζέτω, hoc eſt, Quia Deus cōiunxit coniuges, & vult eos manere cōiunctos, ego præcipio vobis, ne quis ſeparet, quod Deus vult vnum manere. Quod ſi quis fecerit, ſiue leuitate, ſiue malitia, abſq; iuſta cauſa, in Deum peccat. Cùm igitur vnio & ſeparatio inter ſe pugnant, & coniuges ſunt vnum, igitur non ſunt ſeparandi. Hinc patet, quod propoſuimus, vinculum coniugale ex ordinatione & mandato Dei eſſe indiſſolubile. Huc reſpe-

reſpexerunt, qui definiuerunt coniugium eſſe legitimam maſculi & fœminæ coniunctionem, indiuiduã vitæ conſuetudinem retinentem. Nemo enim ſapiens contrahit matrimonium, niſi hoc animo, vt toto vitæ tempore ſit indiſſolubile.

QVARTA HYPOTHESIS.

Vir & vxor ſunt vna caro. Igitur vir & vxor ſe mutuo amore complecti debent. Sic Paulus ad Epheſ. 5. neceſſitatem mutuæ dilectionis coniugũ ex hoc fonte deriuauit: Viri, inquit, debent diligere vxores ſuas vt corpora ſua. Qui.n. vxorẽ diligit, ſeipſum diligit. Nullus enim ſuam ipſius carnem odio habuit, imò enutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. Rationem ſubiungit Paulus, ex forma coniugij petitam, cùm inquit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carnem vnã. Neruus proinde argumenti Paulini eſt: Maritus & vxor ſunt caro vna, qua nihil poteſt eſſe coniunctius: Ergo ipſa lex naturæ requirit, vt coniuges ſe mutuo ament. Eſt enim contra naturam, ſi quis ſeipſum oderit. Huius mutuæ dilectionis ſymbolum in ſacris Iunonis apud Aegyptios conſpiciebatur. Ita enim ait Euſebius lib. 3. de præparatione Euangelica: Qui Iunoni ſacrificant, bilem in ſacris non adhibent, ſed eam iuxta aram infodiunt. Nam quoniam viri & mulieres, id eſt, coniuges coniunctam ſignificant vitam, ea re oſtenditur, abſque ira, & odio, & amaritudine matrimonium eſſe oportere, ſed loco iræ beneuolentiam, pro odio amorem, & pro amaritudine humanitatem eſſe decet. Ideo Sapiens dicit:

Tria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Tria me exhilarant, & coram Deo ſimul & hominibus condecorant, concordia fratrum, amicitia propinquorum, & vir & vxor inter ſe bene conſentientes.

Clemens Alexandrinus de optimo vitæ genere diſſerens, hos ſenarios de mutua coniugum beneuolentia recitat: οὐ χρυσὸς, οὐ τυραννὶς, οὐ πλούτου χλιδὴ, τοσοῦτον ἔχειν διαφόρους τὰς ἡδονὰς, ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς γνομὴ δικαῖα, καὶ φρονοῦσα τ' ἀνδρικά. hoc eſt, nec aurum, nec imperium, nec opum deliciæ tam præſtantes habent voluptates, quàm boni viri beneuolentia iuſta, & piæ fœminæ animus mariti ſtudioſus.

Porro naturalis ille amor, quo coniugum corda vniuntur, quoque coniuges mutuo conuictu cum quadam ſuauitate fruuntur, multo fit ſtabilior, caſtior, ſanctior, ſi viua fide, vero amore & timore Dei tanquam fundamento triplicato nititur. Hîc amor coniugalis eſt veluti ſurculus quidam, qui animis coniugum timentium Deum inſeritur cogitatione ordinationis diuinæ, quam Deus vult amari, & in honore eſſe, fulcitur in cordibus omni virtutum genere, augeſcit pijs exercitijs, irrigatur rore cœleſti, id eſt, gratia Spiritus ſancti, per veram Dei inuocationem, vt aduerſus tempeſtates incidentes ſit immobilis. Pellitur enim diabolus, qui huic ordinationi Dei inſidiatur, precibus ardentibus & gratiarum actione. Denique, fructificat domi & foris. Domi quidem amicam, beneuolam & dulcem conuerſationem parit. Item officiorum æquale ſtudium, Prolis, ſi qua datur ſanctam educationem, συμπάθιαν

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

inſtar membrorum eiuſdem corporis. Ἐπιείκειαν, qua errata in vitam incidentia teguntur. Breuiter hîc amor coniugalis caſtiſſimos mores in tota vita gignit, qui ſunt veluti nouum philtrum amoris coniugalis, idq́ue efficaciſſimum, iuxta hos Menandri verſus:

ἔνεστ᾽ ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος·
τοῦτο κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή.

Hoc eſt, mores placidi & benigni verum ſunt philtrum, quo mulier virum in amore ſui retinet, & vir mulierem.

Foris verò amor cõiugalis gignit honeſtam apud omnes famam, teſtimonium mutuum ſanctæ conuerſationis, miſericordiam erga inferiores, comitatem erga pares, honorem erga ſuperiores. Breuiter, iuſticiam erga omnes. Sed de officijs coniugum, quæ ex vno amoris fonte manant, aliâs copioſius.

QVINTA HYPOTHESIS.

Maritus & vxor ſunt vna caro. Igitur maritus & vxor iuris diuini & humani conſortes eſſe debent. Hinc Iuriſconſultus partem definitionis matrimonij extruit, cum ait: Matrimonium eſt coniunctio maris & fœminæ conſortium omnis vitæ, diuini & humani iuris communicatio. Etſi autem communicatio diuini & humani iuris, inter accidentarias coniugij circumſtantias, quæ à re ipſa diſtinguuntur, numeranda eſt: tamen eam ſapienter adiectam eſſe à Iuriſconſulto iudico. Qualis enim, quæſo, erit vitæ societas, vbi vel diſpar religio, vel diuerſa viuendi regula fuerit? Profectò firma & ſtabilis animorum coniun-

ctio, qualem in coniugio requirimus, nunquam erit inter eos, qui diuerſam ſectantur religionem. Canonem proinde, quo cauetur, ne Chriſtianus ducat alienam à ſua religione, laudo. Quantum autem mali in coniugio timendum ſit à diuerſitate religionis, vidit ſanctiſſima matrona Rebecca cum diceret : Si acceperit Iacob vxorem de ſtirpe terræ huius, nolo viuere. Et Dominus Exod. 34. ait : Nec vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis. Ratio eſt, ne diuerſitas religionis peruertat animum mariti, & ne ſoboles inter diuerſas religiones educata, omnem religionem tacite auerſetur : Quod quidem eſt initium & caput extremæ miſeriæ. Etſi autem Paulus probat coniugium fidelis & infidelis, videlicet contractum cum ambo adhuc infideles eſſent. Dicit enim huiuſmodi coniugium ſanctificari per fidelẽ: tamen diſſuadet, ne fidelis cum infideli nuptias ineat. Nam cùm præcipit Chriſtianis, vt fugiant conuerſationem cum infidelibus, manifeſtè generali dicto vetat, ne fidelis ſe matrimonio iungat cum infideli. Nolite, inquit, iugum ducere cum infidelibus. Quod enim conſortium iuſticiæ cum iniuſticia ? & quæ communio luci cum tenebris? & quæ concordia Chriſto cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli, & quæ cõſenſio templo Dei cum ſimulacris ? Etſi ergo Paulus non vult fidelem vxorem ab Ethnico diſcedere, niſi ille recuſet conuictum: tamen non permittit mulieri liberæ, iamq; Chriſtum profeſſæ, nubere, niſi in Domino, hoc eſt, ſuæ religionis viro. Iohannes prohibet, ne ſalutemus quidem eos, qui alienam à Chriſti religione doctrinam afferunt, & ſcilicet probaret, ſi pius

matri-

matrimonio cum infideli iungeretur? Breuiter, pij eſt declinare à malo, prudentis præcauere pericula, ſancti à prophano abſtinere, ſapientis alieno malo ſapere, inſani in ignem ſe ſponte conijcere. Samſon fortis erat: Solomon ſapiens: Achab potens, Sed à mulieribus diuerſæ religionis decepti ſunt. De hac quæſtione vide quæ annotauimus ad finem ſecundæ Epiſtolæ Iohannis.

DE QVINTA PARTE DEFINITIONIS CONIVGII.

DE FINE.

Quinta definitionis noſtræ pars meminit finis inſtituti à Deo coniugij. Eſt enim coniugium inſtitutum mutui adiutorij cauſa. Ita enim inſtitutio habet: Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, ſed faciamus ei adiutorium coram ipſo. Nam cùm creator rerum Deus, ſit & optimus & ſapientiſſimus, fieri non poteſt, quin omnia creauerit ad bonos fines, & cùm rationalis creatura, reliquas creaturas dignitate & gradu ſuperet, dubitandum non eſt, quin eam condiderit ad optimum finem, cui coniugium deſtinatur. Vt autem memoriæ diſcentium conſulamus, in hunc modum placet fines coniugij ex obiectorum diuerſitate diſtinguere, vt alius finis ſit cõiugij, ſi ipſos coniuges, & eorum familiam ſeorſum, conſideremus: alius, ſi ad Eccleſiam & Rempublicam: alius deniq;, ſi ad Deum ipſum reſpexerimus: quem omnia propter ſuam gloriam condidiſſe certum eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Finis coniugij, ſi ipſos coniuges, & eorum familiam reſpicimus, quadruplex eſt, videlicet συνήθεια, ἁγνότης, οἰκουρία, γένεσις. Sed de ſingulis breuiter dicemus.

Συνήθεια eſt familiaris & amica ſocietas, ad quam hominem conditum eſſe etiam Ariſtoteles intellexit. Nunc autem cùm nulla ſocietas iucundior eſſe poſſit, & magis amica, quàm piorum coniugum inter ſe, nemo ſanæ mentis inficiabitur, coniugalem ſocietatem reliquis omnibus anteponendam eſſe. Atque ideò Deus primos homines coniugali ſocietate, idque vinculo inſolubili coniunxit, vt ipſo facto teſtaretur, hanc eſſe præcipuam ſocietatem. Quàm autem dulcis ſit hæc ſocietas, nemo vel cogitare poteſt, niſi ipſe expertus fuerit. Verùm quoniam hæc ſancta ſocietas Deo eſt gratiſſima, & hominibus coniugali fœdere iunctis ſuauiſſima, diabolus, hoſtis ordinationis diuinæ, nihil non facit, vt hanc ſocietatem turbet, & inſuauem reddat. Quare coniugum piorum officium fuerit, precib. aſſiduis ſe inſidijs diaboli opponere, & rogare Deum, vt ipſe ſuam ordinationem caſtiſſimorum angelorum præſidio tueatur.

ἁγνότης, caſtitas eſt, quæ in hac corrupta natura vix ſeruari poteſt, niſi in ſancto coniugio. Ideò Paulus dicit: Propter fornicationem vnuſquiſque habeat ſuam vxorem, & vnaquæq; ſuum virum. Item, nolite fraudare vos inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ne tentet vos Sathanas, propter incontinẽtiam veſtram. Significat Paulus his verbis thorum immaculatum, hoc eſt, congreſſum honeſtorum cõ-

iugum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

iugum eſſe caſtitatem, qua incontinentia & immunditia cauetur.

Paphnutius etiam concubitum cum propria vxore σωφροσύνην, id eſt, caſtitatem nominat. Verùm quoniam diabolus, autor omnis turpitudinis & immundiciei, ſola immundicia delectatur, omnia tentat, vt caſtitatem honeſtorum coniugum, turpiſſimo alienæ libidinis cœno, contaminet. Quam ob cauſam inde vſq; ab initio coniugibus inſidiatus eſt, & quotidiè obijcit multas occaſiones, quib. vt laqueis conſtringere honeſtos coniuges conatur, vt victi tandem alieno amore caſtitatem coniugalem contaminent, & illicitos ſequantur amores. Quare & hîc imprimis vigilandum eſt pijs coniugibus, ne diaboli inſidijs locum faciant.

οἰκουρία, ſedulitas eſt, in tuenda & conſeruanda domo, ſeu diligens cura & cuſtodia domus & familiæ. Sine hac ſedulitate ſocietas coniugalis incolumis eſſe nequit. Vbi enim negligitur domus, ibi ruinam ſequi neceſſe eſt. Hunc finem coniugij requirit Paulus, cùm iubeat matronas eſſe οἰκουροὺς ad Tit. 2. Tametſi autem οἰκουρία hæc ad vtrumq;, hoc eſt, ad maritum & vxorem, pertinet, vt Clemens Alexandrinus teſtatur, dicens: Vxorem viro datam eſſe, vt ſit βοηθὸς τῆς οἰκουρίας, hoc eſt, ſocia & adiutrix in tuenda & conſeruanda re familiari: tamen Paulus hoc potiſſimum vxori tribuit, vt quæ aſſiduè ſe domi contineat. Nam cùm maritus ſæpe foris agit, niſi vxor ſit οἰκουρὸς & οἰκονομικὴ, hoc eſt, ſedula in curanda familia, quò omnia rectè domi agantur, peregrinãte marito, non diu manebit familia ſalua. Laudantur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tur igitur mulieres induſtriæ, & οἰκουρoὶ à Salomone: Mulier, inquit, timens Dominum, ipſa laudabitur. Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eam in portis opera eius.

Γένεσις eò pertinet (quatenus familiam propriam coniuges conſiderant) vt hæredes habeant, quibus bona ſua poſt mortem relinquant, quiq; eorum nomen in memoria ſempiterna conſeruent. Hunc finem cùm ſibi proponũt pij coniuges, regulam Chriſti teneant, videlicet: Quærite primum regnum Dei, & iuſticiã eius, & cætera adijcientur vobis. Non ergo cumulent coniuges opes quouis modo, per fas & nefas, vt ditent ſuos hæredes, ſed iuſtè quærant benedictioñe à Domino, in timore Dei officiũ gnauiter præſtantes. Sciant fruſtrà ſe laborare, fruſtrà vigilare, fruſtrà domum cuſtodire, niſi Dominus eam ædificauerit. Atq; hæ ſunt partes primi finis coniugij, cùm videlicet ipſos coniuges per ſe conſideramus, quarum primâ animi coniugum ſociantur: Secundâ corpora caſta ſeruantur: Tertiâ incolumitas domus cuſtoditur: Quartâ nomẽ & memoria piorum coniugum ad poſteritatem propagatur.

Si Eccleſiam & Rempublicã reſpicimus, finis coniugij eſt, vt ſit ſeminarium Reipublicæ & Eccleſiæ. Certum enim eſt, Deum conſeruare & tueri coniugia propter Eccleſiam & Rempublicam, vt inde prodeant vtiles Eccleſiæ & Reipublicæ ciues. Huius finis Plato meminit in 6. de legib. cùm ait: χρὴ τῆς ἀειγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι, ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὐτοῦ παραδιδόναι. hoc eſt, Oportet operam dare naturæ perpetuo conſeruandæ, relin-

quendo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

quendo filios filiorum, ſemperque pro ſe Deo cultores tradere. Et paulò poſt: χρὴ γενῶντας τε, καὶ ἐκτρέφοντας παῖδας, καθάπερ λαμπάδα τὸν βίον παραδιδόντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων θεραπεύοντας ἀεὶ θεοὺς κατὰ νόμους. Hoc eſt, Oportet generare & educare liberos, vt vitam tanquam lampadem tradamus alijs, quo ſint alij poſt alios, qui Deum legitimè colant. Ad hunc finem Paulus reſpiciens, hortatur coniuges, vt pueros ſuos inſtituant in diſciplina & admonitione Domini. Nam niſi recta fuerit educatio, nihil boni ſperandum eſt de ijs, qui educantur. Qui enim malè educantur, ſæpè fiunt ſordes in Eccleſia, & pernicioſi ciues in Republica.

Finis coniugij, ſi Deum immediatè reſpicimus, eſt, vt coniuges ſciant ſe coniunctos eſſe, vt ei, qui ſe coniunxit Deo, grati ſint, vt vnà Deum laudent, celebrent, prædicent, de eius operibus & prouidentia miſceant colloquia, ſimul Deum inuocent, & ſe inuicem hortentur ad timorem Dei, ſe mutuo conſolentur, ſi quid aſperi inciderit in vita, ſpe futuræ reſurrectionis & æternæ gloriæ, quæ omnibus Deum timentibus propoſita eſt, cogitent ſuum coniugium imaginem eſſe quandam illius arcanæ copulæ Chriſti & Eccleſiæ, quæ copula hîc incoatur fide, amore, & noua obedientia: In æterna autem vita conſummabitur.

Porro eorum ſententiam, qui finem coniugij dicunt eſſe, vt ſit ſacramentum admirandæ illius copulæ Chriſti & Eccleſiæ hac ratione recipio, modo patiantur omnia corporata eſſe Sacramenta quædam rerum arcanarum. Siquidem nihil corporatum à

Deo conditum eſt, quod non habeat aliquam comparationem ad res arcanas & inuiſibiles. Coniugium enim propriè non eſt Sacramentum, hoc eſt, non eſt Sacramentum inſtitutione peculiari, ſed ſolummodo naturali imagine. Eſt enim coniugium quædam imago nuptiarum Chriſti, & eius ſponſæ Eccleſiæ. Nam vt coniuges copulantur Spiritualiter fide & amore coniugali, & Corporaliter mixtione ſexuum: ita Chriſtus & Eccleſia ſpiritualiter quidem fide & caritate, Corporaliter verò naturæ conformitate copulantur. Ex quo factum eſt, quòd Eccleſia dicatur caro de carne Chriſti, & os de oſſibus eius. Atque hactenus de coniugio dictum eſto.

DE REPVDIIS.

HACTENVS diximus de coniugio, ordinatione Dei ſancta, vt nobis diuinitus commendatur. Nunc reſtat, vt de ijs, quæ præter ordinationem Dei ex hominum culpa, proh dolor, contingũt, dicamus, quæ ſunt duo, videlicet, Repudium & diuortium. Illud leuius, hoc triſtius eſt. Non quidem quòd is peccet, qui vel iuſtis de cauſis repudiat eam, cui nuptias promiſit, vel qui ob coniugis flagitium diuortium facit. Culpa enim non in perſona innocente, ſed in rea hæret, tametſi fieri interdum poteſt, quemadmodum infrà dicemus, vt repudium fiat interdum cum honeſta perſona, propter graues cauſas, in Sponſalibus non animaduerſas.

Inter repudium & diuortium hoc eſt diſcrimen, Repudium dicitur, cùm vel vterq;, vel alteruter promiſſas

miſſas recuſat nuptias, & ita à pactione diſceditur. Diuortium autem fit, cùm coniugium conſummatum, propter alterius coniugum culpam, dirimitur. Sæpè tamen repudium etiam diuortium complectitur, ſed nos hoc loco diſcernamus repudium & diuortium, vt dictum eſt.

Præterea vt plurimum intereſt inter ſponſalia & nuptias: ita inter cauſas repudij & diuortij maximũ eſſe diſcrimen, ſciendum eſt. Vetuſtas, vt ait Philippus, nominat Sponſalia tantum eas promiſſiones, in quibus fiunt pacta de futuro coniugio. Vt enim Sponſus & Sponſa à ſpondendo, id eſt, promittendo, nomen habent: ita ſponſalia ſolummodo promittunt coniugium, quod nuptiæ perficiunt. Atque hinc eſt, quòd Chriſtiani Imperatores pactionem matrimonij non antea habendam indiſſolubilem cẽſuerũt, quàm cùm ducta ſponſa domum, nuptiarum feſtiuitas eſt celebrata. Quod tamen ita accipiendũ eſt, ſi ſola matrimonij promiſſio ſit facta, & non etiam carnalis congreſſus acceſſerit. Nam ſi poſt ſponſalia ſequatur copula ante nuptiarum ſolennitatem, volente ſponſa verè, tunc efficitur perfectum matrimonium. Tametſi autem deſponſæ appellantur interdum vxores, vt in illo: Si quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit, morte moriatur, quia vxorem alterius violauit: tamen re ipſa non ſunt vxores, ſed ita dicuntur propter promiſſionem factam, & ſpem futuri coniugij. Coniugium ſiquidem, quod propriè ſic dicitur, cùm mulier iungitur viro, à deſponſatione quidem incipit, ſed traditione perficitur. Vnde hoc diſcrimen natum eſt, vt illud initiatum, hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ratum & conſummatum dicatur coniugiũ. Ita enim Auguſtin. ait: Non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commixtio ſexus non docetur fuiſſe. Huc accedit, quòd virgo deſponſa non velet caput ante nuptias, quo facto ſignificatur eam nondũ veniſſe in poteſtatem viri. Caniſtæ liberum volũt eſſe deſponſæ vouere religionem, vel inuito ſponſo, ſed hoc non permittũt vxori, reluctante marito. Quare oſtendunt & ipſi, magnum eſſe diſcrimen inter ſponſalia & nuptias.

Porro hos duos gradus, videlicet ſponſalia & nuptias, placuit ſapientib. gubernatorib. ad conſummationẽ coniugij ordinare, vt intermedio tempore, hoc eſt, inter ſponſalia & nuptias omnia diligentius inquirerentur, ne locus fraudi eſſet vllus. Et vt maior circũſpectio adhibeatur, rectè in hoc regno conſtitutum eſt, vt ante nuptias trina denũciatio in ſolenni Eccleſiæ cœtu (interpoſita ſemper ſeptimana integra) præcedat, cum hac admonitione, vt ſi quis habeat, quod cõſtitutas nuptias iuſtè impedire poſſit, hoc ſignificet maturè ante diem nuptijs dictũ, cùm adhuc res integra ſit. Hæc denunciatio cum admonitione planè ridicula eſſet & inutilis, ſi ſolus conſenſus, quo fit promiſſio, conſummaret coniugiũ. Cùm igitur obijcitur ex iure Canon. conſenſus facit nuptias, Reſpondendum eſt, hoc verum eſſe de conſenſu promittentis, & ſtatim accipientis deſponſam in ſua. Nam hic conſenſus cohabitationis & carnalis copulæ eſt, Non autem verum eſt, de conſenſu promittentis ſolũmodo futuras nuptias. Ideo Iuriſconſultus quidam ait: Cõſenſus cohabitandi, & indiuiduam vitæ conſuetudinem retinendi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tinendi, facit cõiugium. Conſenſus igitur promittentis tantum, etiam accedente iureiurando non facit matrimonium. Ideo ſuprà diximus ex ſcholaſticorũ ſententia: Conſenſum eſſe cauſam matrimonij, ſed non totam. Eſt enim conſenſus, vt illi aiunt, cauſa, vt fiat matrimonium, non vt ſit: Inter quem gradum & nuptias, quæ ſunt ſecundus gradus perficiens matrimonium, poſſunt varia eaque iuſta, promiſſarum nuptiarum impedimenta incidere. Mediũ proinde tempus inter ſponſalia & nuptias relictum eſt vtriq; parti, vt diligentius inquirant, num aliquid ſit aut offeratur, quod conſummationem matrimonij iuſtè impediat. Cùm his nõ pugnat forma pactionis, qua in hoc regno vti ſolemus in honeſtis ſponſalib. Ita enim quæritur: Vis hanc habere in vxorem? Vis hunc habere in maritum? & reſpondetur, volo. Nam hæc voluntas intentionis eſt, qua animus inclinat ad futuras nuptias, non traditionis, qua alter alteri ſe totum tradit, vt iam vnum ſint, vnà habitent, & indiuiduam vitæ conſuetudinem retineant. Neque his aduerſatur dictum Domini: Quos Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Nam Chriſtus loquitur de coniunctis legitimè, qui conſummato iam matrimonio, in vnum hominem conuenerunt. Siquidem non de repudio deſponſæ, ſed de diuortio iuſtæ vxoris, & interrogatus erat, & hoc reſponſum dedit Dominus.

Iam ad iudices veniamus. Cùm repudium permitti petitur, pius & ſapiens iudex ante omnia grauiter perpendat & diſpiciat, quid vtile ſit Eccleſiæ, quid commodum reipublicæ, quidque faciat ad piam

con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

coniugum concordiam. Et contra, Quid vel Eccleſiæ & Reipublicæ officere, hoc eſt, quid Eccleſiam ſcandalo offendere, quidq́ue Rempublicam lædere, quidq́ue priuatam vitam poteſt reddere moleſtam. His enim tribus, hoc eſt, Eccleſiæ, Reipublicæ, & priuatæ familiæ deſtinatur coniugium. Quare ſi ſapiens iudex præuiderit aliquid periculi, vel Eccleſiæ, vel Reipublicæ, vel priuatæ familiæ imminere ex coactis nuptijs, ſua prudentia imminenti malo occurrat. Siquidem coacta matrimonia malos exitus habere ſolent. Hac regula in animis iudicum concepta, facilius fuerit quaſuis repudij cauſas excutere, dijudicare, & bona conſcientia determinare. Nam cùm Paulus dicit, agens de ſeparatione coniugum: ad pacem nos vocauit Deus, iudex ſecurè hoc dictum, vt regulam iudicij, ſequi poteſt, præſertim cùm de repudijs agitur.

DE CAVSIS REPVDII.

Cùm quæritur repudium, aut peccatum eſt in conſenſu eorum, qui promiſerunt nuptias, aut inter perſonas, poſt pactionem nuptiarum aliquid interuenit, quod vel iure conſummationem coniugij impedit, vel vtrumque contrahentium, aut alterum offendit.

In conſenſu peccatur, vel cùm alteruter negat conſenſum, vel alioqui contra conditiones legitimi conſenſus, pactio de nuptijs facta eſt.

Quādo negatur cōſenſus ab vno, & ab altero clam eſſe factus aſſeritur, quærendum eſt, an interuenerit car-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

carnalis copula, nec ne. Si interuenit carnalis copula, quærendũ eſt, an fœminæ fama antea fuerit illæſa, nec ne. Si interuenit carnalis copula, & fama fœminæ compreſſæ antea fuit honeſta, admonendus eſt qui accuſatur violatæ fidei datæ, grauiter à iudice, vt cogitet quantũ peccatum ſit fidem fallere, præſertim cùm videatur confirmata eſſe carnali copula, & fortè prole. Si perſtiterit reus in negando, nolim tamen ipſum ſtatim abſolui, propter ipſius conſcientiam, cui iudex conſulere debet. Nam qui clam promiſit, & copula poſtea conſummauit promiſſionem, viuet in perpetuo adulterio, mala cum conſcientia, ſi alteram, priore viuente, duxerit, etiamſi fuerit liberatus per iudicem, mendacio deceptum. Quare in hoc caſu iudicarem conſultum eſſe, ſequi conſiliũ Gregorij, qui præcipit, vt is, qui inficiatur promiſſionem factam de nuptijs, ſeptima cognatorum, aut aliorum honeſtorum virorum manu ſe purget. Quod cùm fecerit, iudex illum liberum pronunciabit, impoſita ſcortationis mulcta. Verùm ſi vel infamis fuit fœmina antea, vel non eſt ſecuta copula, conſtanter negans pactionem de nuptijs interueniſſe, ſine iuramento liber dimittatur.

Cæterùm, ſi vterq; fatetur conſenſum, à quo alter cupit diſcedere, examinandus eſt conſenſus, an fuerit legitimus, hoc eſt, licitus, honeſtus, iuſtus, liber, plenus, ſincerus.

Si non fuit licitus conſenſus, ſed illicitus, vt qui factus ſit contra gradus cognationis & affinitatis, lege Dei prohibitos, pro nullo habebitur. Addo etiam, Si fuit initus contra humanas leges, etſi diuor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tium non iuſtè facit: tamen repudium rectè fecerit.

Si conſenſus non fuit honeſtus, temerarius omnino eſt iudicandus, atq; adeo pro nullo habendus, etiãſi iuramentum interuenit. Etſi enim graue peccatum eſt, non præſtare, quod iuraſti: tamen certũ eſt, grauius adhuc peccari, ſi impleas, quod temerè iuraſti. Teneatur ergo regula: In malis promiſsis reſcinde fidem. In ſtulto voto muta decretum. Non honeſtũ conſenſum dico, qui vel petenti repudium, vel familiæ ipſius, vel ordini & dignitati congruit. Deus enim vult hominem, quem ad honeſtatem condidit, honeſtatis & ordinis amantem eſſe, & vult ſingulos ſuum ſtatum & dignitatem in timore Domini tueri & conſeruare. Plura de hoc genere conſenſus ſuprà diximus.

Si conſenſus non fuit iuſtus, hoc eſt, ſi promiſsio de nuptijs facta eſt contra illorũ voluntatem, in quorũ poteſtate ſunt illi, qui paciſcũtur de nuptijs, poteſt per iudicem reſcindi tanquã iniuſtus, ſiue ſecuta ſit carnalis copula, ſiue non, niſi aliter parentes, aut illi qui in parentũ loco ſunt, perſuaderi poſſunt. Pontificia autem conſtitutio contra pronunciat, nempe ratum eſſe matrimonium, quod inſcijs etiam & inuitis parentibus contractum ſit per verba præſentis temporis. Ad quam conſtitutionẽ Eraſmus in hunc modum reſpondet: Hîc, inquit, vſu venit Legislatori, quod ferunt Herculi, cui dum vnum cornu diſſecuiſſe Acheltoo fluuio, magis etiam intumeſcens ex alia parte minitaretur amnis, imò fit, vt pro reſecto vno hydræ capite plura ſuppullulent. Non enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſolum verum eſt, quod dicitur: Ex malis moribus naſci bonas leges, verumetiam ex optimis legib. hominum peruerſitas gignit mores peſſimos. Opinor autem humanum eſſe decretum, ſolo conſenſu coire matrimonium, vt qui legem pro ratione temporum ſtatuit, poſſit eandem pro ratione temporum vel abrogare vel moderari, Atque iam nunc ex hac lege: Quòd adoleſcentes benè natos, quòd puellas etiam ſummo loco natas vidimus, & videmus implicari infauſtis perplexiſq; coniugijs, ingenti luctu parentum & propinquorum, nonnunquam & ſummo Reipubl. diſcrimine. Hæc Eraſmus, qui mollius Papã tractat. Ego dico: Præceptum Dei: Honora patrem & matrem, vt bene tibi ſit, anteponendum eſſe conſtitutioni Antichriſti. Nunquam enim Deus iſtud matrimonium probauerit, quod coijt contra ſuum mandatum. Quare nunquam rata habenda ſunt, neque ſponſalia, neq; matrimonia, contracta inuitis & reluctantibus parentibus.

Si conſenſus non fuit liber, ſed vel coactus, vel eorum, qui per ætatem aut morbũ ſano deſtituuntur iudicio, non eſt habendus pro conſenſu. Locum enim non habet conſenſus, vbi metus, vel coactio, vel error iudicij intercedit. Neq; refert, cùm de repudio agitur, ſiue coactio fuit abſoluta, hoc eſt, per vim externam facta, ſiue cõditionata per minas, vnde metus. Neq; liber eſt conſenſus, quando mentis vigor in iudicando, quaſi inficitur mero aut cœco amore. Vt enim radice viciata veneno, arbor nõ profert bonum fructum: ita mens vino & amore infecta, non ſanè iudicat. Peſſimi enim & imprudentiſſimi

ſunt

ſunt conſiliarij Amor & vinum. Quare ſi quis ebrius promiſit, cuius Sobrium pœnitet, poteſt à promiſſione diſcedere, & à iudice abſolui. Si interuenit copula carnalis, ebrij cum amata fœmina, forte etiam ebria, quæ affirmat & probat coram iudice, per vanos homines, vt lenones & fœminas infames, promiſſionem coniugalem compreſſam præceſſiſſe, nihilominus ſcortatio, & non coniugium habebitur. Quare iudex tales ſcortationis pœnæ ſubijciet.

Si conſenſus non fuit plenus, hoc eſt, claris verbis & perſpicuis expreſſus, non obligat ſimpliciter, ſed ex aliqua parte, videlicet cùm libidinoſus aliquis promiſſionibus obſcuris, quæ poſſunt plures interpretationes inſidioſè recipere, eaſq; ſimplex virgo, aut vidua honeſtæ famæ de coniugio verè promiſſo intelligit, virginem aut viduam lactet, atq; ita deceptam corrumpat. Hic profecto iudico pronunciandum eſſe pro perſona decepta, hoc videlicet modo, vt deceptor, vel eam quam blanditijs pertraxit ad concubitum, in vxorem ducat, vel ſi ad hoc induci per iudicem non poſſit, mulcta ſtupratoris puniatur, vt ſatisfiat & magiſtratui & perſonæ læſæ.

Si contractus non fuit ſincerus, hoc eſt, ſi quis aut dolus, aut error claris verbis ſuberat, cuius generis ſunt: ſi quis mentitur perſonam, fortunam, conditionem, qualitatem. Tot enim erroris genera, cùm de nuptijs agitur, numerant Canonici.

Perſonam mentitur, qui ſe alium fingit quàm eſt, vt ſi quis diceret ſe Senatoris filium, cùm ſit carnificis.

Fortunam mentitur, qui ſe diuitem iactat, vt

ſtulti

ſtulti proci facere ſolent, cùm ſit pauperrimus.

Conditionem mentitur, cùm quis nobilem ſe dicat, qui eſt plebeius.

Qualitatem mentitur, ſi quis honeſtum ſe prædicat, & probum, cùm ſit inhoneſtus & improbus. Si quis veræ religionis ſectatorem ſe affirmet, cùm ſit hæreticus. Si qua ſe pro virgine ſpondet, cùm ſit corrupta. Si quis vel qua morbum celat ſuum ante ſponſalia, qui ante nuptias deprehenditur. Hîc iudex ſequatur Canonem: Fraus & dolus nemini debent patrocinari. Item, Nemo debet lucrum de ſuo dolo reportare.

Porrò ſi poſt legitimum conſenſum aliquid inter perſonas, quæ pactæ ſunt de nuptijs, interuenerit, quod offendit, hac vìa procedendum eſſe iudico, vt primum audiatur, an vterq; cupiat à pactione diſcedere, aut alteruter tantum.

Si vterq; cupit à pactione diſcedere, iudex grauiter reconciliationi (modo ſpes ſit, vt tranquillè cohabitent reconciliati) det operam. Verùm ſi perſuaderi non poſſunt, vt conſumment promiſſionem legitimè factam, iudex quærat, an copula carnalis exceperit ſponſalia, nec ne. Si copula carnalis non acceſſit poſt ſponſalia, velim iudicem non magnoperè eſſe ſolicitum, de cauſis offenſæ interuenientibus. Sed, ne quid deterius ex coactis nuptijs eueniat, permittere reſcindi contractum vt imperfectum, ita tamen, vt iuſtas pœnas fidei non ſeruatæ, ratione fortunarum & conditionis, luant. At ſi fortè copula interuenit, matrimonium conſummatum eſt, & pertinet quæſtio iam non ad repudium, ſed ad diuortium. Quare

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

non licebit eis extra rationem fornicationis à pactione diſcedere, quam copula confirmauerunt. Hoc reſcriptum fuit à Gregorio IX. & Imperatorum approbatur legibus.

Sin autem alteruter à legitimo conſenſu ante nuptias cupit diſcedere, iudex rationes audiat mutatæ voluntatis, quæ ſi tales fuerint, vt vel meritò offendant, vel vitæ conſuetudinem reddere poſſint moleſtam & inſuauem, poteſt iudex diſceſſionem à pactione permittere, ſi cætera ſalua ſunt.

Canoniſtæ in hoc ordine primo loco ponũt hunc caſum. Si alteruter poſt ſponſalia, matrimonio nondum completo, votum fecerit, hoc eſt, monaſticam vitam elegerit, ſolutam aiunt promiſſionem. Quia ſcilicet nondum effecti ſunt vna caro, completo ſcilicet matrimonio. Etſi autem nos votum iſtud, vt contra Deum ſuſceptum, pro nullo habemus, ſicuti ſuprà oſtendimus, hoc tamen ex Canone iſto colligimus, quòd Gregorius non voluerit ſolo conſenſu ratum eſſe coniugium ante nuptias.

Si quis honeſtè vixit ante legitimum conſenſum, ita vt nullo crimine publicè ſit notatus, ſed poſteà in infamiam ob quodlibet flagitium inciderit, poteſt honeſtæ perſonæ & innocenti, ſolutio pacti, modò petatur ante nuptias, concedi.

Si alteruter in grauem morbum & tetrũ inciderit, vt in leprã, gallicam ſcabiem, epilepſiam, phreneſin, poteſt ſanus à pacto diſcedere, præſertim ſi copula nõ interuenit. Neque enim poteſt quiſquam bona conſcientia illud implere matrimonium, quo vti ſine abo minatione non poſſit, quin & ſe ipſum & cæteros per-

perdat, quin & liberos ad perpetuam miſeriam & commune Reipublicæ detrimentum gignat. Ante annos 40. ciuis erat Coronæ epilepſia laborans. Hic vxorem duxit, & ex ea duodecim prolem ſuſtulit, in quibus omnibus paternus morbus vt hæreditarius hæſit. An non præſtitiſſet hîc ab iſta pactione diſceſſiſſe? Eos igitur, qui huiuſmodi tetris abominandiſq; morbis laborant, ita vellē eſſe affectos, vt ſic vitæ rationes inirent, vt cœlibes viuere poſſent ſine delicto, ne infortunium eorum ad multos peruaderet, ſed ſe vnis concluderetur. Quàm enim dulciſſimum eſt genuiſſe, tam eſt acerbiſſimum videre liberos graui morbo afflictos, quem ſæpè optarent parentes, fieri ſi poſſet, in ſe translatū potius, quàm eum in liberis ſuis tanto cum dolore aſpicere. Vellem profectò, vt lege caueretur, ne vllis, qui abominandis, hæreditarijs, & incurabilibus morbis laborant, permitterentur nuptiæ, præſertim cùm videantur diuinitus ad cœlibatum vocari, quibus Dominus ademerit matrimonij, ex bona conſcientia exercendi, poteſtatem.

Si quis vel oculum perdat, vel naſum amittat, vel ei quicquam turpius eueniat, Canones & leges permittunt alteri à pactione nuptiarum diſcedere, ſi non interuenit copula.

Si ſuperuenerit affinitas fornicaria, hoc eſt, ſi ſponſus cognouerit aliquam ex cognatis ſponſæ ſuæ in prohibitis gradibus, ſiue diuinis ſiue humanis legibus, etiamſi ſponſa non cupit repudium, reſcindenda eſt pactio cum priore inita: non ſine animaduerſione in eum, qui fidem priori datam, non ſeruauit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Permittuntur etiam nuptiæ, ſecundum Canones & leges, virgini aut fœminæ deſponſæ, ſi is qui cum ea contraxit de futuris nuptijs, diutius inuita ſponſa peregrinetur. Nam illic dolus ſubeſſe videtur. Verùm hîc tempus biennij præſcribi velim, niſi fortè grauiores cauſæ moram iſtam non ferant, de quibus prudens iudex viderit.

Si quis poſt contracta ſponſalia cum vna (cum qua rem non habuit) cum alia contrahit, & cum ea miſceatur, puniatur grauius, alijs in terrorem, ne tam facile reſcindant datam fidem, & impunitas ſceleris multis occaſio ſit peccandi : Sed maneat cum ſecunda, eò quòd cum ea conſummauerit promiſſum matrimonium, quod tamen vix felix & expers moleſtiæ fore ſtatuo.

Ex his repudij caſibus iudicari poteſt de multis alijs, qui vel ſub his continentur, vel his non multum ſunt diſſimiles.

DE DIVORTIIS.

SICVT diuortia triſtiora & grauiora ſunt quàm repudia : ita etiam maior cura in iudice requiritur, ne diuortia contra Dei voluntatem, aut faciat, aut approbet in certiſſimam eorum pernitiem, qui non iuſtis de cauſis diuortia faciunt,

Sententiæ doctorum hac in re multum variant. Sunt enim qui vnam ſolummodo cauſam diuortij agnoſcunt. Sunt qui duas admittunt. Non deſunt qui tres iuſtas diuortij cauſas eſſe tradunt. Multi quinq; enumerant. Alij adhuc multo plures. Quare etſi in

tanta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tanta varietate videre, quid ſit ſequendum, difficile eſt: tamen expenſis rationibus ſingulorum, quid nobis videatur tutiſſimum, oſtendemus.

Qui vnam ſolummodo cauſam diuortij conſtituunt, nempe adulterium, verbo Chriſti clariſſimo ſe niti aiunt. Dominus interrogatus Matth. 19. Num liceat homini dimittere vxorem quamuis ob cauſam, reſpondet: An non legiſtis, quòd qui fecit hominem à principio, maſculum & fœminam fecit eos. Et dixit: Huius cauſa relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carnē vnam. Quapropter non amplius ſunt duo, ſed caro vna. Ex hoc fundamento infert hanc reſponſionem ad quæſtionem propoſitam: Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & duxerit aliam, mœchatur. In his clariſſimis verbis inſiſtunt, nullam aliam admittentes rationem diuortij.

Verùm cùm his obijcitur: Paulus præter fornicationem, cauſam diuortij aliam ponit, 1. Corinth. 7. nempe infidelis deſertionem, hoc eſt, cùm infidelis deſerit & diſcedit malitioſè à pio coniuge. Hîc alij aliter reſpondent, Auguſtinus dicit: Infidelitatem eſſe adulterij quoddam genus, atque ideo includi in reſponſione Chriſti, quaſi verò Chriſtus eſſet interrogatus de ſolo diuortio inter coniuges, & non de diuortio illo ſpirituali, inter Deum & hominem. Quare illa dilutio planè puerilis eſt, & ridicula, & indigna Auguſtino. Alij vidētur ſibi rem acu, vt aiunt, tetigiſſe, ac illud vidiſſe, quod nemo ante ipſos videre potuerit. Dicunt enim, optimè conuenire inter Chriſtum & Paulum, in diuortij cauſis, modo hæc-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

adhibeatur diſtinctio, quòd aliud coniugium par, aliud impar ſit. Chriſtus, inquiunt, de pari coniugio interrogatus, reſpondet, & vnam cauſam diuortij in eo facit, nempe adulterium. Paulus autem interrogatus de impari coniugio, ſimiliter reſpondet, vnam cauſam in eo diuortij eſſe, videlicet, religionis imparitatem: Quaſi verò Chriſtus de genere vniuerſo interrogatus, hac verborum forma: Num licet homini quauis de cauſa dimittere vxorem, de ſpecie vna reſpondiſſet, & non ad quæſtionem, vt erat propoſita. At Iudæi omnes, inquiunt, fuerunt paris religionis. Verùm hoc falſiſſimũ eſt. Fuerunt enim eo tempore diuerſiſſimæ Eſſæorum, Phariſæorum, & Saducæorum ſectæ, quæ non ſolùm inter ſe diſſidebãt, verùm etiam plerique omnes coniunctis animis & ſtudijs ſe Chriſto opponebant. Neque defuerunt in iſto populo, cùm hæc quæſtio Domino opponeretur, qui ſanctis Dei non minus aduerſati ſunt, quàm Mahometiſtæ hodiè Chriſtianis aduerſantur. Hinc videmus & Auguſtinum, & alios, alioqui viros optimos & doctiſſimos, debili niti fundamento.

Verùm qui reſpõſum Chriſti Synechdochicôs accipiunt, non deſtituuntur firmis rationibus. Primum enim à genere tanquam à principio concludũt. Moſes, inquiunt, Deut. 24. ob rem turpem permittit diuortiũ, & exemplum rei turpis ponit adulterium. Licebit igitur ob alias res turpes, & cum infamia coniũctas, fieri diuortia, vt ſunt parricidium, venenũ, proditio vitæ inſidiæ, furtum. Ad hoc confirmandum, teſtimonium Pauli adducunt: Si infidelis diſcedit, diſcedat, Non eſt alligatus frater aut ſoror in huiuſmodi. Ec-

di. Ecce, inquiunt, Paulus diſertè, præter fornicationem, deſertionem cauſam facit diuortij. Nam ſi deſerta perſona non eſt alligata deſertori, profectò non mœchatur, ſi nubet in Domino. Vbi enim nullum eſt vinculum, ibi libertas eſt, ad nouas quærendas nuptias. Iam ex hac Pauli ſententia, vnum ex duobus ſequi neceſſe eſt, videlicet, vel Paulū Chriſto aduerſari, cuius haud dubiè ſpiritu dictāte, & ſcripſit, & locutus eſt: vel Chriſti verba accipienda eſſe Synechdochicôs, vt ſub vna certa ſpecie, more ſcripturarum, genus contineatur, ſub quo conſimiles ſpecies, quo ad ſceleris grauitatem attinet, contineantur. Verùm cum fieri non poteſt, vt Paulus Chriſto ſit contrarius, abſq; omni dubio Chriſtus ſub fornicationis nomine intelligit etiā crimina, quæ grauitate fornicationem vel æquāt, vel etiam ſuperant. Pius & honeſtus maritus nō minus triſtatur ex veneficio, parricidio, & ſacrilegio vxoris, &c. quā ex adulterio. Quomodo autē hoc dilemma ſolui poſsit ſine Sophiſtica, non video. Huc etiā vel maximè facere putant quæſtionē à phariſæis propoſitā. Interrogant enim phariſæi, an liceat quauis de cauſa (vt vſitatum tum erat apud Iudæos) vxorē dimittere. Ad hanc quæſtionem, Domini reſponſionem dirigendam eſſe contēdunt, vt ſit eius ſenſus: Non licet vxorē dimittere quauis de cauſa veſtro more, ſed oportet grauiſſimas eſse cauſas, qualis eſt ſcortatio, vt ſcortatio ſit poſita ſolūmodo exēpli cauſa. Hoc præterea confirmari exiſtimāt teſtimonio Matthæi, qui ex verbis Domini ſic ſcribit cap. 5. Dictū eſt antiquis: Quicūque dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum repudij:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſed ego dico vobis, quicunq; dimiſerit vxorem ſuam παρεκτὸς λόγου πορνείας, hoc eſt, præter ratione͂ adulterij, facit eam mœchari. Hîc non πορνεία ſolùm, ſed λόγος πορνείας excipitur. Cùm ergo λόγος ſignificat rationem & proportionem, quid vetat Chriſti verba ſic interpretari: Qui dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob cauſam, quæ eam rationem criminis habet, vt ſcortationem æquet, ac proportionem quandam, quo ad ſceleris grauitatem attinet, cum ſcortatione habeat. Hanc ſententiam multi pij Imperatores ſecuti videntur, qui multa crimina in ſuis legibus enumerant, propter quæ diuortia admittunt.

Sunt autem hæc Iuſtiniani Imperatoris verba in codice: Sicut enim ſine iuſta cauſa diſſolui matrimonia iuſto limite prohibemus: ita aduerſa neceſſitate preſſum vel preſſam (quamuis infauſto, attamen neceſſario auxilio) cupimus liberari. Si quæ igitur maritum ſuum adulterum, aut homicidam, aut veneficum, aut certè contra noſtrum imperiu͂ aliquid molientem, vel falſitatis crimine condemnatum, inuenerit: Si ſepulcrorum diſſolutorem: Si ſacris ædibus aliquid ſubtrahentem: Si latronem vel latronum ſuſceptorem, vel abactorem, vel plagiarium, vel ad contemtum ſui, domúſue ſuæ, ipſa inſpiciente cum impudicis mulieribus, (quod maximè etiam caſtas exaſperat) coitum ineuntem: Si ſuæ vitæ veneno, aut gladio, aut alio ſimili modo inſidiantem: Si verberibus (quæ ingenuis aliena ſunt) afficiente͂ ſe probauerit: tunc repudij auxilio vti, neceſſariam ei permittimus libertatem. Vir quoque pari fine claudetur, nec licebit ei ſine cauſis apertius deſignatis, propriam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

priam repudiare iugalem. Hucuſque Imperator.

Ambroſius affirmat, licere mulieri à viro diſcedere de tribus cauſis. Vna, ſi adulter fuerit maritus. Altera, ſi apoſtata, quantum ad religionem. Tertia, ſi vxore per libidinem abuti voluerit, & iuſtum naturalemque eius vſum inuertere. Sed non rectè conclu dit Ambroſius, cùm iubeat mulierem manere innuptam, propterea quòd ei non liceat, quod viro, quod profectò falſiſſimum eſt, quantum quidem ad cauſas diuortij, & libertatem nouas quærendi nuptias attinet. Rectiſſimè enim à ſcholaſticis dicitur: Coniuges ad paria iudicantur, quantum quidem ad thorum. Item: Vbi par eſt ratio, par debet eſſe iudicium.

Canoniſtæ, vt ex his verſibus liquet, multo plures diuortij cauſas fecere, quæ tamen omnes non ſunt probandæ, ſicuti ex parte ſuprà declarauimus, & infrà declarabimus. Verſus autem hi ſunt,

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis:
Hæc ſocianda vetant, connubia iuncta retractant.

In his verſibus, duodecim numerantur impedimenta matrimonij, quæ & vetant contrahenda, & dirimunt contracta. 1. Error, ſcilicet perſonæ. Vt cum Iacobo Lia pro Rachel in lectum traditur. 2. Conditio, ſcilicet ſeruitutis. Vt ſi quis contraheret cum ſerua, quæ ſe liberam dicebat. 3. Votum, ſcilicet religionis, ſeu monachatus. 4. Cognatio, quam triplicem faciunt, naturalem, ſpiritualem, legalem. 5. Crimen, videlicet, ſi quis gladio vel veneno maritum tolleret, vt eius viduam in vxorem ducere poſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſet. 6. Cultus diſparitas, vt ſi Chriſtianus Iudæam duceret. 7. Vis ſeu violentia, videlicet, ſi quis cogat fœminam, vt ſibi nubat. 8. Ordo, ſcilicet ſacer, vt ſi quis ſubordinatus fuerit in ſubdiaconum, & ſupra. 9. Ligamen, hoc eſt, ſi quis ligatus eſt vni, non poteſt alteram ducere. 10. Honeſtas, hoc eſt, publicæ honeſtatis iuſticia. Hac enim cauetur, vt aiunt, ne quis contrahat cum cognatis ſponſæ ſuæ, ſi illa moriatur ante nuptias. 12. Impotentia, hoc eſt, inhabilitas corporum ad vſum coniugij.

Quid igitur, dicat aliquis, in tanta opinionum diuerſitate ſequendum eſt? Non eſt difficile, ex ijs quæ diximus, videre, quæ ſit ſententia veriſſima, & quid poſſit iudex bona conſcientia ſequi. Non eſt dubiũ, Chriſtum ſub ſpecie vna, totum genus comprehendiſſe, quemadmodum firmis argumentis oſtẽdimus. Verùm longiori diſputatione omiſſa, deſcendamus ad iuſtas diuortij cauſas, hac vna diſtinctione obſeruata: Quædam ſunt vera coniugia, quædam videntur coniugia, & non ſunt. In illorum diuortijs tutiſſimum eſt ſequi Chriſti regulam, rectè intellectam. In his minus eſt periculi.

Vt autem omnia diſtinctius explicentur. Primum proponemus & explicabimus ſex cauſas diuortij vſitatas. Deinde quoſdam caſus ſubijciemus, quos ad certas regulas examinabimus.

Cauſæ diuortij vſitatæ.

PRIMA, Adulterium.

SECVNDA, Malitioſa deſertio.

TER-

TERTIA, Inhabilitas corporum, ad vſum matrimonij.

QVARTA, Error.

QVINTA, Violentia.

SEXTA, Impietas.

Prima cauſa diuortij.

PRIMA cauſa diuortij, eaq́ue iuſtiſſima, eſt adulterium. Verùm hîc ante omnia conſiderandum eſt, quòd perſona lapſa in adulterium, aut ſemel fortè atq; iterum lapſa eſt, ſine infamia publica, aut deploratæ maliciæ eſt, & proſtituit ſe cum infamia publica. Si ſemel fortè aut iterum lapſa eſt, & ſpes apparet, vt admonita caſtè viuat, ſuaderem vt innocens perſona peccatū lapſæ condonaret, & in gratiam reciperet, quò tegeretur malum domus ſuæ, & ſepeliretur ſcandalum. At ſi ita rea perſona vitam inſtituit, vt nihil niſi domus contaminatio cum ſcandalo, & peſſima alijs exempla ab ipſa poſſint expectari, omnino abijcienda eſt, vel magiſtratus autoritate. Hîc enim locum habet dictum Salomonis: Qui retinet adulteram, ſtultus eſt, & iniquus. Item Syrach 25. Si ductum manus tuæ non ſequitur, à corpore tuo reſcinde eam, & da ei libellum repudij. Et Chryſoſtomus: Sicut crudelis eſt & iniquus, qui caſtam dimittit: Sic fatuus & iniquus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis eſt, qui celat crimen vxoris. Hermes, diſcipulus Pauli, ſic ait: Si ſciuerit vir vxorem ſuam adulterium commiſiſſe, & ea non agit pœnitentiam, ſed permanet in ſuo vitio,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

reus erit peccati vxoris, & particeps adulterij ipſius, ſi eam retineat.

Diuortium autem in hoc caſu ideò fit, quia cùm adulter vel adultera fit vna caro cum ea perſona, qua abutitur, deſinit eſſe vna caro cum ea perſona, cui iuncta erat matrimonio. Siquidem malitioſè ſeparauit, quod Deus ſanctè coniunxerat. Nam vt matrimonium ex duobus vnum facit: ita adulterium eam copulam nefariè diſſecat, & vnitatem diuidit.

Tametſi autem, vt iam dictum eſt, adulterium eſt per ſe iuſta cauſa diuortij: tamen circumſtantiæ interdum incidere poſſunt, quæ diuortium iuſtè impediunt. Quare hîc nemo debet propria autoritate abijcere perſonam in adulterio deprehenſam, ſed iudicis ſententiam poſtulabit, vt examinetur cauſa cum ſuis circumſtantijs. Huc igitur qualis debeat eſſe iuris proceſſus, quale examen inſtituendum, quomodo ſententia ferenda, quidq́ue de damnata perſona ſit ſtatuendum, adijciam.

Cùm igitur petitur diuortium fieri, innocens perſona ſiſtat coram iudice perſonam ream, ſed prius literis præfecti conſiſtorij legitimè citatam, idq́ue ante ſextam ſeptimanam, priuſquam ſententia feratur, vt rea perſona ſpacium diſpiciendi, quæ ſuam cauſam concernunt, habeat. Hoc modo citatam & conſtitutam coram iudicibus, firmis teſtimonijs adulterij ream conuincet, ſiue perſona quæ accuſatur, neget crimen, quod obijcitur, ſiue non. Sæpè enim fieri poteſt, vt perſona, quæ accuſatur adulterij, mentiatur ſe adulterij ream, idq́ue vel iſto pacto à duriori con-

ri con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ri coniuge liberari poſſit, vel etiam vt noceat illi perſonæ, cum qua conſueuiſſe ſe dicat, vel alia quauis de cauſa. Nam innumeræ ſunt iniquitatis inſidiæ. Nullo igitur modo ſatis erit iudicibus, ſicuti quidam exiſtimant, ſi rea perſona de ſeipſa teſtimonium ferat. Quod & lege cautum eſt, qua dicitur: Alleganti propriam turpitudinem non eſt credendum. Poſtulet ergo iudex ab actore clara & idonea teſtimonia, quæ etiam iureiurando confirmentur, vt certo conſtet, nullum calumnijs, aut mendacio locum dari.

Perſona quæ firmis teſtimonijs conuicta eſt de adulterio, non ſtatim damnanda eſt, ſed iudex, priuſquam diuortij ſententiam feret, duplex inſtituet examen: Vnum actoris, Alterum reæ perſonæ. Ab actore quæret, num ipſe ſit alienus à crimine, num habeat teſtimonium magiſtratus ſui, & paſtoris, de ſua innocentia. Nam illum mundum eſſe oportet, qui alterũ propter immundiciem abijcere decreuit. Quod ſi actor ſuam innocentiam teſtimonio magiſtratus ſui, & paſtoris probauerit, & deprehenſus fuerit eorum teſtimonio innocens, iudex ſe vertet ad ream perſonam examinandam. Fieri enim poteſt, quòd rea perſona, & cõuicta de adulterio, habeat aliquid occultum, quod accuſatori obijciat, quo diuortium impediri poteſt.

Verùm, vt ad certa capita omnia reuocemus, ea quæ ſequuntur, diuortium in hoc caſu impediunt.

PRIMVM, ſi is, qui diuortiũ petit propter coniugis adulterium, eodem ſcelere contaminatus deprehenditur, non permittetur diuortium, modo par

ratio

ratio ſceleris ſit. Huius ſententiæ iuſtiſſima ratio eſt. Nam cùm rea perſona ob TVRPITVDINEM FACTI excludi petitur, ſequitur, non abijciendam eſſe ab æquè ſcelerato. Nihil iniquius eſt, ait Auguſtinus, quàm cauſa fornicationis dimittere vxorem, ſi ipſe maritus conuincitur fornicari. Et Eraſmus ait: Maritus adulter non habet ius diuertendi ab adultera, quam docuit impudicitiam. Huc facit, quòd coniuges iudicentur ad paria, quantum ad thorum attinet. Non igitur poteſt vir, qui fidem non ſeruat, vel cogere vxorem vt ſeruet, vel eam ob adulterium excludere.

Quid ſi, inquies, alter coniugum vitam corrigit piè & caſtè viuendo, eluitque maculam pœnitentia: Alter verò manet inemendabilis, & quotidiè magis ſe immergit in adulterij cœnum, faciendum eſt? Num is, qui vitam correxit, debet retinere perſonam inemendabilem, cum perpetuo ſuæ domus dedecore? Nequaquam. Nam hîc par ratio ſceleris non eſt. Qui enim vitam correxit, & emendauit piè & caſtè viuendo, habetur apud Deum & Eccleſiam innocens. Quare pius magiſtratus, poterit illum ſententia diuortij liberare ab inemendabili & incurabili membro, ſecutus exemplũ periti medici, qui cùm affecta membra in humano corpore curat, quod curationem admittit, fouet, & conſeruat: quod autem putreſcit in dies magis magiſq;, & inſanabile permanet, abſcindit, ne ſanatum & reſtitutum membrum ſimul cum incurabili pereat.

SECVNDVM, Si maritus proſtituit vxorem, nō poteſt adulteram excludere, cùm ipſe ſceleris autor exiſtit.

exiſtit. Quid enim iniquius eſt, quàm vindictam petere eius criminis, cuius ipſe præcipuus es autor? Proſtitutionis rationem habet excluſio nocturna, cùm miſera fœmina fugiens ſæuitiam mariti, cogitur alienum tectum quærere, eiecta domo à marito. Maritum enim qui hoc facit, iudico non minus ſcelerate agere, quàm ſi vxor excluſa, & quodammodo abſciſſa à marito, ſcortatione ſe pollueret.

TERTIVM, Si vxor credidit virum defunctum, & nupſit alij, non debet à marito reuerſo propter adulterium abijci. Non enim malitia, ſed ignorantia peccauit. Quare & iuſtum cenſeo, vt maritus eam in gratiam recipiat. Verùm ſi maritus abfuit propter infame factum, & poſtea, reconciliatus magiſtratui, reuertitur, & repetit vxorem, non eſt cogenda honeſta fœmina, vt ad infamem maritum redeat, ſed maneat apud poſteriorem, præſertim ſi venia impetrata à iudice, nupſit.

QVARTVM, Si cognita fuit ab aliquo, quem proprium maritum fuiſſe credidit, non culpa, ſed error eſt iudicandus.

QVINTVM, Si mulier vi compreſſa eſt, nõ debet ob iniuriam, quæ paſſa eſt, puniri. Non enim qui patitur, ſed qui facit iniuriam, puniendus eſt.

SEXTVM addunt Canoniſtæ, Si maritus, poſtquam culpam vxoris deprehẽdit, cum ea conſueuit, loco reconciliationis habebitur, adeò vt perierit marito inſonti ius omne dimittendi adulteram. At ego non video, cur cuiquam fraudi debeat eſſe ſua clementia, qui ſemel atque iterum ignoſcit confitenti, & emendationem pollicenti, & redintegrata

gratia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

gratia non abſtinet ab vxore, ne præbeat occaſionẽ relabendi, cur is, veluti fautor alienæ nequitiæ, ſpoliatur iure dimittendi, ſi compererit inemẽdabilem.

Poſtquam autem omnia ad iſtum modum diligentiſſimè examinauit iudex, & deprehendit, actorem non poſſe iuſtè culpari, nec vllam conſorti ſuæ euidentem præbuiſſe cauſam ad peccandum, diſpiciet iudex, num hortatio ad condonationem iniuriæ, videlicet, vt perſona quæ offendit, recipiatur rurſus in domum innocentis, ſit è re eccleſiæ, reipublicæ, & perſonæ offenſæ, nec ne. Si videtur eſſe locus emendationi, & cõditio perſonæ offenſæ hoc ferre poteſt, hoc eſt, ſi perſona innocens priuatam vitam degit, & ad functionem aliquam honeſtam in republica aut Eccleſia parum idonea videtur, poteſt iudex hortari innocentem, vt condonet offenſam, & recipiat rurſus in ſua promittentem emendationem, & ſuppliciter petentem veniam, ſed non coget autoritate. Nam ſi hoc faceret, contra iuſticiam faceret, & boni iudicis officio non fungeretur.

Verùm ſi innocens perſona in dignitate aliqua eſt conſtituta, hoc eſt. ſi vel fungitur aliquo ſublimi officio in Eccleſia aut Republica, vel fungi aliquando poterit, non patietur iudex reconciliationem fieri, ita vt rurſus rea perſona iungatur ei quam offendit, tantum abeſt, vt ad eam hortetur. Nam ea reconciliatio & cohabitatio redderet innocentem inidoneum ad publici muneris functionem, vt in quem infamia conſortis redundaret, non ſine iniuria & damno Eccleſiæ & Reipublicæ. Triſte exemplum huiuſmodi caſus vidimus Anno 1547. Nam cùm vir pius, &

præcla-

clarum in Eccleſia Dei organon, vellet ſtupratam ab alio coniugem retinere, Rex ipſe Chriſtianus, eius nominis tertius, cum ſenatu regni, & Academiæ, prudenter cogitantes, quid inde incommodi ſequeretur, compulerunt optimum virum, etſi valdè reluctantem, vt ream perſonam dimitteret, ne ipſe, qui innocẽs erat, redderetur functioni, qua ſumma cum laude fungebatur, inutilis. Non ergo debet iudex hortari ad iterandam cohabitationem, ſi viderit eam vel Reipublicæ, vel Eccleſiæ nocituram, ſed potius ſua autoritate eam impedire, optimi Regis exemplo.

Porrò cùm reconciliatio, & iterata cohabitatio locum non habet, iudex ſententiam diuortij grauiter, vt vicarium Dei decet, pronunciabit, ac innocenti perſonæ liberum faciet, ſectandi alias nuptias, quandocunque velit, nullo termino præſcripto, modo in Domino.

Sed quid de liberis natis, aut conceptis ante latam iudicis ſententiam, & quid de rea perſona ſtatuendum? Sit ne illi omnis ſpes nouarum nuptiarum adimenda? De priori huius quæſtionis parte Canones & leges rectè ſentiunt, de poſteriori minimè.

Quantum autem ad liberos attinet, iuxta leges & Canones, legitimi habebuntur in coniugio nati, & concepti ante latam ſententiam, niſi fortè ex tempore natiuitatis colligi poteſt adulterinus fœtus, vt ſi maritus tempore conceptionis abfuiſſe probatur, hoc eſt, integris duodecim menſibus ante partum. Neque debet probrum parentum liberis obijci, modo ipſi improbi non ſint. Vnde Chryſoſtomus: Qui

virtute propria decoratur, parentum ſuorum opprobrijs nõ dedecoratur. Et Hieronymus: Non in ſeminibus, ſed in voluntate naſcentis, cauſa vitiorum eſt atque virtutum.

Quantum autem ad ream perſonam attinet, ſi magiſtratus ciuilis eam morti nõ adiudicat, id quod meritò facere deberet, multi ex patribus iudicarũt, eam indignam eſſe nouo coniugio, quæ tam ſacrilegè ordinationẽ Dei violaſſet, & vinculũ, quod Dominus ipſe ligauerat, tam perfidè rupiſſet. Fateor equidem indignam eſſe, ſed miſericordiæ Domini multæ ſunt, quæ faciunt, vt obliuiſcatur peccatorũ eorum, qui ſe ad illũ in vera pœnitentia conuertunt. Quare iudico non prorſus reæ perſonæ & pœnitenti adimendam eſſe ſpem noui coniugij: Sed propter diſciplinam in Eccleſia ſeruandam, tria facienda ſunt: Primum exploranda eſt reæ perſonæ ſeria pœnitentia, idq́ue ad certum tempus, prout videbitur iudici ſufficere, habita ratione infirmitatis, & inſidiarum diaboli. Deinde prohibebitur rea perſona, ne illi nubat qui ſe polluit adulterio, excepta cauſa, quam infra indicabimus. Nam qui vel ducit quam polluit adulterio, ſiue viuente viro ſiue mortuo, adulterium continuare videtur. Ideo Leo rectè dixit: Nullus ducat in vxorem, quam adulterio polluit. Idem quoque Auguſtinus ſentit. Neque huic ſententiæ rectè opponitur Dauidis exemplum. Non enim ad exempla, ſed ad leges vita inſtituenda eſt, niſi exempla cum legibus congruant. Tertio iubebitur rea perſona, ſi alias quærit nuptias, mutare locum, & eò ſe conferre, vbi ipſius turpitudo non innotuit. Hanc diſciplinam vtilem eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

lem eſſe iudico, quæ etiam ſeruatur in ducatu Saxonico, & in alijs Eccleſijs reformatis. Niſi enim hæc diſciplina ſeriò ſeruetur, breui omnia adulterijs plena erunt. Quare optarem, vt magiſtratus, cui à Deo gladius traditus eſt, in vindictam malorum operum, in hac re ſuum faceret officium.

Quidam huic conceſſioni, qua concedimus reæ perſonæ nouas nuptias, opponunt dictum Pauli, 1. Cor. 7. Vxor à viro ne ſeparetur. At ſi ſeparata fuerit, maneat innupta. Paulus hîc non loquitur de muliere, quæ cogitur ſententia iudicis à viro, propter adulterium diſcedere: Sed de voluntaria mulieris à viro defectione, propter impatientiam, aut alias moleſtias domeſticas, quæ ſæpè incidunt. Græcus ſcholiaſtes rectè reſtringit hoc dictum, cùm ait: εἰ μὴ τι ἐπὶ λόγῳ πορνείας.

Quòd autem Canoniſtæ putent innocentem ſolui, & ream perſonam manere ligatam, falſum eſt. Non enim manet ligatio, niſi maneant qui ligantur. Si ergo maritus ſolutus eſt legitimè, non manet vxor ligata marito. Nam alioqui maritus ſimul ligatus eſſet. Sed de ſolutione vinculi coniugalis, in prima tractatus huius parte, plura diximus.

Secunda cauſa diuortij.

Secundam cauſam diuortij Paulus 1. Cor. 7. ponit, hiſce verbis: Si infidelis diſcedit, diſcedat. Non eſt enim ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror in huiuſmodi. Hîc Paulus loquitur de coniugio, in quo alter coniugum fidelis eſt, alter infidelis. Nam quia ſua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſerat Paulus, ne fidelis infidelem coniugem, modo conſentit ſecum habitare, dimittat, poterant hoc modo interrogare: Quid faciet igitur fidelis, ſi infidelis ſe deſerit? Reſpondet Apoſtolus: Si infidelis diſcedit, diſcedat, hoc eſt, pius æquo animo ferat, ſi infidelis ſe deſerit. Rationem regulæ ſubiungit: Non eſt enim ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror in huiuſmodi, hoc eſt, Si acciderit infidelibus matrimonio iunctis, vt eorum alter, poſt initum matrimonium, fidelis efficiatur, alter verò maneat pertinax in ſua infidelitate, atque inſuper odio religionis, ſua ſponte piam perſonam deſerat, non eſt ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror, hoc eſt, fidelis perſona deſerta, libera eſt à vinculo coniugij. Si libera, certè nouas ſectari nuptias, ei non denegabitur.

Porro qui putant Paulum aduerſari Chriſto, nec Chriſti, nec Pauli verba rectè perpendũt. Chriſtus loquitur de abijciente temere coniugem, quod minime licere affirmat. At Paulus loquitur de perſona iniuſtè deſerta, cui magiſtratus opem ferre debet, vt poſſit piè & tranquillè viuere, quod fit, dum ei nouas nuptias concedit. Breuiter, Chriſtus loquitur de faciente diuortium, Paulus autem de patiente diuortium. Sententiam illorum, qui ideò exiſtimant Paulum pronunciare, deſertam perſonam liberam eſſe, quia infidelitas eſt ſpecies ſcortationis, & eorũ opinionem, qui Chriſtũ aiunt de pari, Paulum verò de impari loqui coniugio, ſuprà refutaui.

Hanc ſpeciem deſertionis Lutherus, & alij excellentes Theologi, rectiſſimè ad genus, hoc eſt, quamlibet malitioſam deſertionem transferunt, videlicet, cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

cùm quis tædio vel odio piæ & honeſtæ vxoris diſcedit, non coactè, ſed ſua ſponte, vt alios fortè amores ſectetur, ſiue fortunas quærat. Ratio autem, cur ex ſpecie genus concludunt, hæc eſt, Paulus 1. Tim. 5. ait: Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam nō habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Qui autem deſerit vxorem piam, ſeu quæ deſerit maritum pium, non ſuorum domeſticorum curam habet. Proinde fidem abnegauit, & infideli eſt deterior. Iam ſi talis deſertor eſt infideli deterior, profectò multò minus expectandus eſt, quàm ſimpliciter infidelis. Nam perfidia infidelem ſuperat. Huc facit quòd Paulus cauſam liberationis coniugis fidelis, à ſeruitute coniugis infidelis, non ſtatuit infidelitatem diſcedentis, (Nam ſuprà pronunciauit, infidelitatem non eſſe iuſtam diuortij cauſam) ſed diſceſſum infidelis. Præterea non dubium eſt, piam & honeſtam fœminam deſertam, iuſtè liberari à deſertore, qui ſe à ſuo corpore abſcindit, & malitioſè ſpoliat iure corporis ſui: Quæ res profectò honeſtæ fœminæ non minus triſtis eſt, quàm adulteriū mariti præſentis. Idem iudicandum eſt de viro, ſi vxor eum ſimili malitia deſeruerit.

Porrò cùm innocens perſona & deſerta conqueritur ſe deſertam eſſe, & nō poſſe caſtè extra coniugiū viuere, petat à iudice poteſtatē, nouas quærendi nuptias, quam poteſtatem ei concedat iudex, Sed hiſce conditionibus: Primum deſertæ perſonæ triennium expectandi deſertorem præſcribatur. Fieri enim poteſt, vt deſertor interea temporis animum mutet, & ductus pœnitentia, redeat ad deſertam. Deinde hoc

tempore exacto, tribus vicibus in publico placito curet deſerta perſona deſertorẽ citari. Poſt hæc, ſi comparere nolit deſertor, nec per literas aut nuncium certiorem reddiderit deſertam de reditu ſuo, veniat deſerta ad iudicem, triplici teſtimonio munita. Primò, quòd vixerit honeſtè & modeſtè, & cum marito, à quo nunc eſt deſerta, & toto deſertionis tempore. Secundò, quòd triennium poſt deſertionem ſit exactum. Tertiò, ternæ citationis in publico placito. His ita ordine geſtis & examinatis, ſumma cum diligentia & grauitate, iudex faciat innocenti & deſertæ perſonæ facultatem nubendi alij, cui vult in Domino. Idem iudicium ſit viri à muliere deſerti.

Cæterùm, ſi fœmina moroſè & proteruè cum eo, à quo ſe deſertam conqueritur, vixiſſe conuincitur, vt illa quidem malitia viciſſe, hic verò impatientia victus eſſe videatur, iubeatur adhuc alterum triennium expectare, in pœnam ſuæ aduerſus maritũ contumaciæ. Hanc enim pœnam, ſua moroſitate & proteruia, iuſtiſſimam meruit. Hoc tempore, hoc eſt, duplicato triennio, lapſo, ſi continere non poteſt, fiat ei, proter deteriora cauenda, nubendi facultas.

Verùm ſi fœmina teſtimonium habet, ſe placidè, humaniter & caſtè cum marito præſente vixiſſe, & poſtea ipſo deſertionis tempore, hoc eſt, intra triennium illud, quo deſertor expectandus erat, ſe polluit ſcortatione, nolim iudicem ei nuptias permittere in ea ciuitate aut prouincia, vbi ſe polluit, ſed vt iubeat eam aliò proficiſci, vbi minus nota eſt, illicq́; nubere in Domino, ſi continere nequit.

Quid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Quid ſi fœmina, quæ caſtè & placidè cum marito deſertore vixit, exacto triennio, quo expectandus erat deſertor, humana infirmitate lapſa (præſertim cùm iam deſperarit de reditu deſertoris) peccarit? Hîc puto miſericordiam requirere, vt infirmitatis mulieris habeatur ratio, & permittatur ei potius honeſtè nubere, quàm impurè viuere in certiſſimũ animæ ſuæ interitum. Idem iudicium ſit de marito deſertore.

Tertia diuortij cauſa.

Inhabilitas corporum ad vſum matrimonij, tertia diuortij cauſa eſt, & poterit hæc inhabilitas eſſe, & in maſculo, & in fœmina, vt conſiſtorijs notum eſt.

Inhabilitas viri plures poteſt habere cauſas. Alij enim natura ſunt Eunuchi, hoc eſt, inepti ad coniugiũ, de quibus Chriſtus Matt. 19. Alij voluntate ſunt facti Eunuchi, vt Origenes, qui ſeipſum caſtraſſe dicitur. Alij in morbo longo inhabilitatem contraxerũt. Nonnulli per violentiam facti ſunt inidonei. Interdũ etiam, etſi rariſſimè, occurrunt contrario malo laborantes, ex quo inhabiles ſunt ad vſum coniugij. Nonnunquam faſcino & veneficio adeò inhabiles reddũtur viri, vt nunquam ſanari poſſint. Fœminæ inhabilitas occultior eſt, videlicet, cùm congreſſum viri propter naturæ vitium, aut incurabilem morbum ferre, vel omnino non, vel non ſine valetudinis periculo poteſt.

Quantum autem ad inhabilitatem viri attinet, plura ſunt ordine iudici perpendenda. Primum, an præceſſerit nuptias. Secundum, an ſit ſubſecuta nuptias.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Tertium, an ſit curabilis. Quartum, an eius rei mulier fuerit cõſcia ante nuptias. Pro hac enim varietate variabunt & iudicum ſententiæ.

Si inhabilitas in maſculo præceſſit nuptias, in materia coniugij, vt vocant, peccatum eſt, & poteſt liberari perſona ſana, quæ diuortium petit. Non enim fuit verum coniugium. Siquidem non legitimè conſentiunt, cùm vnus fallit, alter errat, fallit impotens, errat potens. Cùm ergo Deus nec fallaciam, nec errorem probat, non eſt dicendus eos coniunxiſſe. Proinde iudex, ſi intellexerit ex probationibus, incurabile vitium eſſe, mox declarabit ſuo teſtimonio, nõ fuiſſe matrimonium. Verùm ſi ſpes ſit curationis, triennium ſtatuatur, in quo patienter expectetur curatio: quæ ſi fruſtrà tentata fuerit, iudex pronunciabit coniugium nullum fuiſſe, & liberum faciet ſanæ perſonæ alias quærere nuptias, quocunque tempore voluerit.

Si ſubſecutũ eſt vitium poſt nuptias, & poſt complexum maritalem coniugum, nullo pacto permittendum eſt diuortium: Cùm nullos ob morbos incidentes, poſt nuptias deceat coniuges à coniugio conſummato diſcedere. Fortuna enim afflicta, ſi abſit culpa, patienter in coniugio ferenda eſt.

At ſi quis vel ferro ſeipſum caſtrauit poſt nuptias, vel pharmacis ſe ludo Veneris inutilem reddidit, vt homicida magiſtratui puniendus tradatur, vt diuortio per gladium facto, ſanæ perſonæ conſulatur.

Si alter fuit conſcius infirmitatis alterius ante nuptias, cogantur ſimul habitare, & alia officia ſibi mutuo præſtare. Nam perſona conſcia vitij alterius, abſque du-

que dubio fraudem meditata eſt, quæ fraus non debet illi prodeſſe, ſi poſtea diuortium petat.

Porrò quantum ad inhabilitatem fœminæ attinet, ſi eſt perpetua, fallacia & error fuit, Itaque nullum matrimonium. Si vel ætate vel arte inhabilitas corrigi poteſt, cum patientia expectanda eſt curatio triennium. Verùm ſi inhabilitas in fœmina ſecuta eſt nuptias poſt maritalem congreſſum, ex morbo aliquo, æquo animo eſt ferenda, quemadmodum de viro diximus.

Porrò ne fallatur iudex, non erit contentus ſimplici narratione, ſiue vterque fateatur inhabilitatem, de qua alter coniugum cõqueritur, ſiue alter ſolummodo. Nam vt non eſt credendum alleganti propriam turpitudinem: ita nec credenda eſt inhabilitas corporum, ſine firma probatione, quæ per honeſtas matronas inſtituetur, ſi de fœmina agitur, per iuramentum verò & externa ſigna probabilia, ſi de viro dubitatur. Hæc ſint ita caſtis caſtè dicta: ab impuris ſermonibus monachorum volens abſtinui, qui craſſius de hiſce rebus loquuntur, quàm vt deceat humanum pudorem.

Quarta cauſa diuortij.

Errorem propoſuimus, quartam diuortij cauſam eſſe, cuius aliquoties ſuprà meminimus. De hoc tenenda eſt regula: Errantis voluntas nulla. Canoniſtæ in hoc argumento, vt antea quoque monuimus, quadruplicem errorem faciunt, videlicet, perſonæ, conditionis, fortunæ, qualitatis: quorum duos prio-

res videlicet perſonæ & conditionis ad ſubſtantiam, reliquos autem, videlicet fortunæ & qualitatis, ad accidentia matrimonij referunt. Subſtantiæ, aiunt, partes ſunt materia, videlicet perſonæ ipſæ contrahentes, & forma, videlicet, ipſa matrimonij obligatio conſummata. Error ergo in perſona (vt illi volunt) vitiat matrimonium, vt materia: Error in conditione, vitiat coniugium, vt forma: vt cùm putatur eſſe liber, qui poſt nuptias depræhenditur eſſe ſeruus. Propter hos errores dirimunt Canoniſtæ matrimonium, nõ autem propter errorem fortunæ, vt ſi quis iactet ſe Crœſum, cùm ſit Codrus, nec qualitatis, cùm pro virgine nubit, quæ eſt corrupta. Ego autem matrimonio iam conſummato illis aſſentior, qui propter qualitatis errorẽ, videlicet, cùm, quæ pro virgine habebatur, corrupta eſt deprehenſa, poſſe dirimi matrimoniũ ſtatuunt. Nam ſiue vitiata fuit ante ſponſalia, ſiue poſt ſpõſalia, ſed ante nuptias excluſionis ſententiam meretur. Si enim ante ſpõſalia fuit corrupta, ſiue ſponte, ſiue per vim, & nihilominus vt virgo pacta eſt de futuris nuptijs, fraudulẽter ſponſum fefellit, & ſponſus manifeſto errore deceptus eſt, putans virginem, quæ fuit corrupta. Licebit igitur honeſto viro etiam matrimonio cõſummato conqueri de fraude & errore, & poteſt iudex illũ liberare, qui tam turpiter deceptus eſt (modo alioqui ſit honeſtus) idque propter turpiſſimã fraudem, & manifeſtum errorem. At ſi poſt ſpõſalia, ſed ante nuptias eſt corrupta, tunc ſi id ſponte factum eſt, ab adulterij crimine non eſt aliena, vt quæ tam ſacrum fœdus de promiſſis nuptijs perfidè violauerit. Quare etiam par eſt, vt adulterij

ſenten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſententiæ ſubiaceat. At ſi per vim compreſſam ſe dicat, conſentaneum nõ eſt, cùm ante nuptias de tanta iniuria non ſit conqueſta. Etſi autem probare poſſet, vi ſe compreſſam eſſe : tamen à fraudis vitio non liberatur, quæ vim ſibi illatam tacuit. Breuiter igitur in hunc modum concludo, Si vel firmis teſtimonijs, vel ex vtero prægnante, vel ex partus tempore fuiſſe corrupta, quæ pro virgine nupſit, poterit honeſtus vir agere contra corruptam tanquam adulteram & diuortium petere, præſertim cùm Deus iubeat illam vt adulteram puniri, Deut. 22. & poteſt innocens perſona alias nuptias in Domino quærere.

Quid, inquiet aliquis, dicendũ eſt de diſtinctione Graſſiani, qua alium errorẽ ſubſtantiæ, quo ſoluitur matrimoniũ, alium accidentium, quo non ſoluitur matrimoniũ eſſe dicit? Profectò in tanta re nimis ridiculè dialecticis argutijs nugatur Gratianus. Quis .n. vnquã iure dixerit, magis pertinere vel ad ſubſtantiã perſonæ libertatẽ & ſeruitutem, quàm diuitias, virtutes, & vitia? An non hæc omnia ſunt in perſonis accidentia? Tu putas hunc eſſe liberum, qui eſt ſeruus, atque ideò in ſubſtantia erratum dicis? An non prorſus ſimili modo erratur, ſi putas hanc eſſe virginẽ, quæ eſt meretrix? Profectò vtrobiq; erratur in accidentibus. Nam ſiue quis liber ſit ſiue ſeruus, ſiue diues, ſiue pauper, ſiue virgo ſiue meretrix, ſalua manet ſubſtãtia perſonæ, & error ſolũmodo eſt in qualitate. Similitudines quas adfert Graſſianus de agro vẽdito Marcello, & occupato poſteà à Paulo, qui ſe Marcellũ mẽtitus eſt : Et de aurichalco oblato pro auro promiſſo. Item de prælatura tenui, quam quis putauit eſſe diuitem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tem. Et de vinea, quam putauit eſſe vberrimam, quæ tamen ſterilis inuenta eſt, nihil planè ad rem faciunt. Cœcus enim eſt, qui non maximam diſſimilitudinis rationem hîc eſſe videt. Quare Graſſiano hæc tria oppono: Primum, Errantis voluntas nulla. Secundum, contractus bonæ fidei, cui dolus dedit cauſam, ipſo iure nullus. Tertium, lex diuina expreſſè permittit eiuſmodi ſtupratam deſerere, & mandat eam obrui lapidibus.

Quinta diuortij cauſa.

QVINTAM diuortij cauſam diximus eſſe violentiam, de qua, priuſquam meum conſilium dabo, aſcribam Philippi Melanchtonis ſanctiſſimæ memoriæ ſententiam, cuius verba in libello de coniugio hæc ſunt: Cùm textus Matth. 19. tantum faciat mẽtionem adulterij, valdè pugnant aliqui, nõ poſſe fieri diuortia, propter ſæuitiam & inſidias vitæ ſtructas. Sed in codice lex Theodoſij, quam exiſtimo graui deliberatione piorum ſcriptam, vt tunc vſitata diuortia reſtringeret ad certos caſus, concedit diuortium etiam in his caſibus. Etſi autem aliqui reijciunt hanc legem, & contendunt eam ab Euangelio diſſentire: tamen hi non rectè intelligunt diſcrimen legis & Euangelij. Et cùm expreſſè dicat Dominus: In politia Moſi diuortia permiſſa eſſe, propter duritiam cordis, ſignificat aliam eſſe gubernationem hominum ſanabilium, qui ſunt membra Eccleſiæ, & volunt obtemperare Euangelio, aliam politiam impiorum & contumacium, qui frenos legum pati nolunt. Si quis eſt

igitur eſt talis maritus, qui ſæuitiam in coniugem exercet, & admonitus à paſtoribus, non deſinit furere, & domeſticæ Eccleſiæ inuocationem turbare, & vxorem ita crudeliter tractare, vt vita in periculo ſit, hic certè magiſtratus politici imperiô cohercendus eſt, qui non ſolũ vitam perſonæ innocẽtis tueri debet, ſed etiam debet eius conſcientiæ conſulere, ne fracta dolore & indignatione tandem abijciat inuocationem, aut aliquid iniuſtè faciat, vt dicitur: Furor fit læſa ſæpius patientia. In eo caſu in perſona crudeli non pertinente ad Eccleſiam, magiſtratus politicus Theodoſij lege vti poſſe videtur: Imperia politica vult Deus honori eſſe bonis, & terrori malis. Vult Deus tegi eos, quorum mores ſunt ſine ſcelere. Vult eis concedi pacem ad inuocationem, ad educationem, ad inſtitutionem ſobolis. Vult latrones reprimi, ſiue domi, ſiue foris latrocinia exercent. Non deſunt vnquã in imperijs homines contumaces, iniuſti & ἄστοργοι exercentes in ſuos iniuſtam ſæuitiam, quales nominat Dominus in hac concione duros corde. Hactenus verba Philippi retulimus. Huius viri ſententiam videmus eſſe, vt innocenti perſonæ ſuccurratur diuortiô, & habeatur conſcientiæ ipſius ratio, hoc eſt, vt permittatur illi nubere, ſi continere ſe non poteſt. Nunc breuiter noſtrum ſubijciemus conſilium.

Cùm maritus, vt leo, omni depoſita pietate & humanitate, cum vxore habitat, tyrannicè & crudeliter verbis & verberibus eam tractans, adeò vt miſera mulier vitæ ſuæ metuat: Hîc iudex primum diligẽter, quantum fieri poteſt, inquiret ſæuitiæ cauſas. Deinde ijs, ſi fieri poteſt, cognitis, reconciliationi graui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

grauiter ſtudebit. Tum ſi periculum videtur imminere innocenti, eximet eam periculo non diuortio, ſed ſeparatione domeſtica, idque ad triennium, ne quid deterius fiat. Præſertim cùm natura doceat, eos non poſſe aut debere cohabitare, intra quos continua ſunt diſſidia: & eſſet profectò crudele, periclitanti nõ ſubuenire. Triennij memini, quia tantũ temporis velim tribui ſtudio reconciliationis. Verùm ſi fruſtrà tanto tempore reconciliatio tentatur, iuſtum fiat diuortium, & innocens ab impari liberetur iugo. Et cùm non dubium ſit huiuſmodi violentiam mulieri piæ & honeſtæ multò triſtiorem eſſe, quàm ſi maritus adulterium committeret, & ſibi pacificè permitteret viuere: ſuaderem innocentis conſcientiæ conſulendũ eſſe nouis nuptijs, modo cõtinere non poſſit, aut eius vitæ ratio alioqui mariti auxilium poſtularet. Canones ita ſtatuunt, quando ſæuitia viri tanta eſt, vt vxor non poſſit ſecurè cum eo ſine vitæ periculo verſari, ac ne quidẽ præſtita ſufficienti cautione, tum matrimonium iure ſeparari, quo ad thorum attinet. Sed duriores ſunt Canones, cùm non innocentis conſcientiæ conſulant. Quare Imperatoris & Philippi ſententiam Canonib. præferendam eſſe iudico. Nam cùm Chriſtus nõ corrigit, ſed excuſat Moſen, qui propter duriciem cordis permiſit diuortia fieri, excuſandus eſt etiam pius magiſtratus hodiè, qui ſuccurrit tyrannide & ſeuitià iniuſtè preſſis.

Si quis obiecerit dictum Pauli: Vxor à viro non diſcedat. Quod ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut recõcilietur viro. Reſpond: aliud eſſe loqui de volũtaria & temeraria diſceſſione, de qua Paulus agit, aliud de coa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

de coacta & neceſſaria, qualis ea eſt, de qua hîc agimus, vbi locus reconciliationi nullus relinquitur.

Cæterùm crudeli iſti leoni, omnem ſpem nouarũ nuptiarum ademtam velim, præſertim viuente læſa parte, ſiue in matrimonio, ſiue extra matrimonium. Huiuſmodi enim pœna iuſtè infligitur beſtiæ ſæuienti & violento, qui Dei ordinationem adeò proteruè pedibus conculcat.

Si obijcitur, non poſſe eum continere, Igitur concedendum eſſe illi remedium diuinitus ordinatum, hoc eſt, coniugium. Reſpondeo, magiſtratus officiũ eſſe, ipſius libidini mederi, idque eo remedio, quod Deus morbo Tyrannidis & violentiæ curando deſtinauit, hoc eſt, gladio.

Quæ hactenus diximus, ſic accipi volo, ſi fœmina ipſa culpa caret. Nam ſi æquè ſæuit in maritũ verberibus & verbis, iudico ſeparationem fieri debere, omni ſpe nouarum nuptiarum vtriſque ademta, vt vel iſto pacto in gratiam mutuam redire cogantur.

Sexta diuortij cauſa.

Sextam diuortij cauſam propoſuimus eſſe impietatem in Deum. Hæc impietas in Deum cum pertinaci ſtudio & indefeſſo conatu pertrahendi piam coniugẽ in eandem impietatem coniuncta, iuſtè matrimoniũ ſoluit, quemadmodum docebimus. Hanc impietatem diſtinguo ab infidelitate, de qua Paulus loquitur 1. Cor. 7. cùm ait: Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, ne dimittat illam. Et ſi qua mulier habet virum infidelem,

& hic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

& hic conſentit habitare cum illa, ne dimittat eum. Huius præcepti ſeu conſilij paulò infrà rationẽ ſubiungit Apoſtolus, hiſce verbis: Vnde enim noſti mulier, an virum ſaluum facias? aut vnde noſti vir, an mulierem ſaluã facias? Infidelitas, de qua hîc Paulus loquitur, eſt eius, qui nondũ didicit Chriſtum, nec illi nomen dedit, de quo tamen ſpes eſt, vt audito & cognito Euangelio, conuertatur, & fiat membrũ Chriſti. Ab eo qui talis eſt, Paulus non vult mulierem diſcedere, ſed manere cum illo, hac ſcilicet ſpe, vt ſana doctrina & ſancta conuerſatione eum ad Dominum conuertat, quo ſaluus fiat. At impietas, de qua hîc loquimur, eſt vel deficientis prorſus à religione Chriſtiana, vel ruentis in hæreſin pernicioſam, quæ tametſi externam Chriſti confeſſionem retinet, fidei tamen fundamentum euertit. Eſt ergo duplex impietas hæc, videlicet ἀποστασία & hæreſis.

Ἀποστασία eſt blaſphemia in Spiritum ſanctum, videlicet, cùm quis à vera religione, qua imbutus erat, perfidè deficit, & Chriſto non ſolùm renunciat, verùm etiam eum in ſuis membris perſequitur, adeò vt nihil illi ſit carius, nihil optabilius, quàm poſſe ſecum omnes à Chriſto auertere, in eorum certiſſimã damnationem, & in Chriſti contemtum. An non putas honeſtam & piam coniugẽ, potius ferre velle mille in marito adulteria, quàm hanc incurabilem blaſphemiam, cum æterna maledictione & damnatione coniunctam? Abſcindit enim ſe talis apoſtata à corpore Chriſti, in quo ſolo eſt ſalus: cõiungit ſe Satanæ hoſti Chriſti, ac inſuper ſtudet pertinaciter & indefeſſè piam coniugem pertrahere in ſuam blaſphemiã.

Quid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Quid hîc faciet pia fœmina? profectò ſi propter inſidias vitæ ſtructas, licet diuertere à violento marito, multò magis licebit ab eo diſcedere, qui animã perdere conatur, cuius multo maiorem curam pios oportet habere, quàm fortunarum & corporum ſuorum. Paulus 2. Cor. 6. dicit: Ne ſitis iugo iuncti cum infidelibus. Quæ enim eſt participatio iuſticiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci cum tenebris? Quis autem conſenſus Chriſti cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem conſenſus templo Dei cum idolis? Cùm igitur de hoc impietatis genere, hoc eſt, de ἀποςασία, ſeu vniuerſali defectione à Chriſto, & de pertinaci ſtudio conatuque ſe abducendi à Chriſto, conqueritur alter coniugum, iudex cognita veritate poteſt piam & innocentem perſonam ſententia diuortij liberare, præſertim, cùm huiuſmodi apoſtatæ diabolico ſpiritu agitentur, adeò vt qui piè decreuit viuere, & perſeuerare in vera religione, non poſſit ſine periculo ſalutis ſuæ.

2. Cor. 6.

Alterum impietatis genus eſt hæreſis, quæ non eſt vniuerſalis defectio à Chriſtiana religione, ſed tãtum alicuius falſi dogmatis electio & defenſio. Hæc hæreſis aut eſt in fundamento, hoc eſt, contra articulos fidei directè: aut non eſt in fundamento, vt quæ poſſit ſtare cum articulis fidei. Deinde hæreſis, quæ eſt in fundamento, vel eſt curabilis, vel pertinax. Si eſt curabilis, expectanda eſt patienter emendatio. At ſi eſt pertinax, hoc eſt, ſi curari non poteſt, vt quæ quotidiè fiat peruicacior, radicem egit, vt euelli non poſſit: de hac præceptum Pauli ad Titum 3. teneatur: Hæreticum hominem poſt vnam & alteram admo-

Tit. 3.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

nitionem caue. Si ergo maritus aliquis talis fuerit,& conatur pertinaciter & indefeſſè coniugem in ſuum errorem pertrahere,& illa metuit,ne infirmitate paulatim victa labaſcat,velim eam maturè ſe ad iudicem conferre, ac petere liberationem à præſenti periculo. Hanc (etſi Canoniſtæ tantum faciunt ſeparationem in hoc caſu,quo ad thorum attinet) liberare poteſt iudex per ſententiam diuortij, permiſſa facultate nubendi poſt trienniū. Verùm ſi hîc magiſtratus gladio faceret diuortium,non ſolùm innocenti, verùm etiam Eccleſiæ Dei,& ſocietati humanæ melius conſuleret. Extat enim mandatum Dei Deut. 13. quòd qui loquatur auerſionem à Domino Deo, interficiatur, vt malum tollatur de medio populi Dei.

Quod ſi autem maritus impia dogmata amplexus, non conatur vxorem ſecum in errorem perducere, maneat ipſa apud maritum, & lugeat mariti ſui miſeriam. Idem iudico, ſi labitur in hæreſin maritus, qua non euertitur fundamentum.

CASVS VARII.

QVAERITVR nonnunquam,num is,qui habet vxorem propriā,& interea cum vxoris ſuæ ſorore, aut quauis alia,quam ei non licuit per legem Dei & naturæ attingere,cōcumbat, num debeat propterea in poſterum amplexum vxoris propriæ,tanquam inceſtum fugere,nec ne? Hæc quæſtio nullum locum habet, vbi magiſtratus ſuum facit officium, & pœna capitis punit adulterum & inceſtum. Verùm vbi per negligentiam magiſtratus reo parcitur,& vxor,quod iure

iure poſſet, non petit diuortium, ſciendum eſt, quòd affinitas ſuperueniens, matrimonium conſummatũ non dirimat. Eſt enim regula iuris: Factum legitimè retractari non debet, licet poſtea caſus eueniat, quo non potuit incohari. Verùm ſi hoc accidiſſet inter ſpõſalia & nuptias, ab vtraque abſtinere debuiſſet.

Scholaſtici hîc diſtinctionem fingunt, & dicunt, huiuſmodi incœſtu maritum amittere ius petendi ab vxore debitum, nequaquam tamen licere ipſi, petenti debitum negare. Iniuſtum enim foret puniri vxorem, propter peccatum mariti. Hoc quidem rectè à ſcholaſticis dicitur, quòd non liceat marito vxori debitum negare. Nam hoc illi ex obligatione diuina, naturali, & ciuili debet. Verùm priorem partẽ ſententiæ ſcholaſticorum corrigendam iudico, & dico, quòd poſt reconciliationem cum vxore offenſa, ius ſuum integrum recipiat maritus. Neq; enim tanta vis illegitimæ cõiunctionis eſſe debet, vt propterea vſus conſummati matrimonij impediatur, niſi fortè pars offenſa ſeparationem poſtulet. Idem iudicium ſit de fœmina, ſimiliter peccante.

ALIVS.

Quæritur, ſi quis poſt deſponſam ſibi vnam, alteram ducit in vxorem, num debeat redire ad deſponſam, vel retinere eam, quam poſt ſponſalia cum priore duxit? Hîc multi pernicioſo errore implicantur, dũ non diſcernunt inter conſenſum ſeu promiſſionem de futuris nuptijs, & iuſtum ſeu cõſummatum matrimonium. Ex quo fit, vt ſæpè malè ſeparent, quos cõiunctos eſſe deceret: & cõiungant peſſimè, quos ſeparatos

tos eſſe præſtaret. Atq; ita ſe coram Deo alieni peccati reos faciunt, dum autores fiunt adulteriorum. Hîc ergo tutiſſimum erit ſequi hanc diſtinctionem: Si quis rem habuit cum deſponſa, conſummauit matrimonium, & adulterium commiſit alteram ducendo. Quare relicta adultera debet redire ad propriã, modo illa velit adulterum in gratiam recipere. Neque enim cogi debet, vt eum recipiat. At ſi non habuit conſuetudinem cum deſponſa, diſceſſit à promiſſione facta priori, ducens ſolenniter alterã, quam retinebit, deſponſa à promiſſione abſoluta. (Hoc autem ita accipi velim, ſi hæc poſterior ignara fuit pactionis cum priore initæ. Nam ſi ſciuit ſe contrahere cum ſponſo alterius, iniuſtè fecit: Quare iuſtè ab eo ſeparabitur, & redibit ad eam, cui prius fidem dedit.) Sed dicet fortè aliquis: Ideo iubetur redire ad priorem, vt iſto modo puniatur ipſius temeritas. Reſpondeo, Non oportere pœnam duplicare malitiam, ſed iuſtè punire peccatum. Quare potius ſuaderem, tales remittendos eſſe ad magiſtratum politicum, qui poteſtatem habet, vel mulcta pecuniaria, vel plagis, vel carcere, vel exilio fœdifragos puniendi.

Non dubito fore, qui hanc noſtram ſententiam ſint improbaturi. Dicent enim, iuſticiam poſtulare, vt fides, priori data, ſeruetur. His ita reſponſum volo: Si hic caſus, de quo agimus, vt par eſt, reuocetur ad iuſticiæ normam, ſtabit profectò noſtra ſententia. Iuſticia ſiquidem requirit, vt qui alterum læſit, compenſet iniuriam. Iam autem deſponſæ poteſt ſatisfieri iudicio bonorum virorum, vt non conqueratur de iniuria ſibi facta ab eo, cui fidem dedit, etiamſi

diſce-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

diſcedat ipſe à pactione. Ductæ autem domum & paſſæ maritalem congreſſum poſt ſolennitatem nuptiarum non poteſt ſatisfieri, ſi dimittatur à marito. Nam virginitas amiſſa reſtitui nequit, neque infamiam vlla pecunia æquat. Deinde quia minus malum reſpectu maioris mali bonitatis quandam rationem habere videtur, minor profectò iniuria cedet maiori. Nunc autem minor iniuria eſt diſcedere à pactione nuptiarum ante conſummatum matrimoniũ, quàm poſt conſummatum matrimonium, deflorata virgine matrimonij vinculum ſoluere. Quare dubitare non poſſum, quin peccent contra Deum, iuſticiã, & omnem æquitatem, qui ſecus in hoc caſu iudicant, vt qui adulteria & iniuſta diuortia approbent.

ALIVS.

Quæritur, ſi alter coniugum poſt nuptias in morbum contagioſum incidat, vt congreſſus maritalis non careat periculo, num liceat diuortium facere? Bucerus hîc durior eſt, vt in multis, quæ ſunt huius argumenti. Sed hoc firmiſſimè tenendum eſt: Fortunam non puniendam eſſe, ſi abſit culpa. Quare nulla calamitas, quantũuis magna & horrenda, quæ inter viuentes accidit (ſi abſit culpa) diſſoluat coniugium. Diſcernendum eſt enim accuratè inter ea, quæ ſunt per ſe culpæ, & quæ non ſunt culpæ, ſed pœnæ ſolũmodo iudicio humano, quæ ſæpè ſuas latentes cauſas apud Deum habent. Has oportet coniuges patienter ferre, & ſe inuicem tanquam propriam carnem fouere. Quantum autem ad amplexum connubialem attinet, facilè, modò Deum timeant, & ſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

verè ament, inter eos conueniet. Quis enim amat aliquem, & nihilominus vult ipſum in certiſſimum periculum conijcere?

ALIVS.

Frequens & hic caſus proponitur in conſiſtorijs. Fœmina ſibi promiſſionem de nuptijs factam, & propter ſperatas nuptias admiſiſſe marem, tanquã proprium maritum, à quo nunc deſeritur, conqueritur. Hîc ſi reus fatetur factum, & inficiatur promiſſionẽ, iudex diligenter inquiret de fama fœminæ, qualis fuerit, antequam à viro, de quo conqueritur, compreſſa eſt. Et ſi honeſta fuiſſe deprehenditur, iudex ſe ad ſtupratorem conuertet, eique grauiter exponet, quàm Deo diſpliceat mendacium, cum hominis perpetua infamia coniunctum, vt quod æquet crimine homicidium, & quàm horrendæ pœnæ mendacibus diuinitus immineant. Deinde ſeriò hortabitur reum, vt eam, quam promiſſionibus perduxit ad ſtuprum, in vxorem ducat. Qui ſi ita admonitus, perſtiterit in negando conſtans, iudex coget ipſum, vt ſe non promiſiſſe iuramento confirmet, idque non ſuo tantum, ſed ſeptem viris adhibitis, vel ex cognatione, ſi haberi poſſunt, vel ex alijs, qui teſtimonium pietatis & honeſtatis habent. Et hoc iuramentum præſtabitur in publico placito coram iudice politico: Quo facto, ad iudicem Eccleſiaſticum redibit purgatus, qui ipſum pronunciabit liberum, quantũ ad humanum iudicium attinet, cum hac admonitione, vt ſciat ſe vindicem Deum habiturum, ſi periurio fefellit.

At ſi

At ſi reus fatetur factum, & nulla promiſſio de nuptijs eſt interpoſita, ſed ſimplex virgo blanditijs illecta, admiſit ſtupratorem, quid hic faciendum? Lex Dei mandat, vt eam quam violauit, ducat & dotet. Imperatoria verò vt aut ducat aut dotet. Sed qui Chriſtiani eſſe & nominari volunt, nimium laxant frena libidinibus, dum relinquunt in ſtupratoris poteſtate, velit ne eam ducere aut dotare, nec ne, quam ſtuprauit. Quod profectò dolendum eſt inter Chriſtianos fieri. Nam vt corrigatur, non eſt ſperandum, præſertim vbi hic magnatum quotidianus luſus eſt, quorum arbitrio leges rogantur & abrogantur: Vellem profectò magiſtratum hîc ad minimum cogere ſtupratores, ad elocandum cum dote eas quas ſtuprarunt: Et abrogare legem, bono quidem conſilio latam, de mulcta nouem marcarum, præſertim cùm videat magiſtratus euentum ſuæ expectationi non reſpondere. Putauit enim, vt iſto pacto refrenaretur libido in puellis, ne tam facile ſe proſtituerent.

Alivs.

Incidit & hic caſus: Quidam dormit cum vxore abſentis mariti, Illa concipit & parit. Maritus reuerſus, ex partu adulterium deprehendit, & per ſententiam iudicum dimittit vxorem, & ducit aliam. Hîc quæritur, an is qui polluit abſentis vxorem, poſſit relictam & legitimè dimiſſam ducere? Reſpondeo, Qui hoc facit, videtur continuare adulterium, niſi fortè hæc tria concurrant: Si præcedat publica pœnitentia: Si cum polluta proficiſcatur in locum, vbi fa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ctum ignoratur: Si amore ſobolis natæ, & vt eam, quam ſeduxit, in viam reducat, ne peius ruat. Tunc enim iudico coniugium fore legitimum, quo vti poterunt bona conſcientia. Verùm ſi ſolo amore libidinis hoc facit, quem ex mutua conſuetudine contraxerant, & iunguntur coniugio, adulterium planè continuant, vbicunque loco habitant: Et Deus ſæpè teſtatur huiuſmodi nuptias ſibi diſplicere, dum ſinit tales ruere in reprobum ſenſum, vt poſt coniugium infeliciter initum, infeliciter viuant, adeo vt alter alterius aſpectum ferre nequeat.

Alivs.

Haud raró & hic caſus offertur. Ebrius & libidine excœcatus iuuenis, vt optato potiatur amore, dat fidem ebriæ virgini aut fœminæ de coniugio: res plerunque per Lenas & Lenones agitur, Poſtea ſobrius pœnitẽtia ductus, diſcedere à promiſſione cupit, accuſatur, ſiſtitur in iudicio, producuntur teſtes fidei datæ. Quid hîc dicendum? Vinum & amor peſſimi ſunt conſiliarij, Lenæ & Lenones, diaconi diaboli, nihilo meliores. Quid enim, quæſo, intereſt inter adoleſcentem ebrium, & mente captum? Quid mentis habet fœmina, cui Baccho iuncta Venus, conduplicauit inſaniam? adeo vt Mimus non ineptè videatur dixiſſe: Amare & ſapere vix Deo conceditur. Amor enim & vinum in hominis poteſtate ſunt antequam bibat: poſtquam verò biberit, ipſe eſt illorũ poſſeſſionis & mancipij. Dico ergo: quod malè conglutinauit vinum, quod temeritas, quod cœcus amor, quod malè per lenas & lenones, ſuos diaconos, coniunxe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

iunxerat diabolus, hoc per ſuos miniſtros ritè dirimat Deus. Neque enim ſentiendum eſt, eos à Deo coniunctos eſſe, qui malè coniuncti ſunt. Nam vt Deus tantum coniungit, quod rectè coniungitur: ita idem Deus per ſuos miniſtros rectè dirimit, quod malè coniunctum erat.

ALIVS.

Quæritur quoque, an is qui repudiatam ob aliam cauſam, quàm ob fornicationem duxerit, ſit mœchus, necne? (Nam ex verbis Chriſti certum eſt, nō eſſe mœchum, qui eiectam propter adulterium ducit.) Reſpondeo: Chriſtus quidem videtur eum, qui ducit eiectam ob aliam cauſam, quàm ob adulterium, mœchum pronunciare. Ita enim ait: Quicunque repudiatā extra cauſam ſtupri duxerit, mœchatur. Sed idem dicit: Non eſt bonum hominem eſſe ſolum. Idem pœnitentes in gratiam recipit. Dico ergo: Qui ducit repudiatam in fraudem prioris coniugij, mœchatur, manente adhuc celibe, qui iniuſtè vxorem abiecit. Hoc enim tempore ſpes reconciliationis aliqua reliqua eſſe videbatur. Et in hanc ſententiam verba Chriſti accipienda ſunt. Verùm poſtquam is qui repudiauit iniuſtè vxorem, duxit aliam, omni ſpe reconciliationis excluſæ ademta, vinculum rupit coniugij. Quare is non mœchari putandus eſt, qui derelictam ſuſcipit. Nam dimiſſa iniuſtè nunc liberata eſt per adulterium mariti, quod ipſe, aliam vxorem ducendo, priori illegitimè dimiſſa, commiſit: vt iam non ſit adultera, ſi nubat alij in Domino, nec ipſe adulter, qui eam ducit: Nihilomi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

nus tamen velim rem ad iudicem ſupremũ deferri, vitãdi ſcãdali cauſa, & vt ſit ſecurior innocẽs perſona.

Sed quid eſt dicendũ, ſi maritus, qui abiecit vxorẽ ſine cauſa, manet celebs? Tentabit excluſa reconciliationem trienniũ, quæ ſi interea reditũ ad maritum impetrare non poteſt, conqueratur de iniuria ſibi facta corã magiſtratu politico. Si aũt magiſtratus reo parcit, innocens ferat iniuriã patienter, mutet locũ, proficiſcatur in terram, vbi nota nõ eſt, exponat pio paſtori iniuriã ſibi factam, petat infirmitatis ſuæ rationẽ haberi. Hîc paſtor conſulens conſcientiæ afflictæ mulieris, poterit eam hortari ad nuptias alias, ne infirmitate victa, ruat in libidines, aut alia horrenda ſcelera, & tandem in deſperationem, atq; ita pereat, cui ſuccurri poterat, permiſſione noui coniugij. Neque cenſendus eſt adulter, qui eam ducit, præſertim cùm nec in fraudem prioris coniugij id facit, nec vlla reconciliationis ſpes reliqua videbatur.

ALIVS. Incidit & hic caſus haud raro, Aliquis ducit vxorem, & ducta vxore, furtum committit, aut aliud facinus, cum perpetua infamia coniunctũ, adeò vt homines honeſti, eum menſæ & mappæ, vt dici ſolet, conſortẽ non patiantur. Reus aũt, vt non veniat in manus magiſtratus, & infami ſupplicio afficiatur, fuga ſibi conſulit. Quid hîc faciet honeſta & innocẽs fœmina? Certum eſt hanc diſceſſionẽ mariti, deſertionem non eſſe voluntariã, ſed coactã, atq; ideo deſertionis prætextu innocẽti non ſuccurritur. Quid ergo? Nõ eſt dubiũ, quin piæ & honeſtæ fœminæ talis caſus ſit multò triſtior, quã ſi coniunx adulteriũ cõmiſiſſet. Duriſſima præterea lex fuerit, ſi iubeatur innocẽs ſedib. incertis infamẽ & vagabundum quærere. Durũ

quoq; eſſet, ſi continere nequit, manere innuptã. Etſi aũt lex Theodoſij Imperatoris ſanctiſs. (quam ſequi ſum̃us magiſtratus abſque ſcelere poteſt) hîc abſoluit innocentem perſonã: tamen propter multas cauſas hoc conſiliũ non inutile iudicauerim: Sedeat innocens perſona annos 5. (quod tẽpus ſummus magiſtratus poteſt ſuo arbitrio moderari, vt ſit vel breuius vel lõgius) lugeat infortuniũ coniugis, viuat honeſtè & pudicè. Exacto aũt quinquennio, veniat ad iudicẽ, petat ſuæ infirmitatis rationẽ haberi. Hîc ex ſuperiorib. regulis ſtatuo, iudicẽ poſſe innocenti & honeſtæ perſonæ alias nuptias cõcedere, ſed re prius communicata cum ſupremo magiſtratu, vel eius vicario, vt ſecurior reddatur perſona innocens. Nam & is, qui ob ſuam infamiam abijt, ciuiliter mortuus eſt, & ſuo ſcelere, quod Deus ligauerat, abrupiſſe videtur.

Sed quid, ſi poſt quinquenniũ redierit maritus in gratiã cum magiſtratu? An poterit iuſtè repetere vxo rẽ, quæ iam alij nupſit? Si innocẽs perſona nupſit ſine iudicis ordinarij ſentẽtia, & autoritate ſupremi magiſtratus, debet profectò vel redire ad priorẽ maritum, vel manere innupta. Neq;. n. cogi debet ad cohabitã dum cum infami. Hoc tamẽ ita accipi velim, ꝙ ſum̃us magiſtratus, vt dixi, in hoc caſu Theodoſij legẽ ſequi poſſit, præſertim cùm facinus perpetratũ æquet crimine fornicationẽ, ſi nõ ſuperet. Ego ſolũmodo hîc expono, quid velim fieri à iudicib. ſubordinatis, qui cõſiſtorijs præſunt. Verũ ſi ex ſentẽtia iudicis ordinarij, & ex permiſſione ſummi magiſtratus, elapſo quinquennio, contraxit, non debet ad priorem redire, ſed manere apud poſteriorem Nam Deus odit confuſionẽ libidi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

libidinum, & vagas commixtiones. Verùm hîc præſtaret, facinoroſum & infamem dignis pœnis ſubijcere, ne reuerſus innocenti moleſtus eſſet, & ſcandalo plures offenderet.

ALIVS.

Interdum fit, quòd maritus deſerta vxore in aliam terram proficiſcatur, atq; illic vxorem ducat. Quid hic iudicandum eſt de fœmina, quæ illi nubit? Certum eſt, quòd nubat alieno, & non ſuo. Eſt ne igitur adultera cenſenda, vt ille adulter? Deſertor ille verè adulter eſt: ſed decepta non eſt pro adultera habenda, donec neſciat ſe cum alieno viro habitare. Verùm mox vbi reſciuerit ſe alieno viro nupſiſſe, & nihilominus adultero miſceatur, iudicabitur adultera. Antea enim excuſabat ignorantia & error, adeò vt nec cōſcientia ipſius vulnerari, nec fama ipſius periclitari debeat. Ita enim Auguſtinus rectè definit, cùm ait: Si virgo nupſerit neſciens, viro alieno, hoc ſi ſemper neſciat, nunquam ex hoc adultera erit. Si autem ſciat, iam ex hoc adultera eſſe incipit, ex quo ſciens, cum alieno cubauerit. Sicut enim in iure prædiorum, tam diu quiſq; bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur, quàm diu ſe poſſidere ignorat alienum. Cùm verò ſciuerit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc malæ fidei perhibetur, tunc iuſtè iniuſtus vocabitur. Hactenus Auguſtinus. Idem iudicium ſit de maſculo, ſi duxerit, quam non ſciuit alienam eſſe. Debet ergo iudex, vbi fraus innotuerit, innocentem perſonam liberare, ac ipſius innocentiam ſuo teſtimonio declarare. Indigniſſimum enim foret, & contra

tra

tra omnem iuſticiam & æquitatem notam infamiæ innocenti inurere, aut vllam pœnam infligere, vt quæ putarit ſe Deo obœdire, cùm iuxta ordinationem ipſius nuberet. Hinc ſequitur, quòd in eo coniugio liberi ſuſcepti legitimi habeantur, & quòd iuſtum ſit, vt decepta perſona non fraudetur bonis, quæ illi vt legitimæ vxori cum ſuis liberis debetur: reliqua bonorum parte cedente illi, ſub cuius dominio adulter eſt. At deſertor ille, deceptor & impurus adulter, dignus eſt, qui ſupplicijs iuſtis ſubijciatur, ne alij exemplo deteriores fiant. Neq; enim licet magiſtratui, vice Dei fungenti, talibus impoſtoribus parcere: quod ſi fecerit, reus erit alieni peccati, & autor ſcandali.

Quid ſi deſerta nubat, antequam ea quæ alieno nupſit, reſciuerit ſe alieno nupſiſſe? Abſtineat à thoro alieni, rem deferat ad iudicem conſiſtorianum. Hic magiſtratui politico rem exponat, petatque, vt propter gloriam Dei, & conſeruandam ſocietatem humanam contemtorem ordinis diuini puniat. Verùm ſi hîc magiſtratus politicus negligentior fuerit, fortè pecunia, aut aliquo affectu corruptus, hoc do conſilium, vt decepta & innocens perſona petat diuortium propter conſcientiam ſuam. Nequaquam enim exiſtimo, huiuſmodi coniugium ſine vaſtatione conſcientiæ conſiſtere poſſe.

ALIVS.

Nuper & hic caſus mihi propoſitus eſt. Quidam homicidium commiſit, &, ne veniret in manus magiſtratus vindicis homicidij, aufugit, nec ſcitur, quò

ſe re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſe recepit: Vxor eius iuuencula integrum expectauit triennium, quæ poſtquam nunc de mariti reditu deſperat, petit infirmitatis ſuæ rationem haberi per alias nuptias. Verùm quia non fuit mihi expoſitum homicidij genus, ad quæſtionem ſimpliciter reſpondere non potui. Nam cùm Theſes, quæ infinitæ ſunt, non ferunt reſponſionem ſimplicem, circumſtantiæ quibus veluti veſtiuntur hypotheſes, inquirendæ ſunt. Hæ enim ſæpè mutant actionum qualitates. Quam ob rem ad diſtinctiones deſcendendum erit, ne generis amplitudine decepti, demus reſponſa, quæ ſingularibus nullo pacto conueniant. Hîc itaque iudico, diſtinctionem huiuſmodi adhibendam eſſe. Homicidium de quo quæritur, aut fuit inuoluntarium, aut voluntarium. Si inuoluntarium fuit, profectò extra culpam eſt, qui metu pœnæ aufugit. Iuſtum igitur erit, vt vxor vel quærat maritum, vel maneat innupta, deplorans & mariti & ſuam miſeriam. Si conqueritur ſe continere non poſſe, fugiat ocium cum Penelope, oret, laboret, ieiunet, fugiat occaſiones peccandi, contineat ſe domi, nec admittat leues homines in colloquium. Nullo enim pacto licet ei nouas quærere nuptias, viuente marito, vt qui non ſponte, ſed coactus metu citra ſuam culpam peregrinetur. At ſi homicidium voluntarium fuit, & cum infamia coniunctum, nolim vxorem inſontem maritum infamem & vagabundum quærere, ſed exacto quinquennio, ſi continere non poteſt, nec ſe alere ſine mariti auxilio, nubere in Domino, idque non ſine venia impetrata à ſummo magiſtratu, qui, à conſiſtorianis admoni-

tus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

tus de fœminæ infirmitate & neceſſitate, poteſt bona conſcientia nouas nuptias illi concedere, maximè ſi probatur eſſe honeſta & innocens. Sin autem homicidium factum ſine infamia eſt, vt ſi quis in iuſto conflictu aduerſarium occidit, ſedeat vxor ſeptennium: Et ſi interea non cognouerit vbi ſit maritus, nec ipſe ei ſcripſerit, velim iudices conſiſtorianos rem deferre ad ſupremum magiſtratum, hoc eſt, ad principem ipſum, qui poteſt, datis literis, facere ipſi facultatem nubendi in Domino, ne miſera in periculum veniat, & tandem in deſperationem, propter ſuam incontinentiam. Quòd autem velim rem deferri ad ſupremum gubernatorem, ideo facio, vt qui eam ducit in vxorem, ſit ſecurior, ne alter fortè aliquando reuerſus, negocium illi faciat.

Alivs.

Quæritur, ſi maritus quiſpiam in lõginquas regiones profectus, conſentiente vxore, diutius emãſerit, quàm conuenerat inter ipſum & coniugem, quid ſit ſtatuendum de vxore domi remanente? Hic caſus non eſt pro deſertione habendus. Eſt enim ab eo diuerſiſſimus. Quare & hîc aliter ſtatuendum, quàm de malitioſa deſertione. Primum itaque cauſa profectionis examinanda eſt, quæ vel neceſſaria, vel vtilis, vel temeraria eſſe poterit. Pro harum cauſarum diuerſitate, de longiori mora abſentis mariti iudicandum eſt. Neceſſariam cauſam profectionis voco, cùm aliquis cogitur ſuperioris mandato obœdire, fortè militiæ vel legationis cauſa. Vtilem dico, cùm rei fa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

rei familiaris augendæ gratia maritus ad peregrinas terras proficiſcitur. Temerariam nomino, cùm homines leues militiam non neceſſariam ſequuntur, ſed tantum vt otientur, & liberius inter ſuæ farinæ homines viuant.

Si igitur neceſſaria cauſa eſt emanſionis, vxor expectet maritum ad vitæ terminũ, niſi certos de morte rumores audiuerit ab hominibus non leuibus, ſed fide dignis. Poſſunt enim multæ cauſæ incidere diuturnioris emanſionis, vt ſunt morbi, captiuitas, poſitæ inſidiæ, bella, &c.

Si vtilis cauſa eſt abſentiæ, vt ſi maritus mercatus gratia abfuerit, velim vxorem patienter expectare reditum ad ſeptennium, modò abſens maritus interdum ſcripſerit, & ſuæ moræ rationem reddiderit. Verùm ſi nihil tanto tempore ſcripſerit, conſulat vxor conſiſtorianos, & examinata cauſa, mittant illam, ſi vel egeſtate cogitur, vel infirmitate vincitur, ad ſupremum magiſtratum, qui poteſt illi ſua autoritate nubendi veniã concedere. Veriſimile enim eſt, eum, qui ſeptennium abfuit ab vxore, eamq; non reddidit de ſua mora certiorem, quòd vel ſectetur alienos amores, vel alibi pedem fixerit, aliamque vxorem duxerit.

At ſi temeraria fuerit profectio, nihilq; ſcripſerit vxori maritus triennium, deſertor eſt habendus, vt qui ſectetur alienos amores. Quare velim fœminæ deſertæ nouas nuptias concedi, exacto quinquennio: Sed re per conſiſtorianos communicata principi, cuius permiſſione & autoritate munita nubere poterit.

ALIVS.

ALIVS.

Parentes promittunt iuueni nuptias filiæ, quas filia recuſat, filia promittit alteri iuueni nuptias refragantibus parentibus, & cum eo rem habet, vt conſummatum videatur matrimonium, quæritur vtri horum nubet filia? Reſpondeo: Sicut non licuit parentibus, reluctante filia, promittere alicui ipſius nuptias ſimpliciter: ita non licuit filiæ plenè in nuptias alicuius conſentire citra parentum conſenſum. Si ergo coactus conſenſus non facit coniugium, multo minus nullus, Libera eſt ergo à primo, quia non cōſenſit: Libera eſt à ſecundo, quia contra autoritatem parentum contraxit. Nam verbum Dei Num. 30. vota & iuramenta facta à puellis, quæ ſunt in parentū poteſtate, irrita pronunciat, Si parentes, mox vbi intellexerint vota & iuramenta facta, reclamauerint. Voti enim nomen non meretur, quod in parentum dedecus à liberis nuncupatur. Nam Deus præcipit liberis, vt colant parentes. Si ergo votum factum Deo à virgine eſt infirmum ſine parentum conſenſu, multo minus erit firma promiſſio homini facta ſine parentum conſenſu: Nec iuuat puellam, quòd concubitu voluerit confirmare, quod ſtultè promiſerat. Non enim legitimus fuit, ſed fornicarius concubitus.

Quid ergo fiet, inquies, de eo, qui clam deſponſam neſcijs parentibus ſtuprauit? Contra hunc parētes ſponſæ tanquam cōtra raptorem agere poſſunt, niſi malint in promiſſionem filiæ conſentire, & permittere matrimonium conſummari.

Verùm ſi virgo tantum promiſit alteri reluctanti-

bus parentibus, & cum eo rem non habuit, velim ipſam propter diſſidia inter procos abſtinere ab vtriuſq; nuptijs, in pœnam ſuæ aduerſus parentes cōtumaciæ, & temeritatis, quòd ſine conſenſu parentum alicui fidem dare de nuptijs auſa ſit.

Quid dicendum, ſi pater viduæ iuuenculæ promittit alicui nuptias filiæ, illa vero alteri? Hîc rata erit promiſſio viduæ. Eſt enim ſui iuris, Num. 30. Melius tamen faceret vidua, ſi parentum conſilio pareret, modo prudens & vtile videretur.

Alivs.

Quæritur, an vir nobilis, qui ex vxore nobili numeroſam ſobolem ſuſtulit, vxore mortua poſſit cum ignobili fœmina matrimonium contrahere hac conditione, vt liberi vxoris prioris in bonorum, maximè immobilium hæreditatem ſuccedant, quo nomen familiæ conſeruari poſſit. Ignobilis verò cum ſuis liberis ſit contenta bonorum mobilium parte iuxta honeſtum inter contrahentes contractū, quem cognati & amici probant & obſignant? Reſpondeo, Conſeruatio familiarum eſt vtilis ad tuendum ſtatū & decus Reipublicæ. Infirmitati hominum eſt conſulendum. Conſcientiarum eſt habenda ratio. Bonorū præterea communicatio æqualis non eſt de ſubſtantia matrimonij. Nec huiuſmodi contractus eſt contra legem Dei: Nec caret probatis exemplis. Quare iudico id licere, ita tamen vt autoritas & approbatio ſupremi magiſtratus ac conſenſus liberorum & cognatorum accedat: Ineaturq; contractus connubialis non in angulis coram vno atq; altero, ſed ſo-

lenniter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

lenniter in conſpectu Eccleſiæ, ad hoc vocatis ex cognatis & amicis multis: Et vt conſtet mundo legitimum eſſe coniugium non concubinatum: Et vt homines ſciant liberos ex eo coniugio natos legitimos eſſe. Videmus multos abſtinere à ſecundis nuptijs amore liberorum ex priori cõiugio ſuſceptorum. Sed quam benè conſulant ſuæ conſcientiæ experientia in agone mortis docet, & triſtiſs. euentus in extremo die omnibus creaturis oſtendet. Statuo ergo infirmitati humanæ hoc pacto, vt oſtendimus, conſulendũ eſſe, ne interrumpantur preces, neue homines paulatim ita inuoluantur laqueis diaboli, vt poſtea cùm maximè velint, extricare ſe non poſſint. Nam conſuetudine longa peccandi peccatum ita firmatur, vt fiat veluti neceſſitas quædam, vt reuocare gradum non poſſis, id quod potiſſimum in libidinibus cernitur.

Idem iudicandum eſt, ſi quis vicio corporis laboraret, vt vel non auderet nuptias petere alicuius ex nobili familia, vel metueret, ne vicium ſibi exprobaretur, ſed concubinatum magiſtratus ferre non debet in vllo hominum ſtatu, modo fidelis miniſter Dei eſſe velit. Nam ſcandalum huiuſmodi plurimum Eccleſiam inficeret, & ad imitationẽ multos inuitaret.

ALIVS.

Si maſculus illicitam & nefandam Venerem, qualis in Italia & Ruſſia eſt vſitata, ſectatur, iuſtiſſimè ab honeſta vxore dimittitur. Similiter ſi mulier ſe ſubiecerit execrabili contra naturam libidini, indigna eſt, quæ poſtea thoro coniugali gaudeat. Verùm in his

regnis, ſit Deo gratia, iſta nefanda ſcelera rariſſimè audiuntur. Et ſi quando audiuntur, & probantur, magiſtratus ita animaduertit in reos, vt res ad conſiſtoria non perueniat.

ALIVS.

Si mulier abortium procurat, aut ſi vir cogit vxorem, vt pharmaco ſumto abortiat, iuſtè petitur, & ſententia iudicis fieri poteſt diuortium, Sed re prius euidenter probata, ne pateat calumnijs locus. Hoc enim facinus ſceleſtum & execrabile excedit omnẽ infidelitatem, & omne adulterium, & pugnat cum fine ordinationis Dei. Si ergo innocens perſona iuſtè liberatur diuortij ſententia ab adultero, Si à violento, Si ab apoſtata, Si à deſertore, multo magis liberabitur ab eo, qui omnes iſtos ſuperat crudelitate & immanitate, vt qui ipſi diabolo adhæreat, à Dei familia prorſus alienus. Quando autem talis caſus conſiſtorialis proponitur, velim eos admonere politicum magiſtratum, vt huiuſmodi piacula è medio tollat, ne vel alij inuitentur exemplo, vel tota Reſpublica vnius ob noxam mulctetur. Et profectò magnum dedecus foret, ſi magiſtratus hîc vel pecunia, vel vllo affectu ſe corrumpi ſineret.

Simile iudicium fiat de fœmina, quæ mentitur ſe grauidam, & poſtea ſuppoſito partu & alieno maritum fallit.

INDEX

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

INDEX MATERIARUM.

A.

ABauia paterna quæ 47
Abauus paternus qui 47
Abrahami promtitudo, in mactando filio, Deo placuit 36
Adoptio, nuptiarum impedimentum ſecundum, & quare, & qui ei obedientiam debeāt 100
Adulterio commiſſo, ſi pętatur diuortium, qualis debeat eſſe iuris proceſſus 140
Adulterium etſi iuſta cauſa diuortij, circumſtantiæ tamē incidere poſſunt, quæ diuortium impediunt 140
Affines qui 89
Affinitas fornicaria reſcindit nuptiarum pactum 131
Affinitas iuxta ius Pontificium vnde naſcatur 91
Affinitas iuxta leges Ciuiles vnde naſcatur ibid.
Affinitas quid 90
Affinitatis ſupputandi eadem ratio quæ cognationis 94
Affinitatum apud Papiſtas quot genera impediant nuptias 94
Affinium Metaphora vnde ſumta 90
Affinium nomina 91.92.93
Agnati qui ſint & vocentur, recta linea ſurſum aſpiciēdo 46.48
Αποςασία quid 160
Αγνότης quid 115
Alleganti propriam turpitudinem non eſt credendum 141
Ambroſius affirmat licere mulieri diſcedere de tribus cauſis 137
Ambroſius non recte concludit, cum iubeat mulierem poſt diuortiū manere innuptam 137
Amitini qui 53
Amore captus non habet liberum conſenſum 104
Amor coniugum naturalis, ſtabilis, caſtus & ſanctus 112
Amor naturalis in quotum duret gradum 85.86
Anima hominis manens in caſtitate, ab alijs vitijs non inquinatur 68
Argumenta quibus nuptias ſacerdotibus liberas eſſe Diuino iure demonſtratur 18
Primum 19
Secundum 19
Tertium 20
Quartum 21
Quintum 21
Sextum 22
Septimum ibid.
Argumentorum de cœlibatu ſolutiones
I. ab autoritate Eccleſiæ 23

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

II. à Voto 24
III. à merito 25
IIII. à conſuetudine 26
Argumenta quibus polygamia, ſiue iteratæ nuptiæ probantur
Primum 31
Secundum 32
Tertium 33
Quartum ibid.
Quintum ibid.
Sextum ibid.
Ariſtoteles etiam hominem ad familiaritatem conditum intellexit 115
Ariſtotelis definitio amici ex ſententia Pythagoræ 106
Attauia paterna quæ 47
Attauus paternus qui 47
Auguſtini dictum de abſtinentia à ſanguine iunctis 81
de Coniugio cum peregrinis 83
de ijs qui diuortium petunt, & ambo ſcelere contaminati deprehenduntur 142
de muliere cum qua non eſt facta copula carnalis 100
Auguſtini eadem quæ Leonis de ſecunda conditione, qua perſonæ reæ ob adulterium aliud coniugium permittitur, opinio 146
Auguſtini teſtimonium, quo ſecundæ probantur nuptiæ 33
Auguſtini in Pauli verba de Polygamia ſententia vera 32
Auunculi vxor ſub qua regula cōtineatur 98
Auus quare cum nepti matrimonium contrahere nequeat 70

B.

Bernhardi hypotheſis de voto 25
Bonauenturæ inepta de poteſtate Papæ ratio 84

C.

Canones & leges permittunt alteri à pactione nuptiarū diſcedere, ſi quis oculum, naſum, vel quid ſimile perdat, modo non interuenerit copula 131
Canones triplicem faciunt cognationem 137
Canonica de graduum ſupputatione regula 62
Canonica graduum ſupputatio quo pacto inſtituatur 62
Canonica regula de gradibus 60
Canonicæ regulæ de ſupputatione graduum obiectionis ſolutio 64
Canonici in graduum ſupputatione falsò à quibuſdam damnantur 62
Canonici quatenus nuptias in gradibus concedant 64
Canonici quot erroris genera, cū de nuptijs agitur, numerare ſoleant 128
Canonicorum, qui conſenſum liberorum non poſſe autoritate parentum reſcindi contendunt, ſen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſententia refutatur 103
Canonis iuris de voto ſententia 25
Canonis, quo cauetur, ne Chriſtianus ducat alienam à ſua religione, laus 114
Canoniſtarum cauſæ diuortij probandæ, ſed non omnes 137
Canoniſtæ in hæreticis faciunt ſeparationem tantum, quo ad thorum attinet 162
Canoniſtæ innocentem ſolui, & ream adulterij perſonam ligatam falsò ſtatuunt 147
Canoniſtæ propter quos errores dirimant matrimonium 154
Canoniſtæ quot diuortij cauſas faciant 137
Captus non habet liberum conſenſum 104
Caro vna quomodo intelligendũ 106
Carnis opus illicitum 12
Licitum ibid.
Caſtitas inter lineamenta Dei primum locum occupat 68
Caſtitas origo cæterarum virtutum 68
Caſtitas quomodo in ſcriptura alio nomine appelletur 68
Caſtrans ſe poſt nuptias qua pœna afficiendus 152
Caſtrare quid dicatur Chriſto 25
Caſus varij de Coniugio, repudio, & diuortio 162.163.165.166.167.168.169.170.172.173.177.178.179.180.
Catharorum, Montaniſtarum, & Antanagoræ fundamenti diſtinctio 28
Fundamentum in polygamiæ damnatione quod 28
Sententiæ variæ 28
Cauſæ prohibitionis diuinæ in certis gradibus quot 80
Cauſæ repudij 124
Prima 124
Secunda 128
Tertia 129
Celibatus quomodo melior coniugio 18
Ciceronis de coniugio dictum 83
Chriſti ad interrogata Phariſæorum, nũm liceat vxorem dimittere, reſponſio 110
Chriſtiani Imperatores cur pactionem matrimonij demum, quando feſtiuitas nuptiarum fuit celebrata, ratam cenſuerint 121
Chriſtianorum ſtatus perfectio vbi poſitus 18
Chriſti de continentia dictum 23
Chriſti dictum de diuortio, qui Synecdochicôs accipiunt, non deſtituuntur firmis rationibus 135
Chriſtus quos in mundo regere velit 84
Chriſtus ſub vna ſpecie diuortij totum genus comprehendit 138

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Chryſoſtomi dictum de conſuetudine æqua 26
de diuortio 139
de immunitate liberorum à parentum vitijs 145
Cibus quibus immundus 16
mundus eod.
Clementis Alexandrini cauſa cur vxor viro data fuerit 117
Clementis Alexandrini dictum de mutua beneuolentia coniugum 112
Coacta matrimonia habent malos exitus 124
Coactio abſoluta quid 127
Coactus non habet liberum conſenſum 104
Cognatio ciuilis quid 46
Cognatio naturalis quid 45
Cognationis naturalis ſubdiuiſio 46
Cognationum ordines quomodo dicantur 55
Cognatio ſpiritualis quæ 110
quotuplex 46
Cognatio ſpiritualis ſecundũ quos nuptias impediat 100
Cognati qui 46.& 49
Cognatorum comparatio quotuplex 56
Prima eod.
Secunda eod.
Tertia eod.
Cognatorum eædem appellationes, quæ agnatorum 49
Commune omnibus, proprium vnius eſſe non poteſt 14
Conceſſio & probibitio, quomodo conueniant 87
Concupiſcentiæ diſtinctio 12
Conditionem quomodo quis mentiatur 129
Conditiones additæ in contractibus connubiorum quales eſſe debeant 104
Conditiones futiles à Chriſtianis alienæ 104
Coniugalis amoris laus 112.& 113
Coniugalis ſocietas ſine ſedulitate incolumis eſſe nequit 117
Coniuges non habent poteſtatem ſui corporis 108
Coniuges quomodo pares eſſe debeant 81
Coniuges qualia offerant ſacrificia 15
Coniugij appellationes 7
differentiæ ibid.
Coniugij autor quis 9.& 10
Coniugij blaſphemæ appellationes à Taciano recitatæ 11
Coniugij calumniatorum refutationes 9
Coniugij cauſa efficiens quæ 40
Coniugij contrarium Polygamia 27
Coniugij definitio 9
Coniugij definitio Antanagoræ 12
Coniugij definitionis partes 9
Prima 9

Secun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Secunda 27
Tertia 39
Quarta 105
Quinta 115
Coniugij diſtinctio 138
Coniugij finem quidam Sacramẽtum eſſe ſtatuunt 119
Coniugij finis quotuplex 115
Coniugij finis ſi Deum immediatè reſpiciamus, qualis 119
ſi Eccleſiam & Rempub. 118
Coniugij forma quot hypotheſes habeat 107
Coniugij initium 10
Coniugij laus ibid.
Coniugij materia qualis 27
Coniugij ſtatus qualis 10
Coniugis definitio à Deo tradita 106
Coniugium clam contrahens, contra iuſticiam facit 102
legem Dei violat ibid.
Coniugium cur inſtitutum 115
Coniugium definientes quò reſpexerint 111
Coniugium inter eos, qui ſectantur diuerſam relligionem, firmum eſſe non poteſt 114
Coniugium inter quos ſit cœptum 10
Coniugium ordinatio diuina 10. & 120.
Coniugium propriè non Sacramentum 120
Coniugium quæ deceant 7
Coniugium quando incipiat & perficiatur 121
Coniugium quare non in pœnam ordinatum 10
Coniugium quomodo Pontificij vocent 12
Coniugium quot rebus deſtinetur 124
Coniugium remedium aduerſus incontinentiam 14
Coniugium rem eſſe prophanam Papa, Tacianus, & Encratitæ eodem fundamento probant 13
Coniugium ſanctum eſſe, honorabile & immaculatum Spiritus ſanctus affirmat 16. & 19
Coniugium vnde dictum 7
Coniugium vtrum Celibatui poſtponendum 18
Coniugum cognati quare dicantur affines 90
Coniugum copulatio duplex 106
Coniugum piorum officium 115
Coniugum qualis ſit neceſsitudo 106
Coniugum vnio quotuplex ibid.
Coniunctio animorum in ſcortatione alia quam in coniugio 107
Coniunctio animorum ſpiritualis non impedit coniugium cum quibuſuis 107
Connubium patruelium licitum et eius exempla 79
Connubium vnde dictum 7
Conſanguineorum appellationes quæ

quæ 46
Conſanguineorum genera ibid.
Conſanguinitas in quot diuidatur ſpecies 45
Conſanguinitas quomodo generali nomine vocetur ibid.
Conſanguinitas vnde dicatur ibid.
Conſanguinitatis origo & cauſa quæ 43
Conſenſus animorum quid efficiat 106
Conſenſus cõtra diuinas & humanas leges pro nullo habetur 125
Conſenſus honeſti violatori ordinationem Dei contemnit 101
Conſenſus honeſtus quid ibid.
Conſenſus honeſtus quomodo fieri debeat 41
Conſenſus illicitus pro nullo habetur 125
Conſenſus in coniugio legitimus quot, & quales requirat conditiones 40
- Prima 41
- Secunda 101
- Tertia 102
- Quarta 103
- Quinta 104
- Sexta 105

Conſenſus inhoneſtus, temerarius indicandus 126
Conſenſus in ſponſalibus quid 40
Conſenſus iuſtus
liber
licitus quomodo fieri debeat 41
Conſenſus legitimus quid 40
Conſenſus promittentis tantum, etiam accedente iureiurando, non facit matrimonium 123
Conſenſus quare liber eſſe debeat 103
Conſenſus quid 39
Conſenſus quomodo ſit cauſa matrimonij 123
Couſenſus quot requirat 40
Conſenſus ſincerus quomodo fieri debeat 41.105
Conſenſus ſi non fuerit liber, an habendus ſit pro conſenſu 127
Conſenſus ſi non fuerit plenus non obligat ſimpliciter, ſed ex parte 128
Conſenſus temerarius in nuptijs Deo contrarius 101
Conſobrini qui 53
Conſuetudinis differentia quotuplex 26
Conſuetudo æqua quid 26
Conſuetudo vim legis obtinet 85
Continentia inhoneſta quomodo fiat 21
Continentia perpetua non hominis opus 23
Copulatio animorum qualis inter Coniuges ſecundum Paulum eſſe debeat 107
Copulatio corporum quid efficiat 106
Culpa non in perſona innocente, ſed rea hæret 120

Cypriani

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Cypriani de conſuetudine æqua, dictum 26

D.

Dauidis dicti de cõceptione in peccatis explicatio 13
Dauidis exemplum ſecundæ conditioni, qua perſonæ adulteræ aliud coniugium petere permittitur, perperam opponitur 146
Deceptor eam quam blanditijs pertraxit in concubitum, in vxorem ducat 128
Demonſtrationes, quibus euertitur impura polygamia
Prima 36
Secunda 37
Tertia ibid.
Quarta ibid.
Quinta 38
Sexta ibid.
Septima ibid.
Octaua ibid.
Dei decreta ab hominib. violari non poſſunt 109
Dei imaginis lineamenta quæ 68
Dei iudicium de ſtupratore Nouercæ 95
Dei ordinatio abominatur inhoneſtas conditiones 105
Dei præcepta ab hominibus violari poſſunt 109
Denunciatio trina in ſolenni Eccleſiæ cœtu, quare præcedat ante nuptias 122
Deorſum verſus quid 56
Deſertio infidelis quid 133
Deſponſæ cur interdum vxores vocentur 121
De votis regula 24
Deus à quorum nuptijs velit nos abſtinere 69
Deus cur mentibus hominum legem naturæ de coniugio impreſſerit 68
Deus hominem ad imaginem ſuã condidit 67
Deus omnia creauit ad bonos fines 115
Deus quare certos gradus ſtatuat in nuptijs 69
Deus vult hominem honeſtatis amantem eſſe 126
Diabolus conatur ſocietatem coniugij turbare & inſuauem reddere 115.116
Diabolus quare ab initio coniugibus inſidiatus fuerit 117
Diabolus quibus rebus pellatur 112
Dicti Chriſti, quod Deus coniunxit, homo ne ſeparet, interpretatio vera 28
Dilectionis mutuæ ſymbolum vbi confectum 111
Diſcrimen inter cauſas repudij et diuortij 121
Diſcrimen inter ſponſalia & nuptias 121
Diuinæ prohibitionis in certis gradibus cauſa prima quæ 80

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ſecunda quæ 80
Diuortia triſtiora & grauiora quàm repudia 132
Diuortij cauſæ quæ 132
ſex vſitatæ 138
Prima 139
Secunda 147
Tertia 151
Quarta 153
Quinta 156
Sexta 159
Diuortij cauſam aliam præter fornicationem ponit Paulus 133
Diuortij cauſam vnam eſſe quidã probant 133
Diuortij impedimentum primum 141
Secundum 142
Tertium 143
Quartum ibid.
Quintum iibd.
Sextum ibid.
Diuortium in adulterio quæ impediant 141.142.143
Diuortium in adulterio quare fiat 140
Diuortium non eſt permittendum ſi inhabilitas ſubſecuta eſt nuptias 152
Diuortium quid 121
Domi naſci intellectus duplex 74

E.

Ebrius ſi quis promiſerit matrimonium, poteſt à promiſsione diſcedere, & à iudice abſolui 128
ἐχέτω quale verbum 21
Eccleſia quare dicatur caro de carne Chriſti, & os de oſsibus eius 120
Epiſcoporum nuptias probat S. S. in Paulo 20
Epiſcopos quare vxoratos eſſe deceat 25
Epiſcopum quæ deceant 20
Eraſmi de marito adultero & adultera dictum 142
Eraſmi de Polygamia & Monogamia dictum 31
Errorem Canoniſtæ quotuplicem faciant 153
Error eſt, non culpa, ſi vxor cognita fuerit ab aliquo, quẽ maritum fuiſſe crediderat 143
Eſſe in carne quid 17
Eſſe in ſpiritu quid 17
Euangeliſtæ quare in origine Ioſephi varient 79
Eunuchi qui 151
Euripidis exemplum clandeſtinis nuptijs repugnat 102
Exempla Ethnicorũ honeſta clandeſtinis nuptijs contraria 102
Exempla quando valeant 35
Exempla quomodo nõ firma argumenta probent 97
Exempla Sanctorum in coniugijs 78
Exemplum in coniugio à Philippo citatum 79

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Explicatio dicti, quos Deus coniunxit, homo non ſeparet 123

F.

Filiorum loco qui ſint 72
Fœmina deſerta, ſi moroſe vixerit cum deſertore, qualem mereatur pœnam 150
Fœminæ inhabilitas ſi eſt perpetua, nullum eſt matrimonium 153
Fœminæ inhabilitas, ſi ex morbo aliquo, æquo ferenda animo 153
Fœmina pia deſerta, liberatur à deſertore 149
Foris naſci intellectus duplex 74
Forma coniugij quid 105
Fortunam mentiri quid 128
Fratres in quoto ſint gradu 62
Fratrum communis ſtipes quis 62
Fraus interueniens in promiſsionibus, reſcindit coniugium 105
Fraus interueniens promiſsionib. in cõiugio inſuaues reddit nuptias ibid.
Furioſi non habent liberum conſenſum 104

G.

Γένεσις ad coniugium pertinet 118
Gloſſatoris de coniugio ſententia 15
Gloſſator quomodo connubium vocet 15
Gradus à Iuriſconſultis quomodo accipiatur 58
Gradus Canoniſtarum definitionem doctiſsimi viri retinẽt 59
Gradus Canoniſtis quid 58
Gradus conſanguinitatis definitio ibid.
Gradus cõſideratio quotuplex 58
Gradus Iuriſconſultis quid ibid.
Gradus Metaphora vnde ſumta ibid.
Graduum ſupputatio 59
Græcæ & Rhutenicæ Eccleſiæ celibatum non admiſerunt 26
Gratiani errorum diſtinctio ridicula 155
Gratiano tria opponuntur argumenta 156
Gregorij conſilium, de eo qui promiſsionem fecerit de nuptijs, quomodo debeat ſe purgare 125
Gregorius non voluit ſolo conſenſu ratum eſſe coniugium ante nuptias 130

H.

Habere claues regni cœlorum, & poteſtatem mundi, contraria 84
Hæreſis diuiſio 161
Hæreſis quid 161
Hermetis, diſcipuli Pauli de diuortio dictum 139
Hieronymi de immunitate libe-

rorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

rorum à parentum vitijs dictum 146
Homeri exemplum clandeſtinis nuptijs aduerſatur 102
Hominis corpus in eburneo ſepulcro non putreſcit 68
Homo alteri proximus quare 43
Homo ne ſeparet, quomodo intelligendum 109
Honeſtæ perſonæ poteſt concedi ſolutio pacti, ſi altera in flagitium aliquod inciderit 130
Hypotheſes ex forma coniugij natæ 107
Prima 107
Secunda 107
Tertia 108
Quarta 111
Quinta 113

I.

IANVS communis ſtipes 47
Ianus qualem obtineat perſonam 49
Iohannes prohibet, ne ſalutemus eos, qui alienam à Chriſti religione doctrinam afferũt 114
Imperatoris & Philippi de diuortio ſententia Canonibus eſt præferenda 158
Impietas quotuplex 160
Impotentia quid 138
Impuberes non habent liberum conſenſum 104
Innocens perſona quatenus lapſæ peccatum cõdonare debeat 139
Innocentij coniugum & ſacerdotum falſa diſtinctio 17
Innocentij contra coniugium obiectionum refutationes 14
Prima ibid.
Secunda ibid.
Tertia 15
Quarta ibid.
Quinta ibid.
Sexta 16
Septima 17
Octaua ibid.
Nona 18
Innocentij decretum de coniugio 13
Innocentij error à quo ſpiritu profectus 15. & 16
Innocentius conatur Pauli argumentum de coniugio eludere 20
Innocentius cuius ſequatur veſtigia 13
Iudæi non fuerunt paris religionis 134
Iudex, priuſquam diuortij ſententiam ferat, duplex debet inſtituere examen 141
Iudex quomodo ſe gerere debeat, quando reconciliatio non habet locum 145
Iudicis officium, cum repudium permitti petitur, quale 123
Iuramento coniugium promittens, an poſſit contractu decedere 102
Iuriſconſulti & Canoniſtæ in graduum

duum ſupputatione, in lineis collateralibus variant 60
Iuriſconſultorum regula d exemplis 35
Iuriſperitorum de ſupputatione graduum concinna locutio 60
Iuriſperitorum de ſupputatione graduum quatenus vera et accommodata 61
Iuſticia honeſtatis publicæ nuptiarum impedimentum ſecundum quos 99
Iuſticia publicæ honeſtatis quid 99
Iuſticiæ honeſtatis publicæ ſecundum Canonicos infirmatio 110
Iuſtiniani Imperatoris verba de de diuortio 136
Iuſtinianus clandeſtinas nuptias interdicit 102

L.

Laterales quare dicantur 65
Legalis & Canonica ſupputatio in lineis rectis eſt vna & eadem 59
Leges Eccleſiaſticæ quos matrimonio iungi vetent 63
Leges humanæ de nuptijs quotuplices 84
Leges Imperatoriæ de prohibitis certis gradibus honeſtæ 85
Leges Imperatoriæ de prohibitis gradibus quos obligent 85
inter Leges quomodo diſcernendum 97
Leges prohibitionis graduum affinitatis 95
harum rationes, & pœna violationis.
Prima ibid.
Secunda ibid.
Tertia 96
Quarta ibid.
Quinta 97
Sexta 98
Leges propriæ nationum quæ 85
Leges pugnantes cum verbo Dei, condere, non eſt licitum 23
Legibus Diuinis ſaluis quas vxores petere liceat 78
Legibus quot inceſtuoſus conſanguineorum coitus prohibeatur 76
Legi quartæ prohibitionis in certis gradibus conſuetudo Iudæorum contraria 97
Exemplum contrarium ibid.
Legis generalis violator qualis 97
Legis iuſtæ propoſitum quod 87
Legis naturæ intellectus quotuplex 82
Primus 82
Secundus 83
Legum Imperatoriarum de nuptijs in certis gradibus prohibitis ratio honeſta 86
Legum ſpecialium de prohibitis gradibus explicatio 73. & deinceps.
harum violationis pœna, ſpirituales & corporales 73

Prima

Prima 73
Secundæ 74
Tertiæ 75
Quartæ ibid.
Quintæ 76
Leonis de ſecunda conditione, qua perſonæ ob adulterium reæ aliud coniugium permittitur, dictum 146
Lex naturæ de coniugio quib. rebus fulciatur 68
Lex naturæ in exordio mũdi quorum nuptias requiſiuerit 83
Lex naturæ inuiolabilis Dei mandato 83
Lex ſpecialis vbi locum habeat 97
Lex vniuerſalis de prohibitione coniugij in certis gradibus per Moſis definitionem propinquitatis confirmatur 71
Lex vniuerſalis de prohibitione graduum propinquitatis, quid primum requirat ſpectandum 70
quid ſecundò ibid.
Lex vniuerſalis de prohibitione graduum propinquitatis, & explicatio eiuſdem 69
Liberi ante diuortium nati, num legitimi habendi 145
Liberi non ſunt ſui iuris 102
Liberi quibus reuerentiam debeāt 80
Liberi quibus ſecundum Deum maximũ honorem debeant 80
Liberi qui vocentur 51
Liberis, progenitores, loco Dei 80
Ligamen quid 138
Linea æqualis quæ 57
Linea à Iano deorſum verſus quo modo dicatur 52
Linea à Iano ſurſum verſus quomodo dicatur ibid.
Linea aſcendentium quid 56
Lineæ definitio 55
Linea deorſum verſus quomodo dicatur 56
Linea deſcendentium quid 56
Lineæ inæqualis comparatio 53
Lineæ inæqualis comparatio ab altero latere 53
Lineæ laterales quid 57
Lineæ laterales quomodo diuidantur 58
Lineæ Metaphora vnde ſumta 56
Lineæ quales naſcantur ex tertia cognatorum comparatione 57
Lineæ tranſuerſæ diuiſio 57
Linea quæ tranſuerſa 57
Linearum differentiæ vnde ſumantur 56
Linea ſurſum verſus quomodo dicatur 56
Lutherus, quo ſecundam deſertionis ſpeciem transferat 148

M.

Magiſtratui gladius ad quid traditus 147
Magiſtratui proprio, non alieno, ex man-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

ex mandato Dei obediendum 85

Magnatum facta non imitanda 71

Maiores qui dicantur 47

Mandatum vniuerſale non admittit exceptionem 21

Maritus & vxor non dicuntur affines 89

Maritus ſi vxorē proſtituat, num poßit adulterā excludere 142

Martialis de coniugibus Epigramma 106

Mater nubens filio, contra naturam facit 81

Matrimonij Iuriſconſulti definitio 113

Matrimonium quando dicatur conſummatum 129

Matrimonium quare dicatur maritalis copula 8

Matrimonium vnde dicatur 8

Maximiliani coniugium culpa vacans 71

Maximilianus patruelem ſuam in vxorem duxit 71

Menandri verſus de coniugali amore 113

Mens vino & amore infecta, non ſanè iudicat 127

Miſſa Papiſtarum horrenda prophanatio 14

Monarcha in obſeruatione legum de prohibitis gradibus nihil relaxet 89

Morbis incurabilibus laborantes, diuinitus ad celibatum vocantur 131

Morbis tetris abominandisq; laborantes, celibes viuere debent 131

Moſes primus de coniugio ſcriptor 8

Mulieris malæ æquiparatio 7

Mulier vi compreſſa non debet puniri 143

N.

Natura nuptias inter ſorores & fratres prohibet, & quare 81

Nuptiæ cum propinquis impediūt amorem inter homines 82

Nuptiæ cum remotioribus amorē inter homines latè ſpargūt 82

Nuptiæ ἐν πᾶσι honorabiles 19. 22

Nuptiæ inter illuſtres perſonas in quibus gradibus concedantur 87

Nuptiæ intra ſeptimum gradum olim quare non admiſſæ 85

Nuptiæ quid 40

Nuptiæ temerè contractæ autoritate parentum, quando reſcindendæ 101

Nuptiæ vnde dictæ 7

Nuptiarum contractus in omnibus gradibus inter illuſtres, cū vergit in bonum publicum, eſt licitus 87

Nuptiarum contractus non tam licitus, quàm conducens, eſt iucundus

cundus 88
Nuptiarum impedimenta præter conſanguinitatem & affinitatem apud Iuriſconſultos & Canonicos quot 99
Nuptiarum prohibitarum in certis gradibus cauſa prima 80
ſecunda 82

O.

Obiectionis contra patruelium cõnubium refutatio 80
Obiectionis ex Iure Canon. quod conſenſus nuptias faciat, refutatio 122
Obiectionis Pauli dicti de diuortio vera reſponſio 158
Obiectio Paparum, quod cum propioribus matrimonium cõtrahere liceat, refutatur 82
Oblatio Papiſtica quid 15
Officium Chriſtianorum quot legibus includatur 80
Οικονομία ad vxorem & maritum pertinet 117
Οικονομία quid 117
Opponantur relatiue qui 51
Ordinatio deſcendentium recta et perpendiculari linea 51

P.

Papa Apoſtoli verba in alienum ſenſum torquet 17
Papa caſtitatem imperare non dare poteſt 23
Papa cum quibus diſpenſet 88
Papa diſpenſationem quare ſibi vendicet 88
Papa Eccleſiaſticam ſubſtantiam per liberos periclitari fingit 34
Papa qualem legem de celibatu poſuerit 13
Papa quali regatur ſpiritu 19
Papa ſacerdotes à coniugio excludit 19
Papa, Siricius, Nicolaus, Innocẽtius, quali ſpiritu fuerint afflati 20
Papa ſupra omnes reges etiã Imperatorem 23
Papiſtæ conantur ſacerdotum celibatum ſtabilire 22
Papiſtæ in contractibus illicitis de nuptijs quo recurrant 88
Papiſtæ perperam Paulum allegant 30
Papiſtarum de cõiugio erroris refutatio 12
Papiſtarum de interdictis nuptijs argumentorum refutatio 84. & deinceps.
Papiſtarum de interdictis nuptijs ratio ridicula 84
Papiſtarum in Chriſti dictum blaſphema interpretatio 25
Papiſtarum (quod ſecundæ nuptiæ non ſint Sacramentales) argumenti ſolutio 30
Papiſtas quid mouerit, cur adeo abie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

abiectè de iteratis nuptijs iudicarint, eaſq; interdixerint 34
Paphnutius concubitum cum propria vxore σωφροσύνην vocat 117
Parentes in veteri teſtamento requirunt conſenſum liberorum 103
Parentes non debent liberos cogere ad nuptias 103
Parentes non ſolliciti de nuptijs liberorum, immemores ſui officij 102
Parentes qui dicantur 47
Parentum loco qui ſint 72
Parentum loco qui ſunt, quid eis in filiorum nuptijs conciliandis cauendum 101
Pater filiam ducens, autoritatem ſuam deponit 81
Patrimonium vnde dictum 8
Patrueles in quoto ſint gradu 62
Patrueles qui vocentur 52
Pauli de hæreticis dictum 161
Pauli de infideli muliere dictum 159
Pauli de infidelitate explicatio 160
Pauli de poteſtate proprij corporis in coniugatis dictum 108
Pauli de primo Polygamiæ genere autoritas 29
Pauli dicti ad Epheſ. de coniugij origo 111
Pauli dicti, quod opponitur conditionibus, quibus reæ ob adulterium perſonæ aliud connubiũ permittitur, explicatio 147
Pauli dicti de ſecunda cauſa diuortij, explicatio 147
Pauli dicti, quo probat coniugium fidelis & infidelis, explicatio 114
Pauli dictum agens de ſeparatione coniugum 124
Pauli dictum conditionibus, quibus adulteræ perſonæ aliud coniugium permittitur, perperam opponitur 147
Pauli dictum de coniugio, quod ſit Sacramentum gratiæ, explicatur 30
Pauli dictum de ſcortatoribus, & eius ex veteri teſtamento probatio 107
Pauli dictum, quo thorum immaculatum, caſtitatem vocat 115
Pauli Iuriſconſulti dictum 73
Paulini de coniugio argumenti neruus 111
Pauli ſententia de coniugio 14
Paulus iubet matronas eſſe οἰκουρούς 117
Paulus Iuriſconſultus quo tempore vixerit 73
Paulus qualem coniugij finem poſuerit 119
Peccatum eſt, iuramentum non præſtare, grauius temerè iuratum præſtare 126
Peccatum per quem in mundum intrauerit 10

Per patrem tranſitur ad agnatos 49

Perſona conuicta de adulterio, nō ſtatim damnanda 141

Perſona deſerta triplici teſtimonio ad iudicem venire debet 150

Perſonæ innocenti deſertæ quibus conditionibus iudex nouas quærendi nuptias cōcedere debeat 149

Perſonæ reæ adulterio pollutæ, & ſententia Iudicum damnatæ, an aliud connubium conce datur 146

Perſonæ reæ ob adulterium non prorſus à nuptijs arcendæ 146

Perſonæ reæ ob adulterium quibus conditionibus aliud connubium permittatur 146

Perſonæ reæ ob adulterium condi tio prima, qua aliud connubium permittitur ibid.
ſecunda ibid.

Perſonam mentiri quid 128

Perſona poteſt liberari, ſi diuortium petit propter inhabilitatem viri, quæ præceſſit nuptias 152

Petrus dominium in hæreditatem Dei prohibet 84

Philippi Melanchtonis de quarta cauſa diuortij ſententia 156

Philippi Melanchtonis exemplum de graduum ſupputatione 66

Philonis de coniugio cum extraneis dictum 86

Plato qualem coniugij finem ſtatuerit 118

Polygamiæ appellatio apud Antanagoram 27

Polygamiæ genera quot 27
Primum 27
Secundum 35
Tertium 39

Polygamiæ primum genus damnatum à Catharis & Montaniſtis 27

Polygami patres cur fuerint 36

Polygami qui dicantur 35

Pōtificiæ leges quare ſpōſam Chriſti non obligent 84

Pontificij autoritatem Pauli quomodo allegent 16

Poteſtas Eccleſiaſtica vnde 23

Pontificiorum error de coniugio 12

Pontificium regnum lupanaria honeſtis præfert nuptijs 21

Poſteri qui vocentur 51

Principes communibus legibus cōſtringere iniuſtum 87

Proauia paterna quæ 47

Prohibitio graduum in coniugio quot requirat ſpectanda 69

Proles pignus amoris 8

Promiſſio abſoluta quid 104

Promiſſio conditionalis quotupliciter intelligatur 104

Promiſſio cum conditione honeſta quomodo obliget 104
cum conditione inhoneſta non obligat 104

Pro-

Promiſsio de nuptijs facta contra parentum voluntatem num rata & firma ſit 126.127
Propinquitas carnis quid 70
Propinquitatis carnis appellatio ſecundum ſeptuaginta interpretes 70

Q.

Qualitatem mentiri quid 129

R.

Ratio, cur Chriſtianus alienam à ſua relligione ducere non debeat 114
Ratio, quare in regula Canonica de gradib. addatur: vna dempta 60
Regula de ijs, qui ſunt parentum loco 72
Regula diſcernens affinitatis genera 94
Regula ex Decretis, de graduum ſupputatione 63
Regula Iuris de neceſsitate 36
Regula prima de interdictis gradibus inter affines, & eius ratio 93
ſecunda, tertia 93
Remotiorum reuerentia maior, et dilectio arctior 70
Repudium & diuortium quomodo differant 120
Repudium quid 120
Repudium ſæpe diuortium complectitur 121
Reuerentia maior parentib. quàm coniugibus debetur 81

S.

Sacerdos noſter quis 16
Sacerdos quatenus non debeat curare quæ ſunt mundi 18
Sacerdotes rectores aliorum, & morum cenſores 34
Sacerdotibus à Papa imperatum, vt à nuptijs abſtinerent 32
Sacerdotibus olim ad ſecundas tranſire nuptias non fuiſſe licitum 29
Sacerdotibus olim virgines ducere licitum 29
Sacerdotibus nuptias interdicens, quibus ſe opponat 20
Salomonis de coniugatorum mutua beneuolentia dictum 112
de impari coniugio 7
de diuortio 139
Salomonis mulierum induſtriarum laus 118
Sanctos quare nos eſſe deceat 15
Sanus poteſt à pacto diſcedere, ſi alteruter in grauem morbum & tetrum inciderit 130
Separatio mariti & coniugis quãdo fiat 28
Sobrini in quoto ſint gradu 62
Sobrinorum filij in quoto ſint gradu 62
Sobrinorum filij qui 53

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Societas nulla eſt iucundior, quàm piorum coniugum 115
Stipes cõmunis multorũ quis 44
Stipes duorum cõmunis quis 44
Stipes omnium communis qui 43
Stipes quid 43
Stipes quotuplex 43
Stipes ſuus cuiq; proprius quis 44
Stipitis Metaphora vnde ſumta 43
Spõſalia quæ vetuſtas nominet 121
Sponſalia quid 40
Sponſus & ſponſa vnde nomen habeant 121
Subſtantia matrimonij qualis 154
Συνήθεια *quid* 115
Surſum verſus quid 56

T.

Taciani error pugnans cum verbo Dei 11
Theodoſij, de prohibitis certis gradibus coniugij, lex, per ſucceſſores ſublata 85
Terentij exemplum clandeſtinis nuptijs repugnat 103
Tertulliani de conſuetudine æqua, dictum 26
Tritauia paterna quæ 47
Tritauus paternus qui 47

V

Verbi, diſtat, explicatio 67
Virgo deſponſa quare non velet caput ante nuptias 122
Vir honeſtus poteſt diuortium petere, & contra corruptam tãquam adulteram agere 155
Vir honeſtus qualem vxorem ducere debeat 101
Viri inhabilitas quomodo perpendenda 151
Vnio et ſeparatio duo cõtraria 110
inter Vota & pia & impia quomodo diſcernendum 24
Votum facere quid 130
Vxor credens virum defunctum, atq; nubens, non debet propter adulterium abijci 143
Vxorem dimittere quauis de cauſa an liceat 135
Vxorem habens deſponſam, ſi alteram duxerit, an debeat redire ad deſponſam 163
Vxorem non attingere bonum eſſe, quomodo intelligendum 24
Vxoris crimen celans, patronus eſt turpitudinis 139

FINIS.

LIPSIAE
IMPRIMEBAT IOHANNES
STEINMAN
TYPIS VOEGELIANIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

Aſcendentium & deſcendentium prohibitio in linea recta ē perpetua.
e. gr. ſi hodie viveret Adam, vivendum illi foret in coelibatu.

Linea de lege propinquitatis, qua prohibentur Parentes et liberi contrahere, et ex consequenti omnes, qui in illorum loco sunt. e. gr. neptis non potē nubere avo, q illi Patris loco est. Major n. reverentia exhibeb remotioribus q̄ propinquis parentibus.

Abavus
—a

Abavus etc:
—a.

Proavus Michäel — Erasmus Proavus mat:

Avus Laurentius
Avia Benedicta.

Jasparus Avus maternus
Birgitta. Avia

... in ordine parentum

patruus Thuanus
amita - Catharina

Pater Michael — Maria Mater

Avunculus Janus
Matertera. Cecilia.

Fil. Joachimus et Birgitta gaudent prole Magno. hic potest ducere Petronellam q ē amitina. Mihi v. non licet, quia ē mihi loco Filiæ quia Joach: est germanus.

Frat: Laurentius, Georgius Birgitta, Magdalena, Sorores.

In ordine Filiorum oēs q sunt in eadem linea deſcendente. Nicolaus Janus Petronella Japetus.

Sub hac lege non comprehenduntur patrueles, conſobrini et amitini, nam non sunt mihi proxime, neq supra me, neq juxta me, neq infra me. Proinde lege divina non cogor ab earum nuptiis abſtinere. Sed humanas quoq leges nemo pius contemnet.

763.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)

763.

... Krigs
... vo til hannem / oc lod hannem tilſige / at der
... ged ſaa ſtor oc mectig / ſom rycte oc tidende affgick /
... lde møde hannem allene oc hans Sønner / oc forſkone den
... ands liff oc velfærd. Halffdan ſuarede / ... icke mere
... e at ſlaes vdi Kamp. Siuald ſagde: Det er icke at forundre, at
... iffte Mand / ſom ingen Børn haffuer afflet / er ocſaa kaald
... Saa meente Siuald at hans Sønner vaar it Mens
... a oc hierte. ... efterdi naturen haffde giffuet dem alle en felligs de
... t hannem / ... Halffdan bluedis paa det ſidſte ved ſaadan ſkende
... e oc vnderviſe. ... oc tog ved denne Kamp / oc vilde afflegge den Bluſſel met
... d oc tale / ... at hand haffde ingen affødning. Paa veyen i en
... doms giernning / ... en Eg op met Rode / oc strøg Grenene der aff / at den
... a / rycte ... en Kølffue. Hand lagde den paa ſin Skuldre / oc ſagde ved ſig
... ſelff

MODSAT ITTELLAND SKAL ...

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 763 4° (LN 852 4° copy 3)